

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

PŘI APLIKACI PODPŮRNÝCH
OPATŘENÍ U ŽÁKŮ
SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Ivana Nováková,
Jana Barvíková

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA

PŘI APLIKACI PODPŮRNÝCH
OPATŘENÍ U ŽÁKŮ SE
SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Ivana Nováková,
Jana Barvíková

SYSTÉMOVÁ PODPORA
INKLUZIVNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČR

Partneři projektu:

Recenzenti:

Mgr. Jarmila Konečná

PhDr. Radka Horáková, Ph.D.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Publikace vznikla díky projektu Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR CZ.1.07/1.2.00/43.0003. Tento projekt je spolufinancován ESF a státním rozpočtem ČR.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

METODIKA PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA
PŘI APLIKACI PODPŮRNÝCH OPATŘENÍ
U ŽÁKŮ SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

1. vydání

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2015

© Ivana Nováková, Jana Barvíková, 2015

ISBN 978-80-244-4517-5 (tištěná verze)

ISBN 978-80-244-4680-6 (elektronická verze)

OBSAH

ÚVOD	5
1 SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ	7
2 ORGANIZACE VZDĚLÁVÁNÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	11
2.1 Úvod	12
2.2 Činnost asistenta pedagoga	12
2.3 Úprava režimu časová a místní (karta 1.1)	13
2.4 Další pracovní místo pro žáka (ve třídě i mimo třídu) (karta 1.2).	18
2.5 Úprava zasedacího pořádku (karta 1.4)	20
2.6 Snížení počtu žáků ve třídě (karta 1.5)	21
2.7 Vzdělávání v jiném než školním prostředí (domácí prostředí nebo jiné než školské zařízení) (karta 1.6).	22
2.8 Mimoškolní pobyty a výcviky (karta 1.7)	23
3 MODIFIKACE VYUČOVACÍCH METOD A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	27
3.1 Úvod	28
3.2 Způsoby výuky adekvátní pedagogické situaci (karta 2.1)	28
3.3 Individuální práce se žákem (karta 2.2)	32
3.4 Strukturalizace výuky (karta 2.3)	34
3.5 Kooperativní učení (karta 2.4).	37
3.6 Metody aktivního učení (karta 2.5)	38
3.7 Výuka respektující styly učení (karta 2.6).	40
3.8 Podpora motivace žáka (karta 2.7)	42
3.9 Pravidelná kontrola pochopení osvojovaného učiva (karta 2.9)	45
3.10 Prevence únavy a podpora koncentrace pozornosti (karta 2.8)	47
4 INTERVENCE A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	51
4.1 Úvod	52
4.2 Spolupráce rodiny a školy (karta 3.1)	54
4.3 Metodická intervence směrem k pedagogům ze strany ŠPZ a ŠPP (karta 3.9)	58
4.4 Závčkové pobyty (karta 3.5.5).	59
4.5 Rozvoj jazykových kompetencí (karta 3.2)	61
4.6 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí (karta 3.5)	63
4.7 Posilování sluchové a zrakové percepce (karta 3.5.1)	68
4.8 Intervence nad rámec běžné výuky (karta 3.4)	69
4.9 Nácvik sebeobslužných dovedností (karta 3.6).	71
4.10 Nácvik sociálního chování (karta 3.7)	74
4.11 Zvládání náročného chování (karta 3.8).	75
4.12 Výuka českého znakového jazyka (karta 3.2.5)	78
4.13 Jazyková podpora v češtině jako v druhém jazyce (karta 3.2.6)	79
4.14 Intervenční techniky (karta 3.3).	81
4.15 Výuka prostřednictvím podporující a alternativní komunikace (karta 3.10).	88

5	VYUŽITÍ POMŮCEK A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	93
5.1	Úvod	94
5.2	Kompenzační a reedukační pomůcky (karta 4.3)	94
5.3	Didaktické pomůcky (karta 4.1)	102
5.4	Speciální didaktické pomůcky (karta 4.2)	106
6	ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	121
6.1	Úvod	122
6.2	Respektování specifík žáka (karta 5.1)	123
6.3	Úprava rozsahu a obsahu učiva (karta 5.2)	125
6.4	Rozložení učiva z důvodu těžkého deficitu (karta 5.3)	126
6.5	Obohacování učiva (karta 5.5)	127
6.6	Modifikace podávané informace (karta 5.6)	128
7	HODNOCENÍ ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	131
7.1	Úvod	132
7.2	Individualizace hodnocení (karta 6.1)	133
7.3	Podmínky a metody dlouhodobého sledování žáků (karta 6.2)	136
7.4	Rozšířené formy hodnocení (karta 6.3)	138
8	PŘÍPRAVA NA VÝUKU A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	141
8.1	Úvod	142
8.2	Jiné formy přípravy na vyučování (karta 7.1)	142
9	SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PODPORA ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	149
9.1	Úvod	150
9.2	Odlíšné stravování (karta 8.2)	150
9.3	Podávání medikace (karta 8.3)	152
9.4	Spolupráce s externími poskytovateli služeb (karta 8.4)	153
10	PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	167
10.1	Úvod	168
10.2	Klima třídy (karta 9.1)	168
11	ÚPRAVA PROSTŘEDÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA	171
11.1	Úvod	172
11.2	Úprava pracovního prostředí (karta 10.1)	172
12	SPECIFICKÉ ZÁSADY V PRÁCI ASISTENTA PEDAGOGA SE ŽÁKEM SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM	175
	ZÁVĚR	180
	LITERATURA	181
	O AUTORECH	184

ÚVOD

JANA BARVÍKOVÁ

Milí kolegové,

do rukou se vám dostává publikace, která svým obsahem navazuje na *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*, jenž byl vypracován cíleně pro učitele vzdělávající tyto žáky ať už v inkluzivním prostředí, nebo ve školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením. Metodika je sice primárně určena asistentům pedagoga, ale přínosná bude jistě i pro další pedagogické pracovníky, kteří pracují s cílovou skupinou žáků. Seznámíte se s popisem jednotlivých podpůrných opatření, která jsou seřazena tematicky podle oblastí podpory, a také s návodem, jak pracovat se žákem se sluchovým postižením z pozice asistenta pedagoga či dalšího pedagogického pracovníka. Ne všechna podpůrná opatření popsaná v dílčí části katalogu mají zásadní význam pro práci asistenta pedagoga, proto podrobně budou zpracována jen ta stěžejní.

Základní inovativní myšlenkou je zařazení žáka se sluchovým postižením nebo oslabením v oblasti sluchového vnímání do jednoho z pěti stupňů pedagogické podpory. Jedná se v českém školství o zcela nový přístup, kdy rozhodující ve vzdělávání není míra sluchového (či jiného) postižení žáka, nýbrž míra potřeby poskytování podpůrných opatření, která závisí na mnoha okolnostech v životě žáka. Tento přístup umožňuje spravedlivé a antidiskriminační podmínky pro vzdělávání žáků se zdravotním postižením. Zařazení do stupně podpory doporučuje školské poradenské zařízení (ŠPZ) na základě odborných vyšetření žáka, popřípadě škola na základě pedagogické diagnostiky (u žáků s oslabením sluchového vnímání ve stupni I).

Protože se podpora prostřednictvím asistenta pedagoga doporučuje u žáků až od třetího stupně podpory, budeme se zaměřovat na žáky se sluchovým postižením, nikoli na žáky s oslabením sluchového vnímání, kteří patří do prvního (popřípadě druhého) stupně podpory. Nevěnujeme také tolik pozornosti možnostem podpory asistenta pedagoga studentům středních škol. Pokud je žák se sluchovým postižením přijat na „běžnou“ střední školu, podporu asistenta pedagoga nepotřebuje. Jeho studijní návyky jsou na určité úrovni, které dosáhl v průběhu integrace na základní škole, přijetí ke studiu potvrzuje i schopnost získávat i sdělovat informace přijatelným a výukově běžným způsobem. Výjimkou mohou být studenti, kteří upřednostňují komunikaci ve znakovém jazyce – ti však potřebují spíše služby tlumočnicka znakového jazyka než asistenta pedagoga. Z tohoto důvodu nemusí každá kapitola obsahovat způsoby možné dopomoci asistenta pedagoga na střední škole. V případě potřeby lze aplikovat návrhy možné podpory asistenta pedagoga podobně jako u žáka 2. stupně základní školy.

Metodika je popsána obecně, protože osvojení určitých dovedností a návyků může trvat u různých žáků různě dlouhou dobu, přičemž postupy a metody práce zůstávají jednotné. U každého podpůrného opatření zpracovaného v této metodice najdete v závorce

odpovídající číslo karty podpůrného opatření, pod kterým ho najdete v *Katalogu podpůrných opatření – dílčí části pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*.

Je třeba si uvědomit, že každý žák je osobnost s individuálními potřebami a každý si žádá svůj osobitý přístup, který nelze zobecnit. Proto nemůžeme považovat metodiku za univerzální příručku. Odpovědi na otázky, které zde nenajdete, vám poskytnou příslušná speciálněpedagogická centra (SPC) pro sluchově postižené, která jsou pro vás metodickým pracovištěm.

Věříme, že se *Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se sluchovým postižením* stane cenným pomocníkem při vaší práci. Přejeme vám hodně úspěchů!

SLUCHOVÉ POSTIŽENÍ

JANA BARVÍKOVÁ

Abychom se žákem se sluchovým postižením mohli správně pracovat, je nezbytné seznámit se s jeho lékařskou diagnózou. Z hlediska asistenta pedagoga nás zajímá především to, jak sluchové postižení ovlivňuje vzdělávání žáka, jakým způsobem s ním budeme muset pracovat, čili volba vhodného pracovního místa, vytvoření optimálních akustických a optických podmínek pro odezírání a co nejkvalitnější sluchové zpracování informací, otázka nastavení vhodného komunikačního kanálu, práce se žákem v oblasti nácviku specifických dovedností nad rámec výuky atd.

(Pozn.: Pro zjednodušení se ve všech částech Katalogu podpůrných opatření i ve většině textu této publikace používá pojem „žák“ pro všechny sledované věkové kategorie, zejména v částech teoretických.)

Práce se žáky s těžkým sluchovým postižením má svá specifika, a to především v oblasti komunikace. Většinou předpokládá aktivní znalost komunikace ve znakovém jazyce, popř. v jiném komunikačním modu.

Přehledný popis sluchových vad můžete najít v *Katalogu podpůrných opatření – dílčí části pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. Z praktického hlediska nás však budou zajímat především projevy sluchového postižení žáka a forma používané komunikace. Za tímto účelem uvádíme zjednodušenou tabulku:

STUPEŇ PODPORY	PRO DIAGNÓZU	POPIS OBTÍŽÍ A KOMUNIKACE
1 (oslabení sluchového vnímání)	20–40 dB, lehká nedoslýchavost, jednostranná hluchota	<ul style="list-style-type: none"> mírné obtíže – ve směrovém slyšení, v hluku, v porozumění reproduované řeči, občasné záměny zvukově podobných slov, porozumění řeči se zhoršuje v závislosti na vzdálenosti od mluvčí osoby, korekce sluchadly ojediněle; žák komunikuje mluvenou řečí
2 (sluchové postižení)	do 55 dB, střední nedoslýchavost, dobře kompenzovaná těžší vada	<ul style="list-style-type: none"> závažnější obtíže – časté záměny zvukově podobných slov, přeslechy, porozumění řeči se zhoršuje v závislosti na vzdálenosti od mluvčí osoby, v hluku, korekce sluchadly zpravidla nezbytná; žák komunikuje mluvenou řečí
3 (sluchové postižení)	do 70 dB, středně těžká nedoslýchavost, popř. dobře kompenzovaná těžší sluchová vada	<ul style="list-style-type: none"> vážné obtíže – řeč sice slyší, ale většinou nerozumí, slyší jen nějaká slova, která jsou říkána zvýšeným hlasem či velmi zblízka, nezbytná je korekce sluchadly; žák zpravidla komunikuje mluvenou řečí, při výuce pomáhá komunikace s využitím prstové abecedy (daktyl), počátky rozvoje komunikace mluvenou řečí probíhají pomocí tzv. totální komunikace
4 (sluchové postižení)	do 90 dB, těžké poškození sluchu, popř. těžší sluchová vada	<ul style="list-style-type: none"> slyší jen křik nebo mluvení přímo do ucha a jen některé silné zvuky, nad 80 dB (indikace pro kochleární implantát), sluchadla pomáhají jen pro lepší orientaci; žák komunikuje mluvenou řečí; pro okolí je však těžké dorozumět se s ním; žák v komunikaci využívá tzv. totální komunikaci; žák komunikuje prostřednictvím znakového jazyka
5 (sluchové postižení)	nad 90 dB, velmi těžké poškození sluchu, praktická hluchota, hluchota	<ul style="list-style-type: none"> řeč neslyší, jen velmi silné zvuky se sluchadly; žák komunikuje prostřednictvím znakového jazyka; žák nemá vytvořený komunikační kanál – nedokáže se domluvit nijak; ohluchlý žák komunikuje mluvenou řečí a psanou formou jazyka

Tabulku je nutno brát pouze jako orientační, protože někteří velmi dobře kompenzovaní žáci se mohou ocitnout v některém z nižších stupňů podpory, než jaká odpovídá stupni sluchového postižení, a naopak žáci výukově slabší, s poruchou učení či dalším zdravotním handicapem se mohou ocitnout ve vyšším stupni podpory. Zařazení žáků do stupně podpory je předmětem speciálněpedagogické diagnostiky.

SHRUTÍ

V úvodní kapitole se zaměřujeme na objasnění základního dělení sluchových vad v kontextu nového pojetí dělení dětí, žáků a studentů se sluchovým postižením a oslabením v oblasti sluchového vnímání do stupňů podpory.

LITERATURA

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
3. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.

ORGANIZACE VZDĚLÁVÁNÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

JANA BARVÍKOVÁ, IVANA NOVÁKOVÁ

2.1 ÚVOD

V této kapitole se zaměříme jednak na obecný popis činnosti asistenta pedagoga ve výuce a jednak se budeme věnovat těm podpůrným opatřením, která asistent pedagoga může svým působením ovlivnit.

2.2 ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

K činnosti asistenta pedagoga již bylo napsáno několik publikací, jedna z nich je dokonce přímo zaměřena na žáky se sluchovým postižením, z té můžete rovněž při své práci čerpat.

Základním principem práce asistenta pedagoga je především činnost, která je v souladu s potřebami žáka a která vychází z doporučení školského poradenského zařízení (ŠPZ), jímž je v našem případě SPC pro sluchově postižené. Cílem práce je pomoc při zajišťování základních potřeb žáka ve spolupráci s učitelem, který je metodikem a partnerem asistenta pedagoga ve výuce. Asistent se vždy řídí jeho pokyny, avšak jeho účast by neměla být jen pasivní. Asistent pedagoga je totiž často tím, ke kterému se žák upne a který lépe než kdo jiný dokáže poznat, co daný žák ve výuce potřebuje. Může svými návrhy a podněty kvalitně ovlivnit způsob výuky, použití metod práce apod., které jsou vždy vysoce individuální vzhledem ke konkrétnímu žákovi.

Základním předpokladem úspěšného vzdělávání je nastavení takové formy komunikace, kterou žák sám upřednostňuje nebo která je pro něj nejvhodnější (pokud žák žádnou komunikaci nemá). To však může být velkým problémem při zajišťování inkluzivního vzdělávání žáků s těžkým sluchovým postižením, jejichž mateřským jazykem je český znakový jazyk.

LITERATURA

Doporučená literatura:

1. HÁJKOVÁ, V.; STRNADOVÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada Publishing, a. s., 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
3. UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty. Praha: Portál, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0.

2.3 ÚPRAVA REŽIMU ČASOVÁ A MÍSTNÍ (KARTA 1.1)

Sluchové postižení limituje žáka v jeho výkonech, proto je zapotřebí vytvořit mu ve třídě takové podmínky, aby se k němu dostalo pokud možno co nejvíce informací. Záleží na úrovni sluchového postižení a schopnosti odezírat, zda bude více preferovat kvalitu akustických, nebo optických podmínek (sluch, nebo zrak).

Z toho pramení nutnost zamyšlení se nad vhodným uspořádáním výuky nejen z hlediska prostorového, ale výuku je nezbytné koncipovat tak, aby byla vhodně střídána doba aktivního sledování výkladu a doba pro samostatnou práci či odpočinek.

Optickými podmínkami rozumíme vhodné osvětlení výukové místnosti, abychom umožnili žákovi co nejkvalitnější odezírání z úst a u žáků neslyšících také pro možnost kvalitní komunikace ve znakovém jazyce. Pod tímto pojmem se skrývá také výběr optimálního místa k sezení, aby byly dodrženy zásady zrakové hygieny a co nejkratší vzdálenost od mluvčí osoby (ideálně do 2 metrů).

Odezírání klade na žáka značné nároky, proto je třeba hlídat, aby měl při všech činnostech, tedy i o přestávkách, dostatečné osvětlení, ať už denní, nebo umělé.

Akustickými podmínkami rozumíme především odhlučnění třídy nebo nábytku tak, abychom vytvořili co nejlepší podmínky pro poslech mluveného slova (tímto se zabývá PO 4.10.1 Úprava pracovního prostředí). Z hlediska kvality poslechu a co nejlepšího porozumění v rámci výuky mluvíme také o vhodném výběru místa ve třídě jak pro žáka, tak pro asistenta pedagoga, aby byly zohledněny žákovy potřeby.

PŘI VOLBĚ MÍSTA SLEDUJEME:

1. LATERALITU SLUCHOVÉ VADY (KTERÉ UCHO JE VÍCE POSTIŽENO)

Všichni žáci se sluchovým postižením by měli v rámci třídy sedět v přední lavici. Ideální je druhá (popř. i třetí) lavice – z první lavice musí žák příliš zaklánět hlavu a to může mít vliv na únavu, bolesti hlavy apod. Pokud pracuje žák v průběhu hodiny s asistentem pedagoga, volíme lavici krajní – u okna nebo u dveří, přičemž dbáme na to, aby žák seděl lépe slyšícím uchem směrem do třídy. V případě, že jsou ztráty sluchu na obou uších srovnatelné, je vhodnější lavice u okna z důvodu zajištění kvalitnějších optických podmínek (světlo dopadající okny žáka neoslepuje, naopak správně osvětluje obličej mluvčí osoby). Starší žáci jsou již sami schopni rozhodnout, které místo ve třídě je pro ně nejvhodnější. Někdy je zapotřebí vyzkoušet několik alternativ, než budeme my i žák spokojeni.

2. MÍRU SLUCHOVÉHO POSTIŽENÍ

Žáci s lehkou a středně těžkou vadou sluchu

- Mají sluch kompenzovaný sluchadly (nebo jsou bez korekce). Mluvenou řeč sice slyší, ale málo kvalitně. Takový žák v hlučnějším prostředí nebo v místnosti se špatnou akustikou přeslychá, zaměňuje zvukově podobná slova, občas nerozumí vůbec. Potřebuje, aby mluvící osoba byla co nejbližší, protože vzdálenost zde hraje zásadní roli. Navíc je nezbytné vytvořit ideální podmínky pro odezírání, aby si informace zachycené sluchem mohl doplnit odezíráním. Tito žáci často na krátkou vzdálenost reagují výborně a sluchové postižení na nich není znát, obtíže se vyskytují v momentě, kdy nemohou odezírat, tedy v hluku, na delší vzdálenost.

Žáci s těžkou vadou sluchu

- Sice řeč slyší, ale vůbec jí nerozumí. V řeči se opírají pouze o intonaci a délku slov. Proto potřebují zajistit co nejlepší podmínky pro odezírání (ideálně rozptýlené osvětlení).

Žáci neslyšící

- Řeč neslyší, komunikují ve znakovém jazyce. Ti potřebují rovněž kvalitní optické podmínky pro sledování znakového jazyka, mimiky a gestikulace, prstové abecedy atd.

3. ÚROVEŇ ODEZÍRÁNÍ

Kompenzování sluchové vady pomocí odezírání bývá u žáků na různé úrovni. Je to otázka nadání. Přesto by pro odezírání měli mít všichni žáci zajištěny vhodné podmínky. Učitel by měl mluvit výrazně, pomalejším tempem a dostatečně hlasitě. Měl by monitorovat, zda ho žák sleduje a zda jeho sdělení rozumí. Asistent pedagoga zajišťuje doplnění informací, pokud žák nerozumí nebo přijal jen část informace.

Desatero komunikace pomocí odezírání – Věra Strnadová

(Zdroj na: http://kochlear.cz/doc/desatero_komunikace_pomoci_odezirani.pdf.)

- Chceme-li zahájit rozhovor s člověkem, který neslyší nebo slyší špatně, vždy jej na to předem upozorníme (například lehkým dotykem na předloktí) a počkáme, až se na nás podívá.
- Odezírající osoba nám musí dobře vidět do tváře. Musíme mít osvětlenou tvář, nepohybujeme hlavou, neotáčejme se, nedávejme ruce do blízkosti úst a nežvýkejme.
- Během hovoru udržujeme zrakový kontakt. Někdy z výrazu odezírajícího člověka můžeme poznat, zda mluvíme správně, nebo ne.
- Dodržujeme vhodnou vzdálenost! Nesnažme se příliš přiblížit k odezírajícímu člověku. Ten si sám určí vzdálenost, ze které se mu nejlépe odezírá. Všimějme si, zda neodklání horní polovinu těla směrem od nás. Pokud ano, je to pro nás znamení, že stojíme (sedíme) příliš blízko a je vhodné zvětšit vzdálenost mezi námi.

- Vyslovujeme zřetelně, nezvyšujeme hlas a udržujeme přirozený rytmus řeči. Nikdy neslabikujeme! Vždy po vyslovení několika na sebe logicky navazujících slov uděláme krátkou pauzu – všude tam, kde obvykle ve větách děláme čárky, tečky a kde bývají spojky.
- Znalost tématu je pro odezírajícího člověka důležitý záchytný bod. Před rozhovorem proto sdělíme odezírající osobě téma hovoru. Nepřeskakujeme nečekaně z jednoho tématu na druhé. Každou změnu tématu předem oznámíme. Je-li člověk se sluchovým postižením ve společnosti dalších slyšících lidí, dbejme na to, aby věděl, o čem se právě hovoří.
- Nemluvme příliš dlouho bez přerušení. V hovoru se musíme s odezírajícím člověkem často střídat. Odezírání je velká námaha, od které si člověk musí každou chvíli odpočnout. Necháme odezírajícího člověka raději mluvit trochu déle, než mluvíme sami. Pokud slyšíme, je to pro nás rozhodně pohodlnější než pro něj odezírání.
- Dovednost odezírání nezaručuje, že člověk odezře naše sdělení správně. Mějme proto na paměti, že je riziko, že naše sdělení může být pochopeno chybně. Odpoví-li odezírající osoba něco jiného, než o čem hovoříme, nebo reaguje-li pro nás neočekávaně, pak asi došlo k omylu při odezírání. Pokud nám odezírající osoba nerozumí, neopakujeme stále totéž, ale použijeme jiná slova nebo změním stavbu věty.
- Nikdy se odezírajícího člověka neptáme: „Rozumíš?“ Je totiž možné, že nám sice rozuměl, ale něco jiného, než jsme říkali. Raději se zeptáme: „Co jsi mi rozuměl?“

4. ÚROVEŇ POROZUMĚNÍ ŘEČI S ODEZÍRÁNÍM A BEZ ODEZÍRÁNÍ

Toto hledisko se týká žáků nedoslýchavých, kteří jsou schopni s kompenzační pomůckou rozvíjet komunikaci mluvenou řečí. Někteří jedinci dosahují výrazně odlišných výkonů v orientační zkoušce sluchu s využitím odezírání a bez něj. Nadání pro odezírání, stejně jako nadání a cit pro jazyk, jsou určující determinanty pro rozvoj komunikace mluvenou řečí.

Místní úpravou prostředí rozumíme především takové uspořádání lavic ve třídě, aby měl žák se sluchovým postižením co nejlepší podmínky pro příjem informací a případnou práci s asistentem pedagoga.

Podle míry potřeby podpory žákovi využíváme:

- Pracovní místo ve třídě společně s ostatními spolužáky.
- Ať už je rozmístění lavic klasické, po řadách, nebo v půlkruhu, asistent pedagoga by měl mít možnost sedět **naproti žákovi** (tzn. ne vedle něho). Žák se nemusí k asistentovi pedagoga otáčet, stačí pouze zvednout oči a sledovat obličej asistenta pro snazší porozumění komunikaci, ať probíhá v mluvené řeči, ve znakovém jazyce, nebo s využitím totální komunikace, včetně možnosti odezírat).
- Vhodná je pojízdná židle, kterou asistent pedagoga lehce přemístí, pokud bude jeho podpora nutná jinde.
- Pokud není podpora nutná, může asistent pedagoga stát stranou a situaci pouze monitorovat.

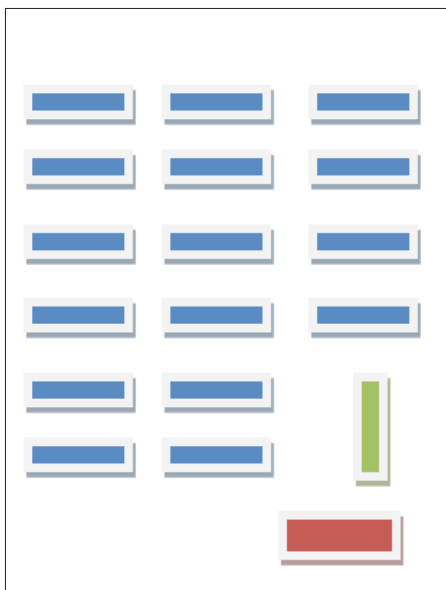

Schéma zasedacího pořádku 1 (třída se 30 žáky – lavice pro žáka s asistentem pedagoga)

Při tomto zasedacím pořádku má asistent pedagoga možnost upravovat pozici podle toho, jak to vyžaduje situace – vedle žáka nebo naproti němu, ten má možnost otáčet se do třídy a sledovat dění ve třídě a odpovědi spolužáků. Pro zajištění nižší hlučnosti je možno žákovi pořídit otočnou židli, ale to je vhodnější spíše u žáků starších, klidnějších a soustředěných. Pojízdnou židli pořídíme asistentovi pedagoga.

- Další pracovní místo ve třídě (druhá lavice umístěná v části třídy, kde při individuální práci se žákem nebude pedagog rušit ostatní žáky).
- Další pracovní místo mimo třídu.

(Dále viz PO 2.4 Další pracovní místo pro žáka – ve třídě i mimo třídu.)

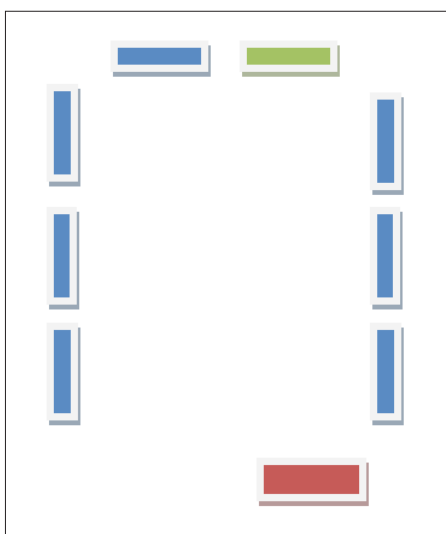

Schéma zasedacího pořádku 2 (uspořádání lavic do tvaru písmene U – 15 žáků)

Pokud má žák ostatní spolužáky ve stejném zorném úhlu, má možnost dobře sledovat dění ve třídě, avšak hůře bude odezírat z úst učitele. Pokud žák sedí ve středu písmene U, vidí na učitele výborně, ale spolužáky má ve dvou zorných polích. Záleží tedy na stylu výuky učitele, jak hodně žáky zapojuje. Takové rozmístění lavic je běžně používané ve školách zřízených pro žáky se sluchovým postižením.

Ve třídě se sníženým počtem žáků (do 17) nebo v dělených hodinách se doporučuje rozmístění lavic do půlkruhu či do tvaru písmene U, které vytváří optimální podmínky nejen pro odezírání, ale také pro sledování

dění ve třídě. Učitel má lepší přehled o práci žáků, poskytuje mu to lepší možnost individuální práce se žákem tím, že stojí/sedí naproti němu.

Pod pojmem **úprava časová** rozumíme takové uzpůsobení výuky, aby přispělo k eliminaci výukových obtíží vyplývajících z únavy v důsledku vynaloženého úsilí na porozumění řeči. Jednou z možností, jak tomu předejít, je dělení výukové doby na kratší časové úseky, ve kterých se častěji střídá doba aktivní činnosti s činnostmi odpočinkovými (z hlediska soustředění na poslech a odezírání). Pokud asistent pedagoga pozná, že je žák nesoustředěný

a nepomáhá již ani motivace a pobízení k dokončení činnosti, může se souhlasem vedoucího učitele zvolit náhradní, „odpočinkovou“ činnost. Tou může být např. vyhledávání informací v encyklopedii, na internetu, jakákoliv písemná práce apod.

Pozn.: V literatuře se uvádí maximální doba, kdy je člověk schopen udržet pozornost pro odezírání, a to 20 minut. To ovšem platí pro dospělého jedince. U dětí je třeba tuto dobu posuzovat individuálně, protože schopnost soustředění může ovlivnit řada okolností, jako je např. porucha soustředění a aktivity (ADHD), specifické poruchy učení, neurologické potíže aj.

ASISTENT PEDAGOGA V PODPŮRNÉM OPATŘENÍ:

- Sleduje a spolu s učitelem vyhodnocuje, které místo ve třídě je pro žáka v daných výukových situacích nejvýhodnější.
- Dodržuje zásady správné komunikace (i zásady pro odezírání) se žákem a vede k tomu i ostatní spolužáky ve třídě.
- Hlídá míru únavy žáka, vhodně na ni reaguje (popsáno výše).
- Pokud to nenaruší práci ve třídě, častěji se žákem střídá naplánované činnosti.
- Žáka aktivizuje, motivuje, povzbuzuje k další činnosti.
- Hlídá, aby byla místnost dobře osvětlená, a učí žáka vnímat místní podmínky, aby si sám uměl říci, co potřebuje (více světla, nevidí nebo špatně slyší paní učitelku apod.).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.
2. KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7.
3. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
4. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
5. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
6. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.

2.4 DALŠÍ PRACOVNÍ MÍSTO PRO ŽÁKA (VE TŘÍDĚ I MIMO TŘÍDU) (KARTA 1.2)

V tomto podpůrném opatření navážeme na předchozí. Blíže nám objasní účel dalšího pracovního místa ve třídě nebo mimo třídu.

SAMOSTATNÉ PRACOVNÍ MÍSTO VE TŘÍDĚ, STRANOU OD SESKUPENÍ LAVIC PRO JINÉ ŽÁKY:

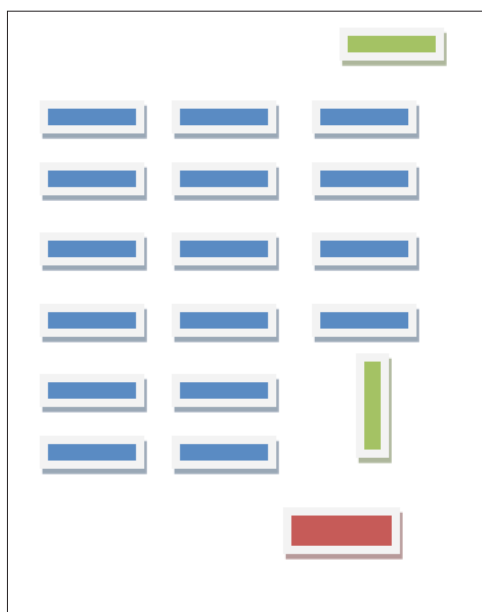

SCHÉMA ZASEDACÍHO POŘÁDKU 3 (DALŠÍ PRACOVNÍ MÍSTO – VE TŘÍDĚ)

Další pracovní místo ve třídě pro práci s asistentem pedagoga, druhým učitelem nebo i samotným vyučujícím je zvoleno na takovém místě, aby poskytovalo dostatek soukromí při práci ve dvojici a zároveň umožňovalo být součástí třídy a toho, co se v ní v průběhu vyučování děje. Nejčastěji bývá v zadním rohu třídy a využívá se především k procvičování učiva v klidu nebo při odlišné práci, než mají ostatní spolužáci.

- Využívá se, pokud žáka příliš ruší aktivita spolužáků, nebo naopak, pokud projevy žáka se sluchovým postižením mají negativní vliv na pozornost, soustředění nebo pracovní klid ostatních spolužáků.
- Všichni žáci mají zajištěný klid pro práci, zároveň mohou využít přínos práce v kolektivu.
- Asistent pedagoga vhodným způsobem pomáhá žákovi zapojit se do společných aktivit, zároveň dokáže vysledovat, kdy je prospěšnější odvést žáka (nebo ostatní žáky) stranou.

PRACOVNÍ MÍSTO PRO INDIVIDUÁLNÍ PRÁCI V JINÉ MÍSTNOSTI:

- Žák není schopen pracovat v blízkosti ostatních spolužáků – oni ho ruší tím, že se hlásí, odpovídají, vstávají a chodí k tabuli nebo k jiným spolužákům atd.
- Projevy žáka znemožňují výuku ostatním – žák neposedí, vyskakuje, vše mu padá, hlasově se projevuje v době, kdy to z hlediska aktivity ostatních není vhodné, je agresivní nebo jeho chování ostatní považují za nevhodné, ale žáka nelze usměrnit nebo se nedaří pozornost ostatních žáků převést jinam.
- Dopomoc asistenta pedagoga může být pro ostatní žáky třídy rušivá – asistent ověřuje porozumění žáka (mluvená řeč ostatní ruší, jiný způsob komunikace přitahuje zrakovou pozornost), asistent trvá na konkrétním postupu práce – situace je neklidná, hlasitá, nepříjemná; asistent motivuje žáka k dokončení úkolu, k setrvání na místě, je nutný fyzický kontakt asistenta se žákem, odvedení pozornosti žáka od aktuálního dění jakýmkoliv způsobem; zajištění soukromí žáka a asistenta pedagoga v krizových situacích atd. (viz PO Vytvoření krizových scénářů, PO Zvládání náročného chování).

U žáků s těžkým sluchovým postižením bude nejvíce vyhovovat individuální výuka. Při dobré přípravě učitele, spolupráci s asistentem pedagoga, vhodném výběru výukových metod a zajištění porozumění zvládnou žáci s lehčím sluchovým postižením i jiné formy výuky.

Pracovní místo může být vytvořeno kdekoli ve škole – v kabinetu, ve vedlejší třídě, která je v dané hodiny volná, v místnosti, která je k danému účelu vybudovaná. Ideální je stálá místnost, kde má asistent pedagoga i učitel své pomůcky a nemusí je přenášet. Nevhodné je však docházet do takové místnosti přes celou školu. Mimo třídu by měl být žák vzděláván jen po dobu nezbytně nutnou, např. když mu vysvětlujeme nové učivo.

ASISTENT PEDAGOGA V PODPŮRNÉM OPATŘENÍ:

- pracuje na pracovním místě vybraném vedoucím učitelem;
- hlídá si, aby nestínil žákovi, který má sledovat dění ve třídě;
- mimo třídu se žákem pobývá co nejméně, aby žák nebyl izolován od spolužáků a měl přehled o tom, co se ve třídě děje (nejen z hlediska výukového).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.

2.5 ÚPRAVA ZASEDACÍHO POŘÁDKU (KARTA 1.4)

Volba zasedacího pořádku je již zčásti popsána v kapitole 2.3 Úprava režimu časová a místní.

Proto si zde jen shrneme vše, co je třeba vědět a na co si dát pozor při sestavování zasedacího pořádku třídy, kde se vzdělává i žák se sluchovým postižením.

- Jedná se o podpůrné opatření, které budeme uplatňovat u všech žáků se sluchovým postižením či oslabením sluchového vnímání.
- Z předchozích kapitol již víme, že je nezbytné dbát na kvalitní akustické i optické podmínky ve výukové místnosti. Mnohem lépe se nám akustické podmínky budou dodržovat v prostředí mateřské školy nebo na prvním stupni ZŠ, ovšem na druhém stupni a na SŠ, kde se žáci stěhují do odborných učeben, již budeme muset uplatňovat další doporučení, abychom žákovi co nejvíce usnadnili poslech, a tím i výuku.
- Kvalitní osvětlení třídy je základem nejen pro odezírání, ale i pro komunikaci vůbec. Nejde jen o to správně odezírat, ale sledovat změny v chování mluvícího, „řeč těla“, mimiku obličeje, změny ve třídě. To vše jsou součástí neslovní komunikace, která nám poskytuje rovněž důležité informace.
- Je důležité hlídat si, abychom od žáka nebyli při výkladu nového učiva na delší vzdálenost než 1,5–2 m.

Dále je třeba vědět:

- Zda žák nemá na jednom uchu ztrátu menší, abychom ho mohli posadit lepším uchem do třídy.
- Jak je vada těžká.
- Zda žák nemá zrakovou (či jinou) vadu.
- Zda je levák nebo pravák.
- Jak je veliký (aby nezacláněl spolužákovi sedícímu za ním).
- Zda umí pracovat samostatně, či pouze s asistencí.
- Jak se zapojuje do práce při skupinovém vyučování.

Asistent pedagoga sleduje všechna tato hlediska, a může tak významnou měrou učiteli pomoci vyhodnotit, jaké pracovní místo je pro žáka to nejvhodnější. Může se stát, že v průběhu školního roku toto místo změníme několikrát, než najdeme to nejlépe vyhovující. U starších žáků zohledňujeme jejich vlastní posouzení.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
3. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
4. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.

2.6 SNÍŽENÍ POČTU ŽÁKŮ VE TŘÍDĚ (KARTA 1.5)

Je pochopitelné, že kde je méně žáků, bude pravděpodobně méně hluku, učitel bude mít mnohem častěji příležitost individuálně se věnovat těm, kteří to potřebují, bude mít lepší přehled o tom, co žáci dělají, větší možnost korigovat jejich práci atd. (nemluvíme o třídách, kde se vzdělávají žáci více ročníků).

My již víme, jak důležitou úlohu při vzdělávání žáků se sluchovým postižením či oslabením v oblasti sluchového vnímání má nehlukné prostředí a individuální přístup. V podmínkách inkluzivního vzdělávání může často žákovi v úspěšném vzdělávání pomoci „jen“ snížení počtu žáků ve třídě. Protože podmínky v malém kolektivu třídy s individuální podporou učitele jsou dostačující, asistenta pedagoga nepotřebuje. Snížení počtu žáků však není možné vždy, proto stejný žák ve velkém kolektivu již pomoc asistenta pedagoga potřebovat bude – přinejmenším v naukových předmětech.

Snížený počet žáků doporučuje školské poradenské zařízení. Žáci vyžadující nejvyšší míru podpory se nejčastěji vzdělávají ve školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením, kde snížený počet žáků ve třídě zaručuje legislativa.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění).
2. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. Sbírka zákonů, č. 561/2004.

2.7 VZDĚLÁVÁNÍ V JINÉM NEŽ ŠKOLNÍM PROSTŘEDÍ (DOMÁCÍ PROSTŘEDÍ NEBO JINÉ NEŽ ŠKOLSKÉ ZAŘÍZENÍ) (KARTA 1.6)

Toto podpůrné opatření umožňuje žákům, kteří ze zdravotních důvodů nemohou vykonávat školní docházku běžným – čili docházkou do školy, vzdělávání v domácím prostředí, a to na nezbytně dlouhou dobu. Sluchové postižení samo o sobě není důvodem, aby byl žák vzděláván doma. Většinou se u těchto žáků jedná o jiné zdravotní komplikace (např. onkologická léčba, zranění aj.), které neumožňují docházku do školy. Zákonný zástupce v takovém případě informuje školu o tom, že žák není schopen do školy docházet, a škola pro něj ve spolupráci se školským poradenským zařízením vypracuje individuální vzdělávací plán, který je stanoven na určitou dobu. Je možné, aby žák absolvoval ve škole jen část výuky, jak mu dovolí jeho zdravotní stav.

Možnosti vyučování v domácím prostředí jsou blíže popsány v *Katalogu podpůrných opatření – dílčí části pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*.

Asistent pedagoga může u žáků dlouhodobě nemocných částečně převzít úlohu učitele a podle jeho instrukcí se se žákem učit doma. Optimálním řešením by byla výuka přes internet (on-line vyučování), kdy by žák v domácím prostředí sledoval výuku v daném čase, a mohl by tak být její součástí.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.
3. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných ve znění vyhlášky (v pozdějším znění).
5. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

2.8 MIMOŠKOLNÍ POBYTY A VÝCVIKY (KARTA 1.7)

Mimoškolní pobyty mají význam především z hlediska budování sociálních vztahů v kolektivu. Jsou důležité z pohledu navazování nových přátelství či utužování stávajících, mají stmelovací charakter. Mluvíme například o adaptačním pobytu, výletu, lyžařském výcviku apod.

Žáci se znají pouze ze školního prostředí a handicapovaného spolužáka mohou vnímat zkresleně, jako protežovaného, hloupého, nesamostatného atd. Zde mohou poznat i jeho jiné povahové stránky, vlastnosti a dovednosti.

Velký význam z hlediska socializačního mají adaptační pobyty. Často právě zde bývá prostor k tomu, abychom ostatní žáky seznámili s tím, jaké je žít s handicapem, zejména těžkým. Vzniká tak příležitost vytvořit zajímavý koncept se zaměřením na sluchové postižení (tlumočené divadelní představení, pantomimické představení, beseda s tlumočnickem znakového jazyka, seznámení se s významnou osobou se sluchovým postižením, návštěva klubu neslyšících, ukázky výuky znakového jazyka, návštěva školy pro sluchově postižené apod.). Součástí adaptačního pobytu jsou hry zaměřené na seznámení žáků a aktivity rozvíjející komunikaci, důvěru a spolupráci.

Pokud již dopředu víme, že bude žákovi doporučen asistent pedagoga, je vhodné, aby se pobytu účastnil také. Adaptační pobyt bude většinou také prvním místem, kde se žák

s asistentem pedagoga pozná. Je to ideální možnost, jak se žákem navázat kvalitní spolupráci na základě dobrých zkušeností nabytých při pobytu. Míra pomoci žákovi bude záviset spíše na komunikačních dovednostech žáka a případné potřebě tlumočení.

Jiným typem mimoškolního pobytu může být pobyt ve škole pro sluchově postižené, kam má žák se sluchovým postižením integrovaný do běžné školy možnost přijet a zúčastnit se aktivit, které souvisejí s kulturou Neslyšících. Poněkud jiný charakter bude mít pobyt s cílem rozvíjet kompetence ve znakovém jazyce, používání prstové abecedy apod. O těchto pobytech se zmiňujeme v PO 4.4 Závěkové pobyty. Rovněž zde je účast asistenta pedagoga namístě.

ASISTENT PEDAGOGA V PODPŮRNÉM OPATŘENÍ:

- umožňuje žákovi co největší samostatnost;
- pomáhá žákovi, jen když to vyžaduje situace (žák neví, co má dělat, nerozuměl tomu, co bylo řečeno, jeho reakce na pokyny jsou neadekvátní apod.);
- je po ruce, když je třeba (nejen z potřeby žáka, ale i ostatních spolužáků nebo učitele);
- zapojuje se do aktivit;
- pokud žák nekomunikuje mluvenou řečí, zprostředkovává mu informace potřebným způsobem;
- povzbuzuje žáka k předvedení těch dovedností, o kterých ví, že je v nich zdatný.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. MICHALÍK, J. *Školský poradenský systém v ČR, expertní stanovisko*. 2008. Dostupné na: <http://uss.upol.cz/o-ustavu/clenove-ustavu/professori-a-docenti/jan-michalik/>.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. Zákon č. 561/2005 Sb. (školský zákon).
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb.

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „ORGANIZACE VÝUKY A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Přestože je organizace výuky spíše záležitostí učitele a vedení školy, je zřejmé, že i asistent pedagoga v ní má důležitou úlohu, a to zejména při vytváření IVP, který mimo jiné vychází ze znalosti žáka. Asistent pedagoga je seznámen s diagnózou žáka, ví, jaký způsob komunikace mu vyhovuje, jaká je jeho úroveň odezírání a sluchového vnímání, zná míru jeho samostatnosti atd. Na základě těchto skutečností dokáže posoudit, které místo ve třídě je pro žáka vyhovující, jak pracovat se žákem ve třídě i mimo ni, která pravidla dodržovat při komunikaci se žákem, jakým způsobem v tomto ohledu ovlivňovat přístup ostatních žáků, event. dalších pedagogických či nepedagogických pracovníků.

MODIFIKACE VYUČOVACÍCH METOD A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

3.1 ÚVOD

Tato kapitola shrnuje a popisuje možnosti podpory asistenta pedagoga ve výuce, které se týkají místa výuky, způsobu výuky, účasti pedagoga, žáka i kolektivu na výuce a způsobech vzájemné spolupráce. Jednotlivá podpůrná opatření se nazývají:

- Způsoby výuky adekvátní pedagogické situaci.
- Individuální práce se žákem.
- Strukturalizace výuky.
- Kooperativní učení.
- Metody aktivního učení.
- Výuka respektující styly učení.

Zabývají se rovněž způsobem, kterým se žákovi zprostředkovává učivo tak, aby ho dobře pochopil, porozuměl souvislostem s předchozím i následujícím učivem a dokázal získané dovednosti uplatnit v životě.

Dalším opatřením tohoto oddílu metodiky je **Podpora motivace žáka** k co nejlepšímu výkonu, resp. k aktivitě žáka. Ten totiž musí vynaložit obrovské úsilí, aby dosáhl výsledků srovnatelných se spolužáky. Opatřením **Pravidelná kontrola pochopení osvojovaného učiva** zabránujeme mechanickému učení bez efektu. Podpůrné opatření s názvem **Prevence únavy a podpora koncentrace pozornosti** vysvětlí, proč ke zvýšené únavě žáků dochází, jakým způsobem můžeme nástup únavy oddálit a pomoci žákovi ještě chvíli pracovat.

3.2 ZPŮSOBY VÝUKY ADEKVÁTNÍ PEDAGOGICKÉ SITUACI (KARTA 2.1)

Většina opatření této kapitoly popisuje, jakým způsobem je možné vést výuku, jak může vypadat hodina, pokud žák potřebuje přizpůsobit některou z částí vyučovacího procesu a jeho složek – pedagog, žák, učivo. Velmi jednoduše řečeno – tato opatření popisují, **kdo** podporu poskytuje (asistent pedagoga nebo kmenový učitel), **komu** (jednomu nebo více žákům, slabším nebo těm výukově zdatnějším), **jak** (individuálně, v menší skupince, střídáním činností atd.) a **kde** (ve třídě s ostatními spolužáky, v samostatném pracovním koutku, ale stále ve třídě s ostatními spolužáky, mimo kmenovou třídu atd.) může asistent pedagoga při výuce pomoci.

Kdo, komu a jak poskytuje pedagogickou podporu:

- Učitel může pracovat se všemi žáky najednou, asistent pedagoga zasáhne pouze v nutném případě tam, kde je to nezbytné. (viz PO oddílu Intervence)

- Učitel může třídu rozdělit tak, aby v každé skupině byl stejný počet žáků – zvýší tak možnost individuální dopomoci každému z nich, pokud bude nutná.
- Učitel může žáky seskupit tak, aby asistent pedagoga pracoval s menší skupinkou, respektivo pomalejší tempo práce, procvičoval učivo, které je pro žáky těžké, nové, špatně uchopitelné.
- Kmenový učitel může naopak sám pracovat se skupinkou, která má výukové problémy, a asistent pedagoga bude dohlížet na samostatně pracující žáky.
- Asistent pedagoga může pracovat pouze s konkrétním žákem se zdravotním postižením.
- Střídáním těchto možností se vyučovací hodina rozdělí na ohraničené úseky, kdy je nutné pracovat určitým způsobem. Změna aktivizuje žáky, podněcuje jejich pozornost, prodlužuje schopnost sledovat dění při výuce. Pro handicapovaného žáka přináší střídání činností možnost vnímat učivo jiným způsobem, zmírňuje jeho únavu a mobilizuje ho. Asistent pedagoga vždy na změnu aktivity žáka upozorňuje – označuje domluveným způsobem (gestem, znakem, přesunem obrázku v rozvrhu dne ve strukturalizovaném denním režimu aj.) konec aktivity, začátek jiné, náhlou změnu vývoje situace, hrozící nebezpečí.

Kde je pedagogická podpora žákovi poskytována, je blíže popsáno v PO 2.3 Úprava režimu časová a místní a 2.4 Další pracovní místo pro žáka (ve třídě i mimo třídu).

JAKÉ MÁ PEDAGOG MOŽNOSTI – FORMY VÝUKY:

- *Individuální výuka* (viz PO Individuální práce se žákem v průběhu výuky).
- *Frontální výuka:*
 - ▶ Výuka probíhá společně ve třídě, probírané učivo je stejné pro všechny žáky, pedagog řídí všechny činnosti najednou (= frontálně). Žák musí sledovat učitele, reagovat ihned na jeho pokyny. Jakmile sdělení nerozumí nebo nerozumí přesně, zpožďuje se v práci, musí se doptávat, přestává se orientovat, pracovat, začíná vyrušovat atd. Tento způsob výuky může učitel volit při malém počtu žáků ve třídě, výrazně pomáhá vyvolávání žáků jménem – žák s handicapem ví, kdo bude odpovídat a na koho se tedy má otočit, aby lépe rozuměl (žák se sluchovým postižením nemusí poznat spolužáky podle hlasu ani po dlouhé době společného školního soužití). Žákovi také pomáhá možnost otáčet se na mluvící spolužáky (otáčení tedy není vnímáno jako nekázeň nebo snaha žáka opisovat). Žákům s těžkým postižením nebude tato forma výuky vyhovovat vůbec, a to z výše uvedených důvodů.
 - ▶ Asistent pedagoga stojí stranou, pokud zjistí, že žák přestává rozumět (vrtí se, více se otáčí, bezradně se rozhlíží, vykřikuje, přímo si o pomoc říká), zasáhne (židle proti žákovi).
- *Individualizovaná výuka:*
 - ▶ Rozvíjí samostatnost a činorodost žáků, přihlíží k jejich zájmům a potřebám. Může se zařazovat během jedné vyučovací hodiny nebo jednou týdně, měsíčně. Pro žáky bude

přínosem, jelikož sami mohou rozhodovat o své práci, sami si určují tempo a učí se spolupracovat s ostatními žáky. Přírozenou formou si upevňují učivo (např. koncept Montessori).

- ▶ Může vyhovovat žákům s dvojitou výjimečností (vysoce nadaný handicapovaný žák).
 - ▶ Asistent pedagoga poskytuje podporu v té oblasti, ve které ji žák potřebuje.
- *Diferencovaná výuka:*
 - ▶ Žáci jsou zařazováni do skupin podle určitých kritérií (intelekt, zájmy, místo bydliště). Pro žáka s těžším sluchovým postižením to nemusí být vždy výhodné, jelikož vzhledem k postižení její skupina nemusí přijmout. Může se dostat do skupiny mezi ty, kteří se s ním moc nebaví, nemají ho rádi, nevědí, jak s ním komunikovat, mohou ho nutit do věcí, které nezvládnou. Přítomnost ve skupině, ve které budou spolužáci s ještě těžším postižením a slabšími dovednostmi, také nemusí být pro daného žáka výhodná („nikdo ho netáhne dopředu“ – tento problém se může objevit spíše ve speciálních třídách nebo ve školách zřízených pro žáky s těžkým nebo kombinovaným zdravotním postižením).
 - ▶ Asistent pedagoga pomáhá žákovi začlenit se do dané skupiny a zvládat její nároky způsobem **přijatelným pro žáka i skupinu**.
 - *Skupinová a kooperativní výuka:*
 - ▶ Žáci jsou rozděleni do skupin, bez konkrétního hlediska. Každá skupina pracuje na svém úkolu, ve skupině je nutné vzájemně se domlouvat a hledat správné řešení. Těžce postiženému žákovi může vzájemná komunikace mezi spolužáky způsobovat potíže – mluví všichni najednou, někteří ihned začínají pracovat, ale nedokáží informaci současně předávat skupině, resp. žákovi tak, aby chápal, co se děje a co z toho vyplývá pro něj samotného.
 - ▶ Asistent pedagoga pomáhá žákovi se sluchovým postižením orientovat se v zadání a pochopení úkolu, pomáhá mu hledat a třídit informace, zpracovat je, podporuje jeho snahu o samostatnost i v komunikaci.
 - *Týmová výuka:*
 - ▶ Výuku vede tým pedagogů, asistentů pedagoga i specialistů z různých oborů. Může probíhat mimo třídu ve specializovaných učebnách, laboratořích, jazykových učebnách. Tato forma výuky by mohla žákům s handicapem vyhovovat, neboť zajišťuje snížený počet žáků v pracujícím týmu, je zde větší prostor pro dotazy a vysvětlování. Tento typ výuky není příliš rozšířen.
 - ▶ Asistent pedagoga žáka doprovází, sleduje, zda žák rozumí a ví si rady. **Nepracuje za žáka!**
 - *Projektová výuka (projekty):*
 - ▶ Pedagog je ve funkci poradce. Řídí práci žáků, vybízí je k činnosti, tvořivosti, dohlíží na obsahovou stránku toho, na co mají přijít, navrhuje na správné postupy řešení. Je dobré zadávat žákům úkoly tak, aby je zvládli, a dávat pozor, aby měli i nějakou zásluhu.

- ▶ Asistent pedagoga podporuje žáka v plnění jeho části úkolu, pomáhá mu i v závěrečné fázi, v tzv. prezentaci projektu – žák může pomáhat držet výsledek tak, aby ho ostatní viděli, může přepínat jednotlivá okna nebo obrázky v prohlížeči, na počítači (pokud nekomunikuje nebo je jeho projev málo srozumitelný).

Výběr vhodné formy výuky patří mezi velmi podstatné části asistentovy přípravy, která musí vycházet ze znalosti studijní skupiny, schopností jednotlivých členů kolektivu i možností žáka s handicapem. Asistent pedagoga je právě v této oblasti podpůrných opatření významným pomocníkem.

PŘÍKLAD

Dívčena s kombinovaným postižením (středně těžká sluchová vada, kompenzovaná sluchadly na obou uších, tělesné postižení), v prvním ročníku běžné základní školy. Výuka probíhá většinou frontálně, asistentka sedí na otočné židličce naproti žákyni. Nezasahuje do dění ve třídě. Sleduje, zda dívka reaguje s porozuměním na pokyny učitelky (pracuje tedy jako ostatní žáci). Pomáhá udržet pozornost dívky, pokud vidí, že začíná ochabovat, zasáhne – zeptá se na způsob dalšího řešení, na význam slova, pochválí ji, označí slovo, kterému žákyně nerozumí, a zapíše ho do osobního deníčku (ve stanovených individuálních chvílkách všechna zapsaná slova a jejich význam ověřuje). Pomáhá žákyni s přesunem do jiných částí školy, pokud výuka probíhá tam (některé předměty absolvuje dívka s jinou skupinou žáků). Koriguje znění slov i vět, dle doporučení pracovníků SPC pouhým opakováním slov i vět ve správném znění.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. MALACH, J. *Základy didaktiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. ISBN 80-7042-266-1.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.3 INDIVIDUÁLNÍ PRÁCE SE ŽÁKEM (KARTA 2.2)

Tato forma pomoci žákům se běžně užívá na všech stupních škol – učitel prochází třídou a pomáhá konkrétnímu žákovi, pokud zjistí chybu, bezradnost, navede žáka k řešení, atd. Pokud poradenské zařízení doporučí žákovi se zdravotním postižením podporu formou individuální práce se žákem, doporučuje konkrétní úpravu výuky tak, aby se jeden učitel (vedoucí pedagog, asistent pedagoga, druhý učitel) věnoval jednomu žákovi, a to po určitou dobu, která je stanovena v doporučeních pro vzdělávání.

Se žákem pracuje jeden pedagog. Používá postupy, které vyhovují žakovým schopnostem a možnostem. Mohou pracovat ve třídě společně s ostatními žáky nebo i mimo třídu.

Je na vedoucím pedagogovi, aby stanovil, kde bude individuální výuka probíhat (ve třídě nebo mimo třídu), kdy bude výuka probíhat (v rámci běžné vyučovací hodiny nebo mimo vyučování) a zda bude se žákem pracovat on, zatímco asistent pedagoga bude dohlížet na zbytek třídy, nebo to bude naopak (viz PO 3.2 Způsoby výuky adekvátní pedagogické situaci).

ASISTENT PEDAGOGA V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ:

Toto opatření aplikujeme již u dětí v mateřské škole. Činnosti týkající se rozvoje řeči a komunikace, navázání zrakového kontaktu a odezírání, reedukace sluchu a ILP je nutné provádět individuální formou. Zde se neuplatňuje časová dotace navíc, v denním rozvrhu je nutné najít čas, kdy je možné s dítětem pracovat individuálně. Ostatní děti teprve do školky přicházejí, ještě si spontánně hrají, jsou ještě venku, ještě spí nebo už spí atd.

PŘÍKLAD

Dívka s kochleárním implantátem, v běžné mateřské škole, ve třídě je 24 dětí. Na doporučení SPC se učitelka třídy spolu s logopedickou asistentkou (současně asistent pedagoga) i s rodiči dívky dohodli na jejím dřívějším příchodu do školky. V tuto dobu pravidelně asistentka pedagoga 15 minut denně provádí sluchová cvičení, která doporučilo SPC a foniatr. Pro tuto práci je vyčleněna pracovna, která je stranou provozního hluku, je zařízena jako pracovna logopedického preventisty, s dostatkem didaktického materiálu.

ASISTENT PEDAGOGA VE SPECIÁLNÍM, ZÁKLADNÍM A STŘEDNÍM VZDĚLÁVÁNÍ:

- Komunikuje se žákem způsobem, kterému žák rozumí, případně pracuje na tom, aby se žák uměl domluvit (pracuje dle doporučení poradenského pracovníka a kmenového učitele, v souladu s přáním rodičů).

- Vysvětluje neznámé pojmy v komunikaci i při práci s textem. Především v naukových předmětech dochází k nárůstu nových pojmů, žák potřebuje delší dobu na jejich pochopení, osvojení, zabudování do aktivní slovní zásoby a získání schopnosti spojit význam pojmu se způsobem užití ve větě tak, aby dávala smysl obsahově i gramaticky.
- Pomáhá žákovi se zápisem z výkladu učitele – navrhuje barevné nebo jiné členění zápisu, doplnění obrázkem, odkazem na stranu v učebnici, upravuje délku zápisu (souvětí zkracuje na krátké věty) atd.
- Procvičuje se žákem učivo.
- Na základě schopností žáka, jeho osobního pracovního tempa může asistent pedagoga snížit, nebo naopak zvýšit množství zadaných úkolů.
- Pomáhá žákovi při společném čtení, pokud ho žák alespoň částečně zvládá. Žák se sluchovým postižením má obtíže se sledováním společně čteného textu. Pokud potřebuje odezírat, musí očima neustále přecházet z obličejů mluvících zpět na text. Musí uhlídat, kde se čte, kdo mluví (žák nemusí podle hlasu spolužáka poznat, neví, kam se má dívat, aby mohl odezírat) a co říká (mohou mu unikat začátky hovoru), současně musí hlídat techniku čtení a rozumět obsahu přečteného. Pokud jsou obtíže takového rázu, že žákovi uniká smysl čteného nebo je činnost velmi zatěžující z hlediska schopnosti udržet pozornost a soustředění po celou dobu, je vhodnější číst a pracovat s textem se žákem individuálně, stranou od skupiny spolužáků, nebo dokonce mimo třídu.
- Ověřuje znalosti žáka tou formou, která žákovi nejlépe vyhovuje. Při ústním zkoušení respektuje tempo žáka v příjmu instrukce (doba, kterou žák potřebuje na její pochopení) i dobu potřebnou na formulaci odpovědi. Respektuje způsob reakce žáka – pokud odpovídá mluvenou řečí, zaměřuje se asistent pedagoga na fakta, která sdělení obsahuje, nehodnotí vedlejší faktory jako např. výslovnost, gramatickou správnost sdělení, nesprávnou intonaci věty, dobu potřebnou na vyřčení slov a vět. Pokud žák komunikuje jiným způsobem, je nutné, aby asistent pedagoga této formě komunikace rozuměl (znakový jazyk, totální komunikace).
- Pomáhá žákovi se záznamem domácího úkolu (zápis do sešitku, barevné označení strany a cvičení v učebnici), pokud je žákovi zadáván. Ověří si pochopení zadání a způsob, kterým bude žák úlohu řešit. Koordinuje množství domácí přípravy v různých předmětech – platí od 2. stupně základní školy (žák má více učitelů na různé předměty, ti nemusí o dalších domácích úkolech na další den vědět).

PŘÍKLAD

Žák s kombinovaným postižením (středně těžká vada sluchu, kompenzace sluchadly oboustranně, těžká vada řeči – žák rozumí mluvené řeči, ale nedokáže sám mluvit, jeho řeč je jen velmi obtížně srozumitelná; porucha polykání, tělesné postižení zasahující hybnost a obratnost ruky). Vzděláván je ve škole zřízené pro žáky se zdravotním postižením, plní vzdělávací program běžné základní školy. Ve třídě je snížený počet žáků (8), působí zde

3 pedagogičtí pracovníci. Třída je dále rozdělena na další skupinky – žáci jsou v několika postupných ročnících, skupinky jsou v jedné třídě, oddělené paravány.

Náš žák sedí v lavici (naproti němu sedí učitel), čte nahlas, doplňuje čtení jednotlivými znaky znakového jazyka neslyšících. Protože v žákově okolí ubývá počet těch, kdo rozumí této formě komunikace, a schopnost žáka psát (užívat ruku ke psaní) se rozvinula velmi dobře, přesunula se snaha učitele na schopnost žáka reagovat na vývoj situace psanou formou – v individuální práci navrhuje formulaci myšlenky („napovídá“ znění věty), kontroluje převod myšlenky do psané věty, vede žáka k formulaci i zápisu jeho otázek, připomínek, pomáhá žákovi přemoci stud z nezvyklé situace – sám tímto způsobem se žákem komunikuje.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.4 STRUKTURALIZACE VÝUKY (KARTA 2.3)

Toto opatření se aplikuje především u žáků s projevy autistického spektra (dále jen PAS). Bude však také vyhovovat žákům se sluchovým postižením, a to u těžkého stupně nebo v kombinaci s jiným postižením (mentálním, PAS).

U žáků s těžkým sluchovým nebo přidruženým postižením může být ve školním prostředí obrovským problémem neschopnost rozumět běžným způsobem tomu, co se děje kolem.

(Pozn.: Termínem „běžné vnímání a rozumění světu“ je pro tuto metodiku a její text myšlena taková schopnost jedince, kdy z přítomnosti v určité situaci i chápání smyslu toho, co si říkají lidé mezi sebou, umíme vyvodit, co se děje, proč se to děje, co se bude dít dál, a to v takové míře, která nám umožní podřídit se tomuto vývoji situace bez úzkosti ze zcela neznámého. To samozřejmě předpokládá rozvinutou schopnost komunikace a schopnost zpracovat obsah informací do jednoho celku, v kontextu s věkovou zkušeností jedince.)

Pokud žák nerozumí tomu, co se děje a co má dělat, může reagovat různě. Někteří přestávají vnímat (klidně si vypnou sluchadla nebo řečový procesor!), uniká jim tedy i to, čemu by při aktivní pozornosti rozuměli. Mohou se stát agresivními vůči okolí, snadno se

dostávají do stresu. Situaci mohou dokonce vyhodnotit i zcela jinak, a reagují tak pro okolí zcela nepochopitelně.

Těmto žákům je třeba zajistit informovanost o dění v konkrétním dni i v dalších dohledných časových úsecích. Tomuto zadání nejlépe vyhovuje tzv. strukturalizace. Strukturalizace může znamenat rozdělení dne na kratší úseky, každý úsek je něčím typický, něčím začíná a také končí. Může znamenat rozdělení nutných úkolů do různých prostorů, každý prostor (krabice) znamená jeden úkol. Může to také znamenat rozdělení věcí kolem žáka podle toho, k čemu jsou určeny, jak se používají atd.

Strukturalizace s sebou nese nejen zpřehlednění věcí a dění kolem žáka, je potřeba ještě zajistit plné pochopení tohoto členění. Pomáhají jasné pokyny k ukončení činnosti a přechodu k jiné činnosti zadané jiným způsobem než mluvenou řečí. Pro ukončení činnosti používáme jasný signál – např. podtržení barevnou pastelkou, zakroužkování úkolu či označení obrázku nebo jeho sejmutí z nástěnky, lišty apod.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Upravuje pokyny učitele tak, aby jim žák rozuměl, doplňuje je znaky, gestem, používá grafické označení pro ukončení činnosti, provádí hodnocení práce žáka (obrázek, pohlazení, nálepka, razítko). Udržuje žakovu pozornost – převádí ji na další chystanou aktivitu.

To však mnohdy u žáků s těžkým postižením sluchu nestačí. I této skupině žáků můžeme pomoci orientovat se v dění ve škole, a to obrázkovým zobrazením toho, co je ten den čeká, nebo přímou úpravou pracovního místa tak, aby bylo dělení úkolů vizuálně i prostorově možné. Realizace tohoto opatření je velmi náročná finančně, časově i personálně.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Vytvoří jakýsi rozvrh dne. Dle prostorových možností třídy lze využít nástěnky, nalepené pruhy suchého zipu na stěnách (vedle dveří, vedle tabule), na lavici žáka, v jeho komunikační knize. Jednotlivé položky nebudou napsány slovy, budou přímým zobrazením situace (fotografie u žáků s velmi těžkým postižením nebo v počátcích zácvičku strukturalizace; obecné obrázky, nebo dokonce symboly, pokud je žák schopen chápat jejich význam). Žák vidí, co všechno ho ten den čeká, po ukončení jedné aktivity se tento obrázek z rozvrhu sejme. Aktivita skončila, současně další obrázek napovídá, co se bude dít dál.
- V tomto případě je velmi podstatná spolupráce s rodiči. Pokud totiž rodiče tento způsob práce se svým dítětem aktivně rozvíjejí, významnou měrou tak rozšiřují možnosti práce se žákem ve škole i doma. Tím, že rodiče zajišťují obrázkovou slovní zásobu (fotí své dítě v různých situacích) a vkládají obrázky např. do komunikační knihy, může pedagog se žákem vést rozhovor o konkrétních zážitcích, o konkrétních osobách, ví, co žák zažil a s kým to zažil. Rodič už může doma sestavením takového rozvrhu informovat své dítě o tom, co bude dělat ve škole (jaké bude mít předměty, kdy je svačina, kdy půjde domů), ale může mu tímto způsobem naplánovat i aktivity po škole. Současně se rodič tímto

způsobem dozví, co jeho dítě ve škole dělalo – tuto informaci podá rodičům asistent pedagoga sestavením osnovy proběhlého dne i hodnocením v takové podobě, aby mu rozuměl i žák samotný (stačí obrázek, nálepka, hvězdička, známka; hodnocení asistent pedagoga nepíše slovy, ta může říci rodičům osobně).

- Asistent pedagoga člení denní režim (pokud to z organizačních důvodů je možné – po dohodě s třídním učitelem) i jednotlivé úkoly v něm tak, aby byly přiměřeně dlouhé a přiměřeně náročné. Jen tak může trvat na pokračování v práci, na dokončení úkolu. Zařazuje relaxační a oddychové chvíle, využívá k tomu určené prostory (koutek ve třídě i např. snoezelen, viz PO Podpůrné terapie).
- Pokud má žák vytvořené pracovní místo s ohledem na nutnost strukturalizace, pracuje asistent pedagoga se žákem tam. V lavici sedí žák sám, lavice může mít zástěnu, která brání v pohledu žáka do třídy a opačně. Prostor na lavici je uspořádán do sektorů s pracovními boxy nebo krabicemi, ve kterých jsou připraveny úkoly a pomůcky, do jiných krabic se hotové úkoly odkládají. Některé lavice mají soustavu poliček vystavěných do výšky, záleží na prostorových i finančních možnostech školy, viz metodika AP pro žáky s PAS.

PŘÍKLAD

Žákyně s těžkým sluchovým postižením, korekce sluchadly oboustranně, se středně těžkou mentální retardací a diagnostikovaným autismem. Mluvené řeči rozumí dívka omezeně, sama užívá omezené množství znaků znakového jazyka neslyšících. Vzdělávána je ve speciální škole, ve třídě je 8 žáků (více postupných ročníků). Ve třídě působí jeden pedagog a asistent pedagoga. Rodiče vytvářejí dceři komunikační knihu, doplňují ji novými fotografiemi, každý večer na připravenou stránku umístí fotografie aktivit celého dalšího dne, včetně školního vyučování. Asistentka pedagoga ví, jaký má žákyně program po vyučování, motivuje ji k dokončení školních povinností poukazováním na slíbené odpolední aktivity. K obrázkům přidává hodnocení dne. Ve třídě má každý žák své pracovní místo, zakryté paravánem i vysokou skříňkou, dělenou poličkami. Zde asistentka se žákyní čte (žákyně ukazuje znaky znakového jazyka), píše (písmo Comenia script), není rušena ani vizuálně, ani zvukově, ani tím, že jiný spolužák má práci hotovou, věnuje se jiné aktivitě, nebo naopak odmítá pracovat. Skupina žáků má k dispozici ještě malou místnost za třídou, kde mohou relaxovat nebo se mohou uklidnit v případě nenadálého incidentu.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. ČADILOVÁ, V.; ŽAMPACHOVÁ, Z. a kol. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 146 s. ISBN 978-80-244-3309-7.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.5 KOOPERATIVNÍ UČENÍ (KARTA 2.4)

Toto podpůrné opatření se ve výuce neužívá u žáků s těžkým zdravotním postižením, vyžaduje totiž jejich samostatnost, dobré porozumění zadání, schopnost rozhodnout se, jakým způsobem je dobré postupovat, a této cesty se držet, případně odhadnout nutnost změny v postupu. Vyžaduje také aktivní spolupráci mezi všemi členy skupiny, je tedy nutné, aby se všichni členové skupiny mezi sebou uměli domluvit a aby dokázali respektovat jinakost některého člena skupiny.

Ve skupinách žáků se středně těžkým zdravotním postižením lze toto opatření realizovat s podporou přiměřeného množství pedagogů nebo asistentů pedagoga. Žákům potom poskytují větší nebo menší pomoc v oblasti, kterou žáci přestávají zvládat nebo si s ní nevědí rady přímo na začátku. Zážitek žáků z vlastní aktivity je mnohdy obrovský a motivující.

Pokud je ve třídě většina žáků intaktních, může být toto podpůrné opatření použito u všech stupňů podpory s větší či menší pomocí asistenta pedagoga (při zadávání úkolu a při jeho řešení). Závisí na jejich znalostech třídy a žáka s postižením. Realizací tohoto opatření však u žáků bez postižení výrazně podporujeme schopnost spolupráce s handicapovaným jedincem, posilujeme jejich sociální kompetence.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Pomáhá s rozdělením třídy na skupinky – zná dobře žáka i jeho schopnosti, zná ale většinou i jeho osobní sympatie a antipatie ke spolužákům. Využitím těchto informací lze předejít nevhodnému rozdělení žáků – žák nemusí zvládat komunikaci s neoblíbenými spolužáky, může být terčem posměchu, žák nemusí být do skupinky ostatních přijat – hrozí šikana, posměch, ale i vznik napětí a nepříznivého klimatu.
- Další podporu poskytuje asistent pedagoga žákovi v momentě, kdy vidí její potřebu.

PŘÍKLAD

Žák s velmi těžkou vadou sluchu, užívá sluchadla na obou uších, nadprůměrně nadaný, vzděláván v běžné základní škole, ve třídě je celkem 28 žáků, z nichž jeden je tento žák, dalšímu

žákovi pomáhá asistent pedagoga (poruchy chování, pozornosti). Žák rozumí mluvené řeči velmi dobře v případě, že může odezírat. Paní učitelka zařazuje do hodin velké množství soutěží a her, žáci chodí do školy s nadšením, jejich studijní výsledky jsou výborné. Při některých soutěžích jsou hráči sami za sebe, v jiných je třeba třídu rozdělit do skupin. Příklad soutěže: Dvě řady žáků stojí zády k paní učitelce. Ta popisuje nějakou historickou postavu – nesmí vyslovit její jméno, může uvádět významné činy, místo bydliště, přezdívku, jména členů této historické rodiny atd. Zády stojící žák se sluchovým postižením nemůže odezírat, nerozumí tedy stejně dobře jako ostatní spoluhráči i protihráči. Asistent pedagoga v těchto situacích vždy pomáhá žákovi se sluchovým postižením tak, že stojí vzadu ve třídě, čelem k tomuto žákovi a ukazuje mu text, který p. učitelka říká, na připravených kartičkách. Tato malá dopomoc, proti které nic nenamítají ani protihráči, způsobí, že tohoto chlapce chtějí mít ve své skupině všichni – zná výborně fakta, výrazně zvyšuje možnost výhry. Před tímto opatřením se stávalo, že skupina, ve které tento žák soutěžil, prohrála právě v důsledku jeho neschopnosti odpovědět.

Protože tímto způsobem pracuje paní učitelka se třídou každou hodinu, nelze tento příklad považovat za oddychovou chvíli, ale za způsob výuky.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 2. vydání, rozš. a aktualiz. Praha: Portál, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

3.6 METODY AKTIVNÍHO UČENÍ (KARTA 2.5)

Aktivní učení využívá zapojení co nejvíce smyslů žáka do výuky. Pokud má žák oslabené nebo narušené porozumění mluvené řeči, může mít obrovské problémy s chápáním nové látky, která je mu předávána mluvenou řečí, tzv. výkladem.

Výuku vede učitel, pokud je schopen konkrétní látku předložit žákům tak, že:

- Žáci ji vnímají sluchem.

- Mají možnost vidět obrazový materiál (obrázky, fotografie, videozáznamy, předměty v muzeu a na výstavách, ve skanzenech atd.), který se k látce vztahuje.
- Mohou si na tyto předměty sáhnout a vnímat je i hmatem.
- Mohou procházet místem, které je s učební látkou historicky spojeno.
- Mohou různými pokusy ověřovat, co se stane a za jakých podmínek se to stane.
- Pracují s chybou, vnímají její důsledky.
- Zapamatují si vše lépe než při pasivním učení a mechanickém drilování textů, kterým nerozumí, většinou se je učí z paměti a nedokáží informace využít v jiné, i když podobné situaci.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA ŽÁKOVI POMOCI V RÁMCI TOHOTO PODPŮRNÉHO OPATŘENÍ:

- Vyvolávat, případně jmenovat vyvolávané žáky ve třídě jménem, aby žák s postižením věděl, kdo mluví, a mohl se na mluvícího spolužáka otočit – usnadní mu tak porozumění, jelikož žák bude moci odezírat.
- Opakovat či zjednodušeně vysvětlit odpovědi spolužáků v případě, že postižení žáka je těžké, odezírání mu nepomáhá, má slabší slovní zásobu.
- Důležité pojmy a odpovědi zapisovat na tabuli.
- Přetlumočit ostatním žákům odpověď žáka s handicapem (jeho řeč nemusí být srozumitelná).
- Diskuzi začít tím, co znají všichni, aby i žák s postižením uměl odpovědět.
- Držet se tématu, nepoužívat dlouhé příklady.
- Na závěr shrnout učivo a vytvořit přehled důležitých bodů.
- Povzbuzovat žáka s postižením, podněcovat ho k aktivitě.
- Sledovat po celou dobu jeho porozumění a v případě potřeby informaci zopakovat, vysvětlit.
- Podílet se na přípravě hodiny (pomůcky, promyšlená trasa).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování*. Portál, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.

3.7 VÝUKA RESPEKTUJÍCÍ STYLY UČENÍ (KARTA 2.6)

Podpůrné opatření popisuje, jakým způsobem dochází k procesu učení, neboť každému jedinci vyhovuje individuální způsob učení, získávání, zpracovávání a zapamatování nabytých informací.

Žáci se sluchovým postižením přijímají informace přirozeně odlišnou cestou. Přestože s kompenzační pomůckou mohou slyšet, nemusí bez dalších podpůrných prostředků (odezírání, gesta, znaky) rozumět přesně ani slyšené informaci, ani okolnímu dění. Vše záleží na stupni rozvoje mluvené řeči, rozsahu slovní zásoby, schopnosti chápat smysl věty, daný gramatickou stavbou věty, na schopnosti využít možnosti kompenzační pomůcky i na motivaci žáka k získávání informací.

Ta je nezbytná – pokud situaci zcela zjednodušíme, pak lze říci, že žák se sluchovým postižením rozumí jen tomu, čemu rozumět chce – u tohoto žáka totiž nefunguje (nebo nefungovalo) bezděčné, mimovolní učení.

(Pozn.: Děti s normálním sluchem, které si hrají v pokoji, vnímají vše, co říkají jejich rodiče, co říkají v televizi nebo v rádiu, slyší hlasy na ulici a rozumí tomu, co to znamená. Nejenže si rozšiřují slovní zásobu a slyší správnou podobu věty, tímto bezděčným přísunem informací jsou neustále informovány o dění kolem nich, rozvíjejí si povědomí o příčinách, následku, znají souvislosti mezi jednotlivými ději. Dítě se sluchovým postižením s nadsázkou ví jen to, co mu řekneme, resp. co a jak mu vysvětlíme. To ale předpokládá neustálý „překlad“ toho, co s dítětem zažíváme, způsobem, kterému dítě rozumí. To je pro rodiče i pedagogy velmi obtížné, nejtěžší u žáků, kteří zatím nemají vybudovaný žádný způsob komunikace, informaci jim tedy nedokážou předat celou. Vysvětlování pojmů dítěti většinou probíhá tak, že mu ukážeme obrázek nebo předmět, vyslovíme pojem, ukážeme znak. Málokterý rodič i pedagog věnuje pozornost práci s pojmem ve všech možných slovních tvarech a významech, které se mění v souvislosti s vložením slova do věty.)

Žáci, kteří užívají znakový jazyk nebo potřebují podporu jednotlivými znaky znakového jazyka neslyšících, jsou na tomto způsobu předávání informace závislí, pouhou přítomností u konverzace mluvících osob nezískávají úplné informace o dění kolem.

Ve školním prostředí a při domácí přípravě na výuku se u žáků se sluchovým postižením nemůžeme spolehnout pouze na učení slyšením nebo čtením textu nahlas, přeříkáváním učební látky šeptem (vyslovování slov nemusí znamenat, že žák ví, co říká, rozumí obsahu). U žáků neslyšících nebo žáků s těžkým sluchovým postižením nemá toto učení žádnou informační hodnotu.

Je potřeba doplnit žákovo vnímání informací tak, aby se nedokonalý smysl „obešel“. Nejeфекtivnějším učením je učení prožitkové, kdy si žák může předmět osahat, vyzkoušet jeho funkčnost. Zjistit optimální výukový styl žáka a podle něj se snažit aplikovat didaktické výukové metody je pro aktivní učení nezbytné. Různé styly učení lze různě kombinovat.

ASISTENT PEDAGOGA:

Pomáhá u žáka vysledovat, jaký styl učení mu nejvíce vyhovuje.

Žák s **lehkým a středně těžkým sluchovým postižením**, který je dobře kompenzován, je schopen při výuce využít výklad učitele (**styl auditivní**).

ASISTENT PEDAGOGA:

- každou činnost, výklad, vysvětlování doplňuje obrazovým materiálem (obrázky, fotografie, videoprojekce, může využít internet a informace vyhledat na místě – PC, tablet, smart tabule atd.);
- vysvětluje neznámé pojmy, sleduje porozumění během výkladu;
- opakovaně poskytuje vysvětlení na dotazy žáka, nedává najevo netrpělivost – žák by se mohl naučit raději se neptat;
- pokud se učitel při výkladu pohybuje po třídě, doplňuje asistent pedagoga žákovi informace, které mu unikají, když nevidí učiteli do obličeje;
- pokud učitel vyvolává žáky ukázáním na ně, bez oslovení jménem, doplňuje tuto informaci žákovi asistent pedagoga – žák tak ví, na koho se má otočit a komu odezírat ze rtů (pokud potřebuje), asistent také opakuje odpovědi spolužáků (žák jim nemusel rozumět).

U těžce sluchově postižených žáků se jedná o styl vizuální a zážitkový. Čím těžší sluchové postižení, tím více vizuálních materiálů a praktických zkušeností žák potřebuje.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Výklad učitele podporuje videozáznamem, obrázky v dataprojektoru, interaktivní tabulí, používáním modelů, přehledných tabulek, obrázků apod.
- Zajišťuje pro žáka zápis učitele s grafickým zvýrazněním důležitých pojmů, s vyznačením učiva, které je nutné se naučit.
- Zajišťuje dopředu přístup žáka k učebnímu materiálu, který bude třída probírat další den – žáka seznámí s okruhem slovní zásoby, identifikují neznámé pojmy, vysvětlí si je, zapíše do individuálního slovníčku, nakreslí nebo jinak ztvární význam nových pojmů.
- Zvláštní význam má toto opatření pro poslech v cizím jazyce a pro schopnost rozumět tomu, co žák slyší.
- Stejný význam má pro žáka možnost vidět předem text určený další dny k diktátu – žák si přečte text, pokud nerozumí, s asistentem pedagoga (nebo doma s rodiči) si vysvětlí obsah textu. Při jeho poslechu, protože ví, co má slyšet, lépe rozumí slovům i větám, lépe je proto i napíše – většinou ví přesně, jak se slovo píše (práce s individuálním slovníčkem!), viděl toto slovo napsané, pamatuje si ho.
- Pokud tato podpora žákovi nestačí, doplňuje ji asistent pedagoga individuální prací se žákem.

- Sem patří i nutnost užívat ve výuce znakový jazyk nebo další komunikační prostředky, které jsou založeny na vnímání zrakově, ať už vnímání pohybu (rukou, těla, mimiky obličeje) při znakování, pohybu rtů při odezírání, nebo vnímání komunikace prostřednictvím obrázků atd. Vše záleží na potřebě konkrétního žáka.

PŘÍKLAD

Žák 5. ročníku, s těžkým sluchovým postižením, v běžné základní škole. Užívá sluchadla na obou uších. Přestože je sluchová vada velmi dobře kompenzovaná, v hodinách cizího jazyka žák nerozumí reprodukovatému textu dobře (poslech vět a konverzace v magnetofonu). SPC doporučilo učiteli cizího jazyka poskytnout žákovi psanou podobu nahrávky. Asistentka pedagoga s ním text přečte, vysvětlí, obtížná slova přepíše do fonetické podoby (zápis slova tak, jak ho má žák vyslovit). Při poslechu druhý den žák lépe textu rozumí, protože ví, o co v něm jde.

Stejný požadavek platí i pro učitele českého jazyka v případě plánovaného diktátu. Pokud žák dobře nerozumí tomu, co učitel diktuje, napíše to, co slyší. Ani zpětná kontrola nepomůže žákovi odhalit chybu – žák si po sobě přečte to, co napsal, a toto slovo, protože je zkomolené, nezná. Neví, zda je napsané správně nebo jestli toto slovo vůbec existuje.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.

3.8 PODPORA MOTIVACE ŽÁKA (KARTA 2.7)

Každý člověk užívá některý z druhů motivace ke své aktivitě. Někdo potřebuje nabídku, někdo opakované pobízení s líčením výhod. Někdo potřebuje mírnou pomoc, aby se zdálo, že výhledová aktivita není tak obtížná. Někdo pokračuje ve vybrané aktivitě, protože je za ni odměňován – chválením, drobnou odměnou. Této motivaci říkáme **vnější motivace**.

Jsou jedinci, kteří sami chtějí něco dělat, dokázat, zlepšit se v tom, co je baví, i v tom, co nemají rádi, ale vědí, že je to činnost prospěšná nebo nutná. Tuto hnací sílu můžeme pojmenovat **vnitřní motivace**.

Ať je motivace jedince pro aktivitu jakákoliv, záleží i na povahových a volních vlastnostech, jakým způsobem pracuje dál v případě, že se aktivita nedaří.

Toto podpůrné opatření nabízí asistentovi pedagoga možnosti, jak pomáhat žákovi udržovat chuť k práci a učení. V prostředí školy je to pro žáka se sluchovým postižením velmi obtížné – i když se snaží, připravuje se mnohdy více než jeho spolužáci, dosahuje horších výkonů než oni. Často není za svůj výkon dostatečně oceněn, přestože jeho snaha a vynaložené úsilí byly obrovské. Žák nechápe, že reakce na jeho výkon může být negativní.

(Pozn.: Žák se sluchovým postižením téměř vždy „dohání“ čas z raného dětství, kdy neslyšel, neslyšel dobře, nerozuměl. V prostředí školy se hodnotí znalosti, schopnost znalosti propojit a použít je jinde. To, že se žák zlepšuje v ovládnutí jazyka jako takového, že lépe rozumí a srozumitelněji mluví, že ve škole „funguje“, přestože velmi málo rozumí, se může leckdy zlehčovat nebo nehodnotit jako pokrok, ale „normu“, která nemá se školním snažením žáka nic společného.)

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA ŽÁKA PODPOŘIT:

- Dílčí úkoly volí tak, aby byly pro žáka přiměřené – ani příliš těžké, ani příliš lehké.
- Může zmenšit objem nutných úkolů a cvičení – stačí napsat dobře 5 vět, není třeba opsat celý článek (s chybami nebo za cenu neúměrně dlouhého času potřebného k vypracování tohoto úkolu).
- Chválí žáka za snahu, za pokrok v kterékoliv oblasti – všímá si tedy i úspěchu v oblasti, která není obsahem úkolu! (Při čtení textu asistent pedagoga žáka chválí za užívání vyvozené hlásky; při počítání příkladů ocení asistent pečlivou úpravu v sešitě apod.)
- Pečlivě volí slova kritiky, pokud jsou nutná – žák nechápe ironii, jedovaté poznámky, mimoděk pronesená slova se ho mohou velmi dotknout, ovlivnit jeho sebepojetí a odradit od další práce.
- Pečlivě hodnotíme chyby žáka – přílišná kritika vede ke strachu z dalších chyb, tedy ke strachu dál pracovat (protože chybu udělá žák téměř pokaždé).
- Střídá činnosti, aktivizuje tak pozornost žáka.
- Hodnotí výkon žáka samotného, ne v porovnání s ostatními žáky! To vypadá jednoduše a v individuální práci se žákem lze toto pravidlo snadno dodržet – asistent pedagoga žáka zná a vidí tedy, jestli výkon odpovídá tomu, že se žák připravil, snažil, nebo zda úkol ignoroval.
- V momentě, kdy je nutné výkon tohoto žáka ocenit veřejně, před třídou, má pedagog několik možností, jak hodnocení uchopit.

Učitel, asistent pedagoga při hodnocení toleruje chyby, které vyplývají ze sluchové vady. Žák je bude dělat, i když nosí doporučené pomůcky, i kdyby se učil a snažil ještě více (např. není schopen při diktátu rozlišit, zda učitel říká slovo *koza* nebo *kosa*. Pokud slovo není užito ve větě, žák nepozná, co vlastně slyšel. I když se dívá učiteli na ústa, aby mohl odezírat

a lépe rozuměl, nepomůže mu to – hlásky S a Z vypadají při mluvení na rtech stejně – koza x kosa – izolovaně použitá slova znějí žákovi se sluchovým postižením stejně; pokud však slova uijeme ve větě, význam těchto podobných slov se ihned zpřesní – *Koza se pase. Kosa seká.*). Potom se může stát, že žák i přes mnoho chyb dostane velmi dobrou známku. Ostatní chyby, které nesouvisí s jeho diagnózou, jsou hodnoceny standardně.

Pohled žáka: Je spokojený, uznává, že hodnocení je spravedlivé, pozná se rozdíl v jeho přípravě. Může být i nespokojený – vidí, že spolužáci jsou naštvaní, divně se na něj koukají, o přestávkách to před ním nevhodně komentují.

Pohled spolužáků: Jsou s hodnocením spolužáka spokojeni, nevdají jim, že má v úkolu chyby, a přesto má možná lepší známku než oni. Jsou nespokojeni, protože mají méně chyb než on, ale žák se sluchovým postižením má lepší známku.

Rozdíl ve vnímání spravedlivosti hodnocení všech přítomných není způsoben lepším nebo horším známkováním výkonů handicapovaného žáka, ale způsobem práce pedagoga s kolektivem, jeho schopností uhájít, omluvit, vysvětlit jím zvolený postup v hodnocení (toleranci nebo netoleranci).

Na tomto místě je nutné poznamenat, že o způsobu hodnocení rozhoduje vedoucí pedagog, je tedy na něm, jakou formou podpory žákovi asistenta pedagoga pověří!

Chyby nejsou tolerovány, z různých důvodů, žák je ohodnocen z hlediska stejných kritérií jako ostatní spolužáci.

Pohled žáka s handicapem: Ať se snaží, jak se snaží, výsledky nejsou dobré. Dle povahy se snaží příště ještě víc, je stále více a rychleji unaven, přestává chtít chodit do školy. Přestává si věřit, jeho mínění o sobě samém není dobré. Nesnaží se už vůbec.

Pohled spolužáků: Vnímání každého z nich je ovlivněno charakterovými vlastnostmi (někdo to vůbec „neřeší“, někdo toto hodnocení vnímá jako spravedlivé, jiný ne). Záleží na vedení žáků v rodině, žák se může prostě přiklonit k obecnému hodnocení této skutečnosti.

PŘÍKLAD

Tolerance obecně znamená omlouvání nějakých nedostatků nebo odlišnosti. Důvody k toleranci mohou být ale různé – ne všechny je dobré podporovat. Pokud spolužáci vidí, že je žák s handicapem hodnocen jinak než oni a vyučující na něj mají jiné nároky, mohou jej po určitou dobu tolerovat prostě proto, že to učitel říká. Tento způsob tolerance obecně přijímají mladší děti, nehledají v něm výhodu pro handicapovaného spolužáka. Starší děti už však mohou mít problém s akceptací doporučení dospělých k toleranci, mohou cítit nespravedlnost v přístupu dospělých k sobě samému v hodnocení svých chyb a vidí nepoměr mezi hodnocením svým a spolužáka.

Tolerance založená na prožitku dopadu handicapu má obecně mnohem lepší výsledky v kooperaci mezi dětmi i v přijímání úlev právě pro spolužáka s postižením. SPC doporučuje zařadit do života školy, v rámci projektových dní nebo třídnických hodin, pro třídu

aktivitu s omezením smyslů nebo pohybového aparátu. Velmi se osvědčuje výuka, ve které mají všichni žáci simulovanou vadu sluchu (špunty proti hluku v uších) – diktát v těchto podmínkách, vysvětlování nové látky nebo naopak „jen“ konverzace o prožitcích dětí po víkendu. Děti na vlastní kůži zažijí podmínky, ve kterých je nucen pohybovat se denně jejich spolužák Petr. Poznají, že i když se budou snažit, nebudou tak úspěšní, jak by si přáli, nebudou rozumět, budou muset vynaložit veliké úsilí, aby chápali, co kdo říká. Pocítí únavu z běžného školního dopoledne. Tolerance spolužáka s handicapem bude v tomto světle mít zcela jiný kontext – děti poté většinou vůbec nenapadne kritizovat klasifikaci spolužáka nebo jinou úlevu (kratší texty, jednodušší obsah ke zkoušení, jiný způsob zkoušky atd.). Petr může být v těchto „hrách“ dokonce lepší než spolužáci, čímž zase posílí vědomí o svých dovednostech a schopnostech on sám.

Doporučení k projektovému pokusnému omezení i jiných smyslů a pohybového aparátu je čistě praktické – dá se „schovat“ za zajímavý projekt, který žákům školy ukáže, jaké problémy mají handicapovaní spoluobčané obecně, **nenamíří primární nechuť k aktivitě na jejich spolužáka.**

Před těmito hrami je dobré informovat rodiče spolužáků o těchto chystaných projektech a o důvodech, které vedly pracovníka SPC k jejich doporučení. Tyto aktivity lze organizovat ve spolupráci s poradenským zařízením nebo dalšími organizacemi, viz 9.4 Spolupráce s externími poskytovateli služeb.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. LOKŠA, J.; LOKŠOVÁ, I. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole.* 2. vydání. Praha: Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7367-176-X.

3.9 PRAVIDELNÁ KONTROLA POCHOPENÍ OSVOJOVANÉHO UČIVA (KARTA 2.9)

Ověření toho, že žák chápe učivo, je základní předpoklad dalšího postupu ve výuce nebo jasné znamení nepokračovat dále a konkrétnímu učivu se ještě věnovat. Platí to u všech žáků, ve všech typech i stupních škol.

Žáci se sluchovým postižením se dostávají do situace, kdy nerozumí předkládanému učivu, mnohem častěji než žáci s normálním sluchem. Stejně jako ostatní spolužáci poslouchají výklad, dívají se na obrázky nebo další materiál, který jim učitel ukazuje. Protože z řeči učitele nemusí žák slyšet vše, nemusí rozumět tomu, co učitel říká a co to znamená, nemusí pro něj mít výklad učitele stejnou informační hodnotu jako pro spolužáky. **Ani názorný materiál (obrázky, videa, modely atd.) mu nemusí nahrazovat neúplné informace – slyšícímu žákovi názor informaci dotváří, žákovi, který dobře nerozumí, může sledování tohoto materiálu vytvářet informaci úplně jinou.** Vše je důsledkem snížených schopností vnímat a správně vyhodnocovat příchozí informace sluchem, zrakově i dalšími smysly, ale také myšlenkovými operacemi. Myšlení probíhá formou vnitřní řeči, ta odráží stav jazykového vývoje i zkušeností se světem. Nedostatečně rozvinutá slovní zásoba, krátkodobá pozornost a rychlý nástup únavy přísunu informací také nepomáhají. Pokud musí žák překonávat např. i špatné akustické podmínky ve třídě nebo tam, kde výuka probíhá, je neustálá kontrola porozumění u žáka nezbytná.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA ŽÁKOVÍ POMÁHAT PŘI VÝUCE:

- **Sleduje, zda žák reaguje dobře na pokyny učitele.** Pokud žák otevírá knihu ve stejnou dobu jako ostatní žáci, možná sice nerozumí pokynu, ale je stále pozorný a orientuje se podle náhlé aktivity ostatních. Udělá to samé. Možná už ale nezachytil, na které straně má knihu otevřít. Asistent pedagoga tedy **předvídá, jakou informaci může žák vnímat** (slyšet, rozumět, vidět a pochopit). Ty **další informace žákovi zprostředkuje jinak** – např. číslo stránky v momentě, kdy učitel vyslovuje, píše na tabuli; vytahuje pastelku stejné barvy, ukáže znak apod. Vede žáka k tomu, aby si asistenta pedagoga hlídal v případě, že nerozumí.
- Porozumění si **vhodně ověřuje** – žáků se sluchovým postižením nemá smysl se ptát: „Slyšíš mě?“ (slyšet a rozumět jsou dvě odlišné hodnoty), žák do určitého věku nepozná, že neslyší (nemá zkušenost), že nerozumí (nepozná, jak těžké je jeho neporozumění). Reaguje tedy souhlasným pokýváním hlavou – napodobuje chování tázajícího se (ten se u otázky „Slyšíš mě?“, „Rozumíš mi?“ usmívá a kývá souhlasně hlavou).
- Vhodný způsob ověřování je ten, kdy žáka necháme zopakovat (pro ostatní), co se teď bude dít dál (z toho poznáme, zda žák rozuměl, co má dělat), co bude následovat, co si mají připravit, uklidit, kam se přesunout apod.
- Pokud **asistent pedagoga** zjistí, že žák nerozuměl zadání, nové látce nebo čemukoliv, **snaží se informaci modifikovat, tzn. předat znovu** – jinými slovy, kratší větou, užije žákovi známá slova, doplní projev jednotlivými znaky apod. Vyhne se nervozitě, nedává najevo, že je žák nechápatý nebo nedovtipný, že to třídu zdržuje, apod. Pokud je to možné, **zachovává v nově upravené informaci všechny původní významy tak, aby smysl zůstal stejný!**
- Asistent pedagoga **ověřuje, zda písemné zápisky odpovídají zadání**, zda jsou pojmy zapsány správně (aby se je žák nenaučil s chybou), zda žák rozumí novým i starým pojmům (žáci nepoužívané, zejména výukové pojmy rychle zapomínají, „nemají“ pod nimi

žádnou představu, může to být jen zvuk slova, ten rychle zapomínají nebo zaměňují za jiný, podobný).

- Pomáhá **písemný projev žáka strukturalizovat** – barevně, odrážkami, kresbou; žák se z něj potom lépe učí doma.
- **Pomáhá** žákovi **vytvářet nebo používat** různě shrnuté učivo – **tabulky s přehledy** (vyjmenovaná slova, násobilka, tabulka prvků, slovní druhy, vzory podstatných jmen). Není podstatné učit se tyto informace nazpaměť, ale vědět, kde je najdu, podstatné je rovněž umět je použít.
- **Učí žáka mít tabulky, přehledy k dispozici** tak, aby později, když jsou potřeba, nerušil jejich hledáním další spolužáky. (Pozn.: Výhodné je, pokud tímto způsobem pracuje celá třída – učitel nemá obavy, aby ostatní žáci neviděli na tabulky a „neopisovali“. I pro ně platí, že je výhodnější informace umět najít a použít zdroj informací, než se je naučit nazpaměť.)
- Vede žáka k tomu, aby nepanikařil, pokud něco neví, aby nepřestával pracovat, netrval na dokončení jen s pomocí asistenta, ale aby se podíval, zda tuto informaci nenajde právě mezi povolenými pomůckami.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 142 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

3.10 PREVENCE ÚNAVY A PODPORA KONCENTRACE POZORNOSTI (KARTA 2.8)

Každý žák podléhá po určité době vyučování únavě. Je to fyziologický jev, se kterým je nutné počítat při plánování aktivit už u malých dětí v předškolním věku. Únava nastoupí vždy po určité době. Ta není u každého jedince stejně dlouhá (nebo krátká), ovlivňuje ji spousta faktorů.

Malé dítě je schopno udržet pozornost velmi krátkou dobu i u činnosti, která ho velmi baví a zajímá. Pokud ho aktivita nezajímá, nemá ještě vyvinuté nebo dostatečně vyvinuté

volní vlastnosti, aby chápalo, že pokračovat v nějaké aktivitě je nutné, a „donutilo se“ v ní pokračovat.

Předškolní dítě je schopno udržet pozornost delší dobu, delší dobu je ochotné sledovat i to, co ho nebaví.

Teprve u školních dětí, u žáků, je možné apelovat na udržení pozornosti ještě o chvíli déle, protože „ještě neskončila hodina“, protože je potřeba dokončit úkol, i když žák už řešení nezajímá. Důvodem jsou stále se vyvíjející volní vlastnosti žáka, spolu s dozráváním schopnosti zaměřit a udržet pozornost.

Výše řečené funguje stejně i u dětí a žáků se sluchovým postižením, ovšem s velkým a zásadním rozdílem – **i u toho, co tyto děti a žáky baví, vynakládají obrovské množství energie na to, aby probíhající situaci vnímali** (slyšeli – ani s pomůckou nemusí být sluchový vjem kompletní) **a rozuměli jí:**

- Slyšení s kompenzační pomůckou je namáhavé, zvláště v počátcích.
- Možná dítě/žák nerozumí ani s touto pomůckou, nebo ji ještě nemá – o vadě se ještě neví, nebo se o ní ví krátce.
- Další kompenzační mechanismy ještě nejsou rozvinuté – odezírat se musí dítě/žák učit, pokud mu odezírání pomáhá, je náročné na oči a světelné podmínky; dítě/žák dosud neužívá znakový jazyk ani jednotlivé znaky.
- Mluvčí nedodržují správné zásady pro komunikaci s nedoslýchavými a neslyšícími osobami (při chůzi chodí, staví se do světla – světlo potom dítě/žáka oslňuje; mluví na dítě shora – to je pro odezírání nevhodné, žák tak nevidí na mluvící ústa ve správném úhlu; mluvčí neuvádí začátek, ani konec myšlenky, o které právě mluví, apod.).

To vše zvyšuje únavu žáka se sluchovým postižením, urychluje její nástup. Tím, že je žák veden k tomu, aby („když neslyší“) sledoval okolí, nutí svou pozornost zaměřovat na mnoho podnětů najednou. Rozptyluje se tedy nepodstatnými vjemy, uniká mu to, co je důležité.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA ŽÁKOVİ POMÁHAT PŘI VÝUCE:

- Zajišťuje, ve spolupráci s vedením školy a pedagogem třídy, vhodné akustické a světelné podmínky, viz PO Úprava prostředí.
- Při výuce i individuální práci se žákem dodržuje zásady jednání se žákem se sluchovým postižením a zásady pro snadnější odezírání žáka (viz kapitoly 2.3 a 1.2 této metodiky), vede k tomu i spolužáky a ostatní učitele.
- Komunikaci se žákem vede tak, aby byl jako komunikační partner pro žáka zajímavý – monotónní projev, bez obličejové mimiky, nezúčastněná tvář a ledabylé pronášení pochval žáka spolehlivě utlumí.
- Proti nástupu únavy a pro udržení pozornosti žáků výborně pomáhá, pokud se daří vést výuku živě, radostně a žáci se mohou hodně smát – smích mobilizuje žáky i učitele, odreagovává napětí, vytváří pocit sounáležitosti a odklání pozornost od pocitů vlastního neúspěchu a selhávání.

- Spolu s učitelem organizují výuku do kratších úseků, se střídáním typů činností. Čím kontrastnější, tím lépe – žáci zapojují jiné smysly, protáhnou se, je šance, že tato nová aktivita bude žáka bavit trochu více, a pozornost proto snadněji udrží.
- Pokud nepomáhá změna aktivity, umožňujeme žákovi oddych a odpočinek, ve třídě na koberci, v lavici s oblíbenou hračkou, krátké snění, čtení si. Čím mladší je žák, tím je tato potřeba neřízené odpočinkové aktivity silnější!

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. JURKOVIČOVÁ, P. (ed.) a kol. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80--244-2649-5.
2. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. 2., dopl. vyd. Praha: ASNEP, 2001. 186 s. ISBN 80-903035-0-1.

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „MODIFIKACE VYUČOVACÍCH METOD A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Asistent pedagoga sleduje, vyhodnocuje, navrhuje a upravuje způsoby výuky tak, aby vyhovovaly žákovi se sluchovým postižením a aby vzdělávání tímto způsobem mělo pro žáka výukový efekt. Má na paměti dopady sluchového postižení na aktuální schopnosti žáka a jeho možnosti vnímat výukové informace.

Při uplatňování všech podpůrných opatření se asistent pedagoga zaměřuje na dodržování zásad pro jednání s osobami se sluchovým postižením, a to u sebe, ale i u spolužáků.

V této oblasti je spolupráce asistenta pedagoga s kmenovým učitelem i rodiči vysoce potřebná, velmi důležitá pro budoucí vzdělávání žáka. Má významný vliv na žákově vnímání sebe sama, na jeho schopnost prosadit se v pracovním i v soukromém životě.

INTERVENCE A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

4.1 ÚVOD

Ve školní praxi si pod pojmem intervence můžeme představit jakýkoliv zásah zvenku i zevnitř do vztahů a situací vzniklých mezi rodičem, žákem a personálem školy nebo školského zařízení, v prostředí školy i mimo ni. Pedagogická intervence může mít podobu nabídky praktických postupů pomoci při adaptaci žáka na prostředí školy, při adaptaci školy na vzdělávací i výchovné potřeby žáka, při výchovných problémech žáka i třídy, při řešení vzniklých konfliktů, v krizových stavech, při obtížích s výukou žáka samotného i třídy (a z toho plynoucích alternativ způsobů výkladu, výuky i ověřování znalostí žáka). Speciálněpedagogická intervence obsahuje rovněž teoretickou nabídku postupů, ze kterých může učitel čerpat podporu pro svou práci, včetně praktického provázení zúčastněných subjektů vybranou cestou.

Všechna podpůrná opatření souhrnně označená jako intervence se u žáků se sluchovým postižením zaměřují na vysvětlování dopadu tohoto handicapu na psychomotorický vývoj jedince v raném i pozdějším věku, na jeho schopnost učit se a využívat získané poznatky v procesu vzdělávání způsobem, který považujeme za běžný. Informovaný personál i vrstevníci přistupují k žákovi samotnému i k jeho výkonům zcela jinak.

Protože toto zdravotní postižení není na první pohled patrné, dochází velmi často k mylnému zhodnocení kompetencí žáka, a to v jakékoliv oblasti (dosažený stupeň vývoje v rozumové oblasti, v oblasti sociálních vztahů a dovedností, úroveň komunikace). Dítě, které neslyší nebo slyší méně dobře, nerozumí řeči rodičů, vrstevníků ani učitelů stejně dobře jako oni, nereaguje tedy stejně jako oni, nepodává stejné výkony jako oni, nechová se stejně jako oni. Informace, které se k ostatním dětem dostanou automaticky tím, že jsou ve stejné místnosti jako mluvčí, musí dítě s problémem v oblasti sluchu získávat jinak, v tzv. výukové situaci, z očí do očí, ve věkově nepřiměřené situaci „učení“, při plné pozornosti, téměř vždy nutně s další podporou pro lepší pochopení řečeného (užívání názoru, některých z alternativních nebo podporujících prostředků komunikace, s úpravou vzdělávacích prostředků a metod). Výše řečené platí i pro žáky, kteří nosí sluchadla nebo mají voperovaný kochleární implantát, případně užívají jinou kompenzační pomůcku. Tato pomůcka neodstraní vadu sluchu, ani její dopad na vývoj dítěte, při správném užívání pouze zmírňuje dopad vady na celkovou osobnost jedince. Obecně lze říci, že čím dříve se na problém se sluchovým vnímáním u dítěte přijde, čím dříve se s dítětem zahájí sluchová a řečová rehabilitace s doporučenou kompenzační pomůckou a čím je stupeň vady lehčí, dopady na jedince v jeho vývoji jsou mírnější.

Navrhované způsoby práce se žákem, který do školy přichází, nebo mu přestávají stačit dosavadní zavedená opatření, jsou další možností potřebné pedagogické intervence. Specifické postupy ve vzdělávání žáka se sluchovým postižením i dosažitelné pomůcky nemusí učitel konkrétního žáka znát a ovládat. Jejich využití ve výuce tak, aby byly prospěšné žákovi se speciálními vzdělávacími potřebami i ostatním spolužákům, vyžaduje spolupráci s odborníky na danou problematiku. Průběžná spolupráce dokáže odhalit i nutnost změny zavedených opatření.

Souhrnná kapitola věnovaná intervenci bude popisovat úlohu asistenta pedagoga v jednotlivých podpůrných opatřeních, a to z hlediska jeho zamýšlené podpory kmenovému učiteli, konkrétnímu žákovi i jeho spolužákům, popíšeme i možnosti, které se prostřednictvím asistenta pedagoga otevírají rodičům žáka a celkovému klimatu vzdělávání žáka s handicapem. Text se bude týkat většinou dětí v mateřských školách a žáků ve školách základních. Ve třetím stupni školství student se sluchovým postižením, vzdělávaný formou individuální integrace, asistenta pedagoga pro aplikaci tohoto podpůrného opatření nepotřebuje (až na výjimky, které pomůže individuálně řešit příslušné poradenské zařízení).

Podpůrné opatření **„Spolupráce rodiny a školy“** ukazuje možnosti spolupráce školy s rodiči ještě před nástupem žáka do této školy, zdůvodňuje výhody tohoto postupu pro školu, rodiče i žáka samotného. Zapojení rodiče jako experta je z hlediska přísunu informací o daném handicapu i možnostech žáka velmi přínosné pro školu; pro rodiče je tato možnost účastnit se aktivně vzdělávání svého dítěte vstupní branou pro konstruktivní vztah s učiteli i školou jako institucí. Asistent pedagoga by se měl se žákem i jeho rodiči seznámit už v tuto chvíli, stejně jako s učitelem, kterému bude při výuce partnerem. Podpůrná opatření **„Metodická intervence směrem k pedagogům ze strany ŠPZ a ŠPP“** a **„Zácvikové pobyty“** se této problematice věnují ještě podrobněji.

Podpůrná opatření s názvy **„Rozvoj jazykových kompetencí“**, **„Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí“**, **„Posilování sluchové a zrakové percepce“**, **„Intervence nad rámec běžné výuky“** popisují způsob podpory v oblastech, ve kterých je potřeba se žákovi věnovat přednostně, ještě před samotným nácvikem (nebo alespoň souběžně s ním) tzv. školských dovedností. Žák totiž nemusí reagovat na zvukové a řečové podněty běžným způsobem, nedokáže využívat sluch k rozvoji mluvené řeči, porozumění mluvené řeči neodpovídá věku žáka a nepokračuje dále přiměřeným způsobem. Karty jednotlivých podpůrných opatření tak různým způsobem reagují na nedostatečně rozvinutou schopnost žáka užívat jazyk svého okolí komunikačně přiměřeným a efektivním způsobem a na fakt, že úroveň rozvoje jazykových kompetencí neumožňuje žákovi využívat jazyk většiny ke svému vzdělávání. Výsledky žáka proto nemusí odpovídat jeho intelektovým schopnostem ani péči, která je mu věnována v rodině i ve škole. Dovednosti žáka jsou velmi málo rozvinuté, resp. jsou rozvinuté výrazně pod věkovou normou, a to v různých oblastech vývoje. Ve vzdělávání žáka selhávají dosud využívané kompenzační pomůcky, didaktické i speciální didaktické pomůcky i způsoby práce se žákem. Při uplatňování těchto podpůrných opatření může mít asistent pedagoga velmi významnou roli. Může se totiž zaměřit na poskytování speciálněpedagogické podpory v oblastech, které se ve většině případů nevnímají jako výukové, vzdělávací, tedy v těch oblastech, které má rozvíjet škola a učitel. Jejich nedostatečné rozvinutí však dále negativně ovlivňuje úspěšnost žáka nejen ve školních dovednostech, ale i v míře začlenění do společnosti.

V rámci této kapitoly bude podrobněji rozebrána i podpora žáka v oblasti, která je vnímána jako velmi problematická, pokud není dostatečně rozvinutá. Jedná se o podpůrná opatření **„Nácvik sebeobslužných dovedností“**, **„Nácvik sociálního chování“** a **„Zvládání náročného chování“**. Všechna opatření podrobně popisují důvod, který vede k deficiitům v této oblasti, a nabízejí prostor pro jejich zvládání i v prostředí vzdělávací instituce.

Tento způsob podpory žákovi se většinou bez pomoci asistenta pedagoga poskytuje jen velmi obtížně.

Protože škola může vzdělávat i žáka, který nemluví, který nerozumí mluvené řeči ani s využitím nejmodernějších kompenzačních pomůcek, podpůrná opatření s názvy „**Výuka českého znakového jazyka**“, „**Jazyková podpora v češtině jako v druhém jazyce**“, „**Intervenční techniky**“, „**Výuka prostřednictvím podporující a alternativní komunikace**“ přiblíží roli asistenta pedagoga i v těchto případech. Pedagogická podpora tohoto druhu je velmi náročná, vyžaduje čas na přípravu hodiny, včetně výběru vhodných pomůcek, téměř vždy vyžaduje dobré technické zázemí školy pro výrobu pomůcek, pro jejich zobrazování v případě využívání informační komunikační technologie a v neposlední řadě vyžaduje technické nadání a zručnost obsluhujícího personálu. Pomoc asistenta pedagoga kmenovému učiteli, žákovi i rodiči žáka je v tomto případě nutností. Nejnáročnější na kompetence asistenta pedagoga je požadavek zajistit podporu žákovi, který užívá znakový jazyk, a to v jeho ryzí podobě, i v případě, kdy pro podporu komunikace používáme jednotlivé znaky znakového jazyka.

Pokud se některá opatření svým obsahem i způsobem podpory asistenta pedagoga žákovi, učiteli nebo rodičům blíží jinému opatření, budeme na ně v rámci této kapitoly odkazovat.

4.2 SPOLUPRÁCE RODINY A ŠKOLY (KARTA 3.1)

Kvalita a způsob spolupráce mezi rodinou a školou v případě vzdělávání žáka se zdravotním postižením hraje ještě významnější úlohu než v případě žáka bez speciálních vzdělávacích potřeb. Absence informací o sluchovém postižení a jeho projevech u žáků mohou být jednou z příčin nefunkční atmosféry ve třídě i ve škole a mohou snižovat možnost zdárné adaptace žáka na školní prostředí, včetně kvality jeho vzdělávání.

Tento způsob podpory se doporučuje uplatnit v případě možného přijetí žáka se sluchovým postižením už v tzv. přípravné fázi. Již nyní se může asistent pedagoga dobře uplatnit. Měl by být přítomen jednání rodičů s personálem školy, případně s poradenským zařízením (pokud se na přijetí žáka podílí), aby se o žákovi dozvěděl co nejvíce. Jednání vede ředitel školy, třídní učitel nebo výchovný poradce školy.

Kromě údajů o věku žáka, jeho základních charakterových vlastnostech a běžném emočním naladění by měl asistent pedagoga zajímat typ a stupeň sluchového postižení, věk zjištění diagnózy i to, které kompenzační pomůcky žák má a jaký efekt mu přinášejí, jakým způsobem žák komunikuje s rodiči, zda je schopen domluvit se s cizími lidmi bez informace zprostředkované právě rodičem.

Charakterové vlastnosti a emoční vyladění žáka budou definovat rychlost adaptace žáka na nové, nezvyklé prostředí i situace; způsob řešení vzniklých problémů samotným žákem bude jiný u klidného žáka, jiný u výbušného. Tyto informace mohou asistentovi pedagoga

poskytnout právě rodiče – asistenta rodiče často vnímají jako někoho, kdo bude jejich dítěti ve škole nejbližším člověkem (vzdělávací otázky směřují rodiče spíše k řediteli a třídnímu učiteli, asistentovi pedagoga přisuzují roli pomocníka, často opatrovníka – jemu sdělují, jak se dítě chová, co má rádo, co ne, co zvládá samostatně a v čem potřebuje pomoc, atd. – pozor, asistent pedagoga by si měl umět uhájit roli především pedagogického pracovníka!).

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V TÉTO OBLASTI:

- Asistent pedagoga po nějaké době může předpokládat lépe než kdokoliv jiný ve škole hrozící vznik rizikových situací, bude umět posoudit, zda je nutné situaci řešit přímým vstupem, nebo zda v tomto případě vhodná intervence neznamena naopak držet se stranou a dovolit žákovi vše vyřešit samostatně. I samotné prožití konfliktu nebo nelehké situace má pro žáka svůj význam (samozřejmě za předpokladu, že pouhý monitoring situace bez zásahu nepoškodí žáka ani kolektiv třídy způsobem, který už nelze akceptovat).
- Tyto i další informace zásadně určují způsob podpory, který bude asistent poskytovat. Určují i to, zda bude asistent pedagoga schopen společně s učitelem žáka identifikovat potřebu vhodné intervence.

Typ a stupeň sluchového postižení, stejně jako věk zjištění diagnózy a přítomnost kompenzačních pomůcek, patří mezi nejpodstatnější informace, které by se měl pedagogický personál, včetně asistenta pedagoga, dozvědět o žákovi ještě před jeho nástupem do školy, aby mohl vytvořit pro žáka vhodné podmínky pro vzdělávání.

Obecně lze říci, že žák s lehkou až středně těžkou vadou sluchu slyší mluvenou řeč i okolní zvuky, nemusí však dobře rozumět tomu, co zejména řečí někdo sděluje. Žák si však toto neuvědomuje, proto na otázky typu: „Slyšíš mě?“ odpovídá téměř vždy souhlasně. **Slyšet a rozumět jsou dvě naprosto odlišné věci, které málokdo rozlišuje.** Ve výuce žáků se sluchovým postižením patří tato informace a zejména práce s ní mezi nejpodstatnější.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V DOBĚ NÁSTUPU ŽÁKA DO ŠKOLY:

- Pedagog i asistent pedagoga dbají na dodržování zásad (viz kapitola 1.2) pro jednání s osobou se sluchovým postižením.
- Dodržuje zásady pro možnost odezírání žáka (viz Desatero zásad pro odezírání v kapitole 2.3).
- Neustále ověřuje porozumění okolnímu dění i tomu, co se říká, otevřenými otázkami typu: „Co budeme teď dělat?“, „Co si připravíš?“ atd.
- V případě zjištěného neporozumění zajišťuje asistent pedagoga doplnění informací, upravuje instrukci učitele – použije slova z žákovy aktivní slovní zásoby (mluveného nebo znakového jazyka), složitá souvětí upraví do kratších vět, doplní sdělení názorem – obrázkem, psaným slovem, ukázkou akce.

- Při komunikaci dodržuje přijatelnou vzdálenost od žáka (čím se vzdálenost od žáka zvyšuje, tím méně žák rozumí; důležitá je i výšková vzdálenost mezi komunikujícími – funkční je komunikace na úrovni očí, tedy dospělý se buď sníží k žákovi, nebo, u mladších dětí v mateřské škole, můžeme dítě vyzvednout do výše).
- **Výše řečené platí i pro žáky, kteří nosí sluchadla nebo jinou kompenzační pomůcku** – zjednodušeně lze říci, že ta pomáhá žákovi slyšet, ovšem kvalita porozumění mluvené řeči je velmi závislá na předešlém vývoji žáka a správně probíhající sluchové a řečové rehabilitaci pod odborným vedením.

Žák s těžkou vadou sluchu slyší zvuky i řeč, protože však může **být i s kompenzační pomůckou omezeno slyšení všech zvuků, nemusí mluvené řeči vůbec rozumět**. Porozumění je tak závislé na schopnosti žáka orientovat se prostřednictvím délky slov, intonace, pohybů rtů a kontextu situace. Tento žák potřebuje ideální podmínky pro odezírání, zjednodušené nebo zkrácené instrukce ze souvětí do vět, někteří žáci užívají (nebo by měli užívat) některou z náhradních nebo podporujících komunikačních technik.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA:

- Asistent pedagoga pracuje se žákem s těžkou vadou sluchu stejně jako se žákem s lehkou až středně těžkou vadou sluchu.
- Doplňuje sdělení učitele o prvky náhradní nebo podpůrné komunikace – tuto formu komunikace i rozsah „slovní zásoby“ v tomto komunikačním modu tedy musí asistent pedagoga znát a ovládat. Důležitá je příprava pomůcek (obrázky, pracovní listy s využitím vybrané a užívané formy komunikace, např. obrázkových kartiček, úpravy v počítačových programech, aplikací v dotykových tabletech, focení reálných předmětů a dějů pro tvorbu komunikačních knih nebo jako materiál pro výuku).
- **Opět – výše řečené platí i pro žáky, kteří nosí sluchadla nebo jinou kompenzační pomůcku**, zjednodušeně lze říci, že ta pomáhá žákovi slyšet, v tomto případě spíše zaznamenat zvuky okolního světa a orientovat se tak lépe v okolí (zvuk upozorňuje na možnost nebezpečí, příchozí zvuk donutí žáka podívat se daným směrem – informaci potom může získat jiným způsobem, s pomocí zraku nebo další komunikací, např. znakovým jazykem nebo s užitím jeho prvků – znaků). Asistent pedagoga předvídá vývoj událostí v prostředí, které žák sám nedokáže kontrolovat a bezpečně se v něm pohybovat. Platí to zejména u dětí v předškolním a mladším školním věku.

Neslyšící žák slyší z okolního světa jen málo nebo vůbec nic, sluch nemůže využít k vytvoření řeči, mluvené řeči nerozumí (bez speciálního, dlouhodobého zácviku). Ke komunikaci užívá jinou formu jazyka – znakový jazyk nevyužívá hlas a mluvení, ale pohyb rukou s přesnými pozicemi prstů, dlaní, v přesně určeném prostoru před tělem, částečně vedle nebo mírně za tělem. Součástí je mimika obličeje i pohyb těla. Pokud žák nebyl vedený v komunikaci znakovým jazykem, je na rozhodnutí rodičů a pedagogů školy, jaký komunikační prostředek bude pro žáka v konkrétním věku, s přihlédnutím k jeho schopnostem, vhodný.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA:

- Pokud asistent pedagoga neovládá znakový jazyk, nemůže žáka s aktivní znalostí znakového jazyka ve výuce podporovat!
- Pokud žák užívá nebo bude ke komunikaci užívat jiný prostředek, musí ho asistent pedagoga znát aktivně i pasivně.

Nezbytnou informací pro správnou podporu žákovi je **informace o věku žáka, ve kterém došlo ke vzniku sluchové vady, k jejímu odhalení a případně k její funkční kompenzaci.**

Vývoj řeči u dítěte **s lehkou až středně těžkou vadou sluchu** postupuje pomalu, je omezený a nedosahuje stupně odpovídajícího věku a intelektu. Řeč může být jednodušší, dítě může mít malou slovní zásobu, jeho řeč nemusí být gramaticky správná, srozumitelnost řeči může být pro vadně vyslovované hlásky nebo zcela zkomolená slova pro nepečující osobu obtížná. Obvykle jsou nepřirozené i modulační faktory řeči a přízvuk ve větě. Nedostatečný rozvoj řeči zasahuje především do oblasti porozumění řeči, a to neznalostí obsahu mnoha pojmů nebo jejich nepřesnou znalostí. Chybí mimovolní slyšení, které pomáhá osvojení obsahu mnoha pojmů, ale také správné gramatické stavbě řeči.

Těžká nedoslýchavost, praktická a úplná hluchota zasáhnou do vývoje řeči zásadním způsobem. Pokud nedojde ke kompenzaci vhodnými pomůckami a s dítětem nezačne pracovat odborník (logoped, surdoped, foniatr), nedochází ke spontánnímu vývoji řeči. Dítě se ji musí učit zvláštním výchovným postupem za pomoci vjemů zrakových, kinesteticko-motorických a hmatových.

Výše řečené se týká i dětí, u kterých došlo ke **ztrátě nebo těžkému narušení sluchu** v době před ukončením řečového vývoje, **cca do 7 let věku** – bez odborné péče dochází postupně u dítěte ke ztrátě řeči, zhoršuje se již zafixovaná výslovnost hlásek, protože dítě nemá akustickou kontrolu, slovní zásoba stagnuje nebo se také zmenšuje, dítě má obtíže s užíváním gramatických pravidel jazyka, zhoršuje se porozumění řeči, snižuje se chuť dítěte komunikovat s okolím.

Ztráta sluchu po 7. roce života zpravidla nezpůsobí ztrátu již vytvořené řeči. Dítě se poměrně dobře naučí odezírat, a pokud má pro odezírání dobré podmínky, nemívá v komunikaci větší problémy.

JAKOU ÚLOHU HRAJE PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA VE SVĚTLE TĚCHTO INFORMACÍ:

Sluchové postižení je pro svůj negativní dopad na komunikaci a slyšení pro institucionální vzdělávání dítěte vždy nepříznivé, protože školní výuka je v podmínkách našeho školství na poslechu a komunikaci postavena. Asistent pedagoga může významnou měrou pomáhat dítěti rozvíjet řeč, porozumění mluvené řeči, a tím být aktivní součástí každodenního dění.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. ČAPEK, R. *Učitel a rodič: Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. 200 s. ISBN 978-80-247-4640-1.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. GINSBERG, M. B. *Invaluable Allies: Partnering with parents for students success*. In: Edhorizons.org [online]. 2012 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://www.parentinvolvementmatters.org/system_files/library/92.pdf.
4. Projekt „Rodiče vítání“ společnosti EDU in: www.rodicevitani.cz.
5. Webové stránky projektu TOND: <http://www.tond.cz/>, které je možné využít pro přiblížení znakového jazyka a problematiky tlumočení.

4.3 METODICKÁ INTERVENCE SMĚREM K PEDAGOGŮM ZE STRANY ŠPZ A ŠPP (KARTA 3.9)

Toto podpůrné opatření se velmi podobá opatření „Spolupráce rodiny a školy“, a to obsahem i možnostmi přímé podpory žákovi asistentem pedagoga. Mezi zúčastněné vstupuje ještě další subjekt, a tím je školské poradenské zařízení (dále ŠPZ) nebo školské poradenské pracoviště (dále ŠPP).

Pracovníci ŠPZ i ŠPP mohou do vzdělávacího procesu vstupovat jen na žádost a se souhlasem zákonného zástupce. Intervence těchto pracovníků je možná ve fázi výběru vhodného školského zařízení pro žáka, ve fázi úpravy nebo změny nastavených podpůrných opatření pro žáka v konkrétní škole, a to z jakéhokoliv důvodu, který potřebu změny a úpravy vyvolal (výukové obtíže, změna zdravotního stavu, a tím i schopnosti žáka absolvovat výuku dosavadním způsobem, přestup žáka na další vzdělávací stupeň, problémy jiného charakteru).

Pokud se žákem asistent pedagoga bude pracovat nebo s ním již pracuje, měl by vždy být přítomný takovému jednání. Informace, které může dostat, zkvalitní jeho práci, na druhou stranu i informace, které dokáže asistent pedagoga o žákovi poskytnout pracovníkům ŠPZ

nebo ŠPP, jsou velmi podstatné a mohou být hlavním vodítkem při nastavení nebo úpravě podpůrných opatření.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Školský zákon, č. 561/2004 Sb., v platném znění.
3. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami (ve znění novely vyhlášky č. 147/2011 Sb., ve znění novely č. 103/2014 Sb., platné od září 2014).

4.4 ZÁCVIKOVÉ POBYTY (KARTA 3.5.5)

Zácvikovým pobytem se pro potřebu tohoto podpůrného opatření myslí „*krátkodobý pobyt žáka ve školském zařízení, které má se vzděláváním žáků s těmito vzdělávacími potřebami větší zkušenost. Využívá se jako podpora při vytváření a zdokonalování nových dovedností, které souvisí se změnou zdravotního stavu žáka, k nácviku práce s doporučenou kompenzační pomůckou, u žáka s náhlými nebo přetrvávajícími obtížemi ve výuce, které souvisí se změnou v diagnóze, s novou kompenzační pomůckou a malou nebo žádnou zkušeností s jejím ovládnutím.*“ (Nováková, I. in *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*)

Asistent pedagoga se v běžné škole s podporou tohoto typu setká až v momentě přechodu, resp. návratu žáka do kmenové školy (pokud už se žákem pracuje delší dobu nebo pokud po změně, která vyvolala potřebu zácvikového pobytu pro žáka, zajistila škola i úvazek asistenta pedagoga). Pokud s touto funkcí asistenta pedagoga škola počítá dopředu, může zácvikový pobyt absolvovat asistent pedagoga společně se žákem. Předpokládá se, že informace budou nové pro žáka, rodiče i tohoto asistenta – ten bude po návratu do kmenové školy jedním z hlavních zdrojů informací pro její pedagogický sbor i rodiče.

Pokud asistent pedagoga neabsolvoval zácvikový pobyt společně se žákem, měla by mu škola zajistit informace jiným způsobem (literatura, konzultace s ŠPZ nebo ŠPP, rodiče žáka, předchozí pedagog žáka).

Zácvikové pobyty, které organizují jiné subjekty, jsou plně v kompetenci rodičů a záleží na nich, zda roli asistenta pedagoga jako průvodce jejich dítěte pobytem přijmou.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA:

- Asistent pedagoga pomáhá žákovi i zákonným zástupcům provázet je v nové životní situaci, která nastala (ohluchnutí, znatelné zhoršení sluchu nebo po potvrzení diagnózy, tzv. z „plného“ zdraví, zácvik v užívání nové kompenzační pomůcky), a to i (nebo zejména) po návratu z pobytu.
- Pomáhá u žáka vytvářet a zdokonalovat konkrétní doporučené a zacvičené dovednosti, aby negativní dopady zdravotního postižení byly co nejmenší, s cílem dosáhnout co možná největšího efektu při kompenzaci ztráty sluchu.
- Rodině žáka asistent pedagoga zprostředkovává informace o zdravotním postižení a jeho dopadech na další život žáka i rodiny – v tomto ohledu je asistent pedagoga nezúčastněná osoba, která si musí zachovat přiměřený emoční odstup od událostí (blízcí členové rodiny nemají v určité chvíli potřebný nadhled).
- Personálu kmenové školy pomáhá asistent pedagoga dále rozvíjet získané dovednosti žáka kompetentním způsobem.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. <http://www.tamtam-praha.cz/>
3. <http://frpsp.cz>
4. <http://www.suki.cz/>
5. <http://www.pevnost.com>

4.5 ROZVOJ JAZYKOVÝCH KOMPETENCÍ (KARTA 3.2)

Nepoznané sluchové postižení vždy ovlivní přirozený vývoj řeči. Dítě, které špatně slyší, nemá užitek z komentovaného dění kolem sebe, nenaučí se rozumět tomu, co lidé okolo říkají. Nereaguje tedy tak, jak okolí očekává. Čím závažnější je vada sluchu, tím méně informací dítě získává. Pokud tento stav trvá dlouho, jsou důsledky pro vývoj dítěte stále závažnější – budou zasahovat do oblasti komunikace, tedy i vzdělávání.

„Sluchové postižení je pro svůj negativní dopad na komunikaci a slyšení pro institucionální vzdělávání dítěte vždy nepříznivé, protože školní výuka je v podmínkách našeho školství na poslechu a komunikaci postavena.“ (Nováková, I. in POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012, s. 47)

Zjištění sluchové vady vede většinou k doporučení užívat některou kompenzační pomůcku. Ty zlepšují podmínky aktuálního slyšení, ale neodstraňují dopad sluchového postižení na rozvoj řeči a porozumění. Dítě se musí naučit nosit ji a využívat slyšení s ní k rozvoji řeči, a to v oblasti všech jazykových rovin. Rozvoj řeči, resp. možné a viditelné zlepšení, nenastane ihned po nasazení doporučené pomůcky, je to dlouhodobý proces učení. U velmi těžkého postižení sluchu dítěte se musíme připravit na celoživotní práci. Záleží i na intelektu dítěte a jeho schopnostech postižení kompenzovat, na jeho vnitřní i vnější motivaci i schopnosti okolí účinně rozvoj řeči dítěte podporovat.

Důvodem pro zavedení tohoto podpůrného opatření bývá fakt, že žák nedokáže z výše uvedených příčin užívat jazyk svého okolí komunikačně přiměřeným a efektivním způsobem – nerozumí tomu, co říkají ostatní, rozumí málo nebo omezeně a není schopen se sám domluvit způsobem, který okolí považuje za běžný. Žák není schopen prostřednictvím sluchu přijímat informace, tedy učit se, není schopen prokázat úroveň nabytých vědomostí tak, aby mu ostatní rozuměli.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V TÉTO OBLASTI:

- Asistent pedagoga pomáhá budovat slovní zásobu žáka – učí ho pojmenovávat předměty, osoby i děje kolem něho přiměřeně aktuálnímu stavu rozvoje řeči (fyzický věk žáka nehraje roli!). Ve výukové situaci sice dané opatření „zdržuje“ posun v látce, bez této podpory však žák nemůže předkládanou látku vnímat, chápat, spojovat si ji s dalšími poznatky a učit se!

Metodický postup rozvoje slovní zásoby:

- ▶ Asistent pedagoga ukazuje reálný předmět, obrázek, říká: „To je...“ – užívá citoslovce, krátká slova, doplňuje slova, pohybem, znakem...
- ▶ Asistent pedagoga se ptá dítěte: „Kde je...“, vyhledává očima i ukazováčkem v obrázku hledaný obrázek nebo předmět.
- ▶ Asistent pedagoga se dítěte ptá: „Co je to?“ (ukazuje na obrázek, reálný předmět), po vyhledání vyslovuje s dítětem větu: „Ano, to je haf, to je pejsek, pejsek dělá haf!“

- ▶ Začínáme cíleně s citoslovci, dále s podstatnými jmény, přidáváme slovesa – jejich spojením už vzniká věta. Větu dále rozšiřujeme o přídavná jména a další slovní druhy (*brm brm – auto – jede – auto jede – táta jede autem – táta jede velkým autem* atd.).
- Asistent pedagoga pomáhá žákovi rozumět tomu, co říkají ostatní – všímá si, pokud žák nerozumí, porozumění ověřuje otevřenými otázkami, sdělení nebo pokyn předkládá žákovi znovu s využitím žakovy slovní zásoby, složitá souvětí rozděluje do kratších vět.
- Asistent pedagoga si všímá i způsobu, jakým žák skládá slova do vět, jak vyjadřuje svá přání, jak formuluje myšlenky. Pokud slyší, že žák mluví „jako cizinec“, pravděpodobně neuzivá správně gramatická pravidla jazyka. Jazykový cit, který dítěti říká, jak se co v daném jazyce vyjadřuje, aby to bylo správně, se vyvíjí v čase. Pokud je zkušenost s užíváním jazyka krátká (přestože je dítě např. v předškolním věku, řečová úroveň může být srovnatelná s koncem věku kojence – dítě si pouze hraje s mluvidly, zkouší, co zazní, když semkne rty, co se ozve, když vyprskne, atd.), žák nevnímá, že nezachází se slovy správně. Asistent pedagoga pomáhá žákovi tím, že opakuje správně to, co žák řekl – nabídne mu tedy správné znění. Tento způsob funguje lépe než oprava žáka založená na negativním oznámení o chybě.
- Opatření může znamenat věnovat prostor žákovi v době úplných počátků reedukace sluchu i řeči, kdy žák užívá pouze hlas a nápodobu některého z prozodických faktorů po krátké kompenzaci sluchové vady sluchadly nebo kochleárním implantátem. Zvláště v mateřské škole se asistent pedagoga může setkat s dítětem, které má krátkou zkušenost s vydáváním hlasu (rodiče dítě slyší pouze plakat nebo smát se; jinak je dítě zcela tiché). V tomto případě následuje u dítěte fáze experimentů s hlasem, nápodoba zvuků kolem sebe (dítě si všímá spíše citoslovcí, ta zkouší napodobovat, těm začíná rozumět). Pomoc asistenta pedagoga spočívá v podpoře této aktivity – prakticky to znamená zahrnovat tyto zvuky do vět směřovaných žákovi, reagovat souhlasně a žáka chválit (i přesto, že věkově je tato dovednost uznávána ve věku batolete). Právě zde **pomáhá asistent pedagoga rozvoji porozumění řeči – zvuk citoslovce (*bum*) se spíše podobá zvuku padajícího předmětu než zvuk slova (*spadl*). Žák pochopí snáze souvislost mezi takto zvoleným slovem a předmětem či probíhajícím dějem, porozumí situaci na základě slyšené informace**. Současně asistent žákovi rozšiřuje zvukovou zásobu, tedy zkušenost s tím, co žák slyší, co tento zvuk způsobilo. Takový trénink je nutný pro schopnost rozlišit zvuky řeči, později slov, vět a orientovat se v jejich smyslu.
- Asistent pedagoga podporuje žáka i tím, že nekritizuje jeho chyby v řečovém projevu, nesprávná řešení úkolů, nebo dokonce odlišnosti v reakcích a chování žáka. Vše jmenované může být důsledkem nedostatečně zvládnutého jazyka a komunikačních zvyklostí, a to nezávisle na chronologickém věku žáka. Negativní kritika bez nabídky alternativy žákovi neporadí, co a jak má příště udělat (říci).
- Pokud je v jazykové oblasti doporučena doplňující nebo náhradní komunikace, asistent pedagoga tyto prostředky v komunikaci se žákem užívá. Měl by ovládat vybraný prostředek komunikace, pomáhá kmenovému učiteli s vytvářením pracovních pomůcek, je nápomocen rodičům během zácviku v užívání této metody i při předávání informací ze školy a opačně.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.6 ROZVOJ SPECIFICKÝCH DOVEDNOSTÍ A POZNÁVACÍCH FUNKCÍ (KARTA 3.5)

(Pozn.: Významně čerpáno z: Nováková, I. In POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.)

Sluchové postižení s sebou nese téměř vždy obtíže s vytvořením řeči a schopností mluvené řeči rozumět a samostatně ji užívat pro domlouvání se s okolím. Stupeň rozvinutých komunikačních dovedností zásadně ovlivní schopnost vzdělávání dítěte, protože výuka probíhá mluvenou řečí, informace jsou předávány mluvenou řečí a to, jak dítě předepsané dovednosti zvládlo, se také ověřuje prostřednictvím mluvené řeči. Argument, že žákovo postižení je již kompenzováno některou z technických pomůcek, je zcela mylný. Přidělením sluchadel nebo implantací kochleárního implantátu problém se sluchem nekončí, řeč se nerozvine „přes noc“.

Často se setkáváme s nevhodným přístupem k dítěti se sluchovým postižením, který končí ihned po kompenzaci technikou („Vždyť už dítě slyší.“) – v běžném životě totiž nerozlišujeme mezi pojmy „slyšet“ a „rozumět“. Sluchadla jsou však pomůcky, jejichž efekt pro rozvoj mluvené řeči závisí ve značné míře na vhodně zvoleném typu sluchadla a zejména na jejich naprosto individuálním nastavení dle potřeb konkrétního dítěte. Dopad kompenzace sluchadly není okamžitý jako např. kompenzace zrakové vady brýlemi. Po nasazení brýlí člověk ihned vidí lépe, ostřeji, nemusí se však teprve učit poznávat předměty, které právě s brýlemi lépe vidí. Sluchadla dítěti umožní zaslechnout zvuky okolního světa – rodiče potom musí dítě naučit zvuků si všimnout, otáčet se za nimi, poznávat zdroj zvuku a pamatovat si tím, co který zvuk znamená. Teprve mnohem později může dítě začít rozumět zvukům mluvené řeči a ještě později napodobovat jednoduchá slova. Kompenzace sluchu tedy „postaví“ dítě na startovní čáru vývoje řeči. **Bez ohledu na fyzický věk je toto dítě sluchově a řečově na úrovni právě narozeného dítěte** (pozn.: i v porovnání s dítětem

s normálním sluchem – slyšící dítě už před narozením slyší zvuky různé kvality, reaguje na melodii a rytmus mateřského jazyka, vnímá „náladu“ hlasu své matky i okolí, „naposlouchá“ tím základy svého mateřského jazyka). Zde je na místě říci, že pokud sluchadla nemohou sluch kompenzovat plně (při těžké sluchové vadě), dítě nebude ani přes nasazená sluchadla slyšet všechny zvuky. Bez dalších kompenzačních mechanismů nebude mluvené řeči zcela rozumět (v závislosti na typu vady nebude dítě slyšet některé hlásky).

Kochleární implantát sice technicky dovolí dítěti slyšet ihned po jeho „oživení“, pokud však dítě před implantací neslyšelo ani se sluchadly téměř žádné zvuky, nemá dostatečnou zkušenost se „zaslechnutím“ zvuku, ani s přiřazením zvuku k jeho zdroji (a tak není možné pochopení významu zvuku) a chová se dále jako neslyšící. Teprve po pochopení vztahu mezi zaslechnutým a významem zaslechnutého se začne rychle rozvíjet zájem o svět zvuků, sluchová pozornost i paměť a začíná se vytvářet paměťová banka zvuků (obecných zvuků okolního světa, významových zvuků – mezistupeň mezi zvukem okolního světa a zvukem slova jako symbolu, zvuků řeči). V průběhu prvního roku od implantace dojíždí dítě s rodičem na tzv. nastavování, tj. „doladování slyšení“ různě vysokých a hlasitých tónů, a tím dochází k zlepšování porozumění zejména mluvené řeči.

V období těsně po zahájení kompenzace technickými prostředky je role dospělých jako průvodců světem zvuků (ve smyslu jejich detekce, identifikace, diskriminace a diferenciací) naprosto nenahraditelná. Také stav sluchové paměti a sluchové pozornosti ovlivňuje ve značné míře rychlost a úspěšnost sluchové reedukace a řečové rehabilitace.

Pokud dítě udrží v paměti „zvuk slova“ a dokáže k němu přiřadit zdroj zvuku, při každém jeho dalším zaslechnutí ví, co slyší, a rozumí tomu. V počátcích sluchové rehabilitace se jedná o jednodušší neřečové zvuky (zvuky okolního světa), za složitější cvičení sluchové paměti můžeme považovat orientaci ve slovech, větách, v jejich vzájemném pořadí a v přírodních záměnách. Při těchto cvičeních zlepšujeme zároveň kvalitu sluchové pozornosti, která ovlivňuje konečný výsledek řečové rehabilitace.

Rozvinutý fonemický sluch je předpokladem pro úspěšné porozumění, ale i pro počátek čtení a psaní. Dítě musí chápat souvislost mezi určitým zvukem hlásky (fonémem) a tím, jak se tento zvuk zapisuje (grafém – písmeno). Znalost jednotlivých písmen ale neznamena, že dítě umí samo psát, že chápe princip psaní (a tím i čtení). To, že žák vyslovuje při pohledu na písmeno správný zvuk, neznamena, že čte s porozuměním, a když umí zapsat izolované písmeno, že dokáže zapsat slyšené slovo.

Součinnost pedagogů příslušného zařízení v tomto nácviku je pro dítě/žáka velice prospěšná a podporující, stejně jako procvičování dalších specifických dovedností vedoucích ke zlepšení spolupráce dítěte/žáka při cílených foniatrických vyšetřeních u lékaře.

Toto podpůrné opatření tedy spočívá v poskytování podpory v oblastech, které se vzhledem k věku žáka nepovažují za zvládnuté v dostatečné kvantitě ani kvalitě, jsou důsledkem zdravotního postižení a jejich nedostatečné rozvinutí dále negativně ovlivňuje úspěšnost žáka nejen ve školních dovednostech, ale i v míře začlenění do společnosti.

JAK VYPADÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V JEDNOTLIVÝCH OBLASTECH:

Oblast rozvoje sluchu:

- **Detekce** – asistent pedagoga začíná s rozvojem schopnosti dítěte reagovat na zvuk, tzn. že učí dítě zaslechnout (uvědomit si) zvuk a reagovat na něj, nejlépe detekcí (hledáním zdroje zvuku). Dítě se učí věnovat zvuku pozornost a nereagovat v případě neexistence zvuku.
- **Identifikace** – asistent pedagoga učí dítě označit zvukový nebo řečový podnět, který dítě slyšelo, ukázáním na zdroj zvuku nebo jeho zopakováním.
- **Diskriminace** – asistent pedagoga učí dítě věnovat pozornost rozdílům mezi dvěma a více zvuky a odlišně na ně reagovat. Dítě si začíná uvědomovat, co který zvuk způsobilo, přiřadí ke zvuku jeho správný význam. Je to nesmírně důležitá dovednost, potřebná později pro schopnost rozlišit různé zvuky řeči a orientovat se v nich.
- **Diferenciace** – asistent pedagoga učí dítě odlišit od sebe zvuky a určit, v čem jsou zvuky jiné, odlišné.

Tyto schopnosti se procvičují zároveň – tím, že dítě dokáže zvuk zaslechnout (detekovat), poznat jinakost (diskriminuje ji), uvědomuje si (identifikuje) i jiný zdroj zvuku a dokáže určit, čím se od sebe jednotlivé zvuky odlišují (diferenciace).

- **Rozvoj sluchové paměti a sluchové pozornosti** – stav **sluchové paměti** ovlivňuje ve značné míře rychlost a úspěšnost řečové rehabilitace. Asistent pedagoga pomáhá dítěti udržet v paměti „zvuk zvuku“ a přiřadit k němu jeho zdroj. Při každém jeho dalším zaslechnutí dítě ví, co slyší, a rozumí tomu. V počátcích sluchové rehabilitace se jedná o jednodušší neřečové zvuky (zvuky okolního světa), za složitější cvičení sluchové paměti můžeme považovat orientaci ve slovech, větách, jejich vzájemném pořadí a případných záměnách. Při těchto cvičeních zlepšuje asistent pedagoga zároveň kvalitu sluchové pozornosti, která ovlivňuje konečný výsledek řečové rehabilitace.
- **Fonematický sluch** – rozvinutý fonematický sluch předpokládá uzavřený vývoj mnoha dovedností. Dítě v prvních letech svého života vnímá slovo sluchově jako celek, teprve později, kolem 2–3 let, si začíná uvědomovat, že se slovy si může hrát, může je dělit na určité části a zaměňovat je za jiné, třeba pro jejich legrační znění. Začíná si všímat sluchové podobnosti některých slov v dětských říkadlech, pozná už například, že jsme v rýmu doplnili jiné slovo, než které tam patří (protože se nerýmuje). Asistent pedagoga podporuje schopnost dítěte vyslovit ve správném počtu a ve správném pořadí všechny hlásky slova, poznat, zda dané slovo obsahuje nebo neobsahuje nějakou hlásku, rozvíjí schopnost dítěte rozlišit krátkou a dlouhou slabiku, samohlásku, určit počet slabik ve slově (vytleskáváním), schopnost poznat slova zvukově podobná (rýmy) a pokusit se rým vytvořit. Rozvinutý fonematický sluch je předpokladem pro úspěšný počátek čtení a psaní. Vzhledem k opoždění všech jazykových dovedností žáka se sluchovým postižením je zcela běžným jevem, že všechna výše uvedená cvičení bude u těchto žáků potřeba procvičovat i ve školním věku, zejména v mladším školním věku.

- Asistent pedagoga pomáhá v zácvičku dovedností, které zvyšují schopnost dítěte/žáka spolupracovat s odbornými lékaři při vyšetření sluchu a ovlivňují zásadně možnost správného nastavení kompenzačních pomůcek.

Mezi nejzákladnější cvičení patří:

- Podmíněná reakce na zvuk. Asistent pedagoga bude učit dítě cíleně reagovat na zvuk. Toto cvičení je výhodné nejen pro zaměření dítěte na svět zvuků, ale i pro lepší spolupráci dítěte s foniatrem při kontrolách sluchu nebo při změnách v nastavení kompenzačních pomůcek. Snažíme se docílit podmíněné reakce dítěte na zvuk, nejprve s možností sledovat zrakem zdroj zvuku, později i bez této možnosti (boucháme zády k dítěti – pozor na viditelný pohyb rukou, čekáme na dítě v domečku a čekáme, až po zabouchání vejde dovnitř atd.).
- Reakce na ukončenou řadu zvuků – další cvičení, které významně pomáhá foniatrovi a především klinickému inženýrovi při optimálním nastavení řečového procesoru kochleárního implantátu. Asistent pedagoga učí dítě přesně odlišit zvuk a ticho, přičemž zvuk mění svou kvalitu (výšku i hlasitost). Zvuk má podobu přerušovaného pípání s různým počtem opakování. Když pípání ustane, dítě konec oznámí dohodnutým způsobem.
- Další možnost podpory, kterou asistent pedagoga zvládne, je identifikace intenzity slyšeného zvuku. Bude s dítětem nacvičovat rozlišování hlasitého, velmi hlasitého, tichého a velmi tichého zvuku, s určením příjemné hladiny hlasitosti.

Podpora existující, případně vytváření nové efektivní komunikace dítěte s okolím.

- Odezírání – ať se rodiče rozhodnou pro jakoukoliv alternativu, trénink odezírání by měl být součástí jiné náhradní nebo doplňující komunikace, protože zvyšuje komunikační zdatnost dítěte se sluchovým postižením v mluvícím okolí. Asistent pedagoga podporuje dovednost dítěte vnímat mluvenou řeč zrakem a pochopit obsah sdělení nejen podle pohybů úst, ale i podle mimiky obličeje, výrazu očí a gestikulace. Dítě odezírá s pochopením významu sdělovaného, pouze pokud sleduje obličej mluvící osoby (a to dostatečně dlouho, aby zachytilo celý obsah sdělení), pokud zná obsah slova, tj. pokud slovo patří do jeho pasivní slovní zásoby, a pokud má pro odezírání ideální podmínky. Odezírání představuje pro dítě se sluchovým postižením důležitý prostředek dorozumívání v průběhu celého života. Při funkční kompenzační pomůcce doplňuje sluchové vnímání, při odložení sluchadla nebo kochleárního implantátu (třeba před spaním, koupáním) je nezbytné pro porozumění mluvené řeči.
- Ostatní náhradní a podpůrné komunikační strategie – dítě se sluchovým postižením má téměř vždy obtíže zejména s řečovým vývojem. V mateřské škole se tak mohou objevit děti s nepatrně opožděným vývojem řeči, s narušeným vývojem řeči i s naprosto chybějící mluvenou řečí, a to jak ve smyslu schopnosti mluvit, tak i ve schopnosti rozumět mluvené řeči. Zajistit dítěti funkční komunikační kanál by mělo být pro personál zařízení prvořadým úkolem. Ostatní předškolní dovednosti se budou při postupujícím řečovém vývoji rozvíjet o to lépe. Kromě výše zmíněné schopnosti dítěte odezírát můžeme podpořit rozvoj řeči náhradními nebo podpůrnými komunikačními prostředky – viz PO 4.14 Výuka prostřednictvím podporující a alternativní komunikace.

Podpora asistenta pedagoga v dalších oblastech, které podstatným způsobem ovlivňují postup reedukace a kompenzace sluchového postižení.

- Zvyšování kompetencí sociálních – pomáhá žákovi zapojit se do kolektivu zcela běžným způsobem. Mnohdy není třeba do dění třídy zasahovat, naopak u některých žáků bude potřeba ze strany asistenta pedagoga podpora v zapojení do aktivit i v chápání toho, proč spolužák reaguje tak, jak reaguje, která reakce je přijatelná a která už ne, která jednání jsou důsledkem čeho. Vzhledem k tomu, že žák se sluchovým postižením má výpadky ve vnímání dění okolo sebe (stojí zády, nerozumí přesně, nevnímá mluvu okolních lidí, pokud se přímo nedívá nebo nezaměřuje na pochopení smyslu řeči), kontinuita dění mu může velmi často unikat a jeho reakce potom působí neadekvátně, neomaleně, sociálně nepřijatelně.
- Zlepšování čtenářských dovedností nejen v počátcích školní docházky – v případě předškolního dítěte podporuje asistent pedagoga výše popsané oblasti spojené s rozvojem jazyka a řeči; u žáka na prvním stupni se zaměřuje nejen na nácvik čtení (technika čtení, čtení s porozuměním), psaní (tvar písmen, jejich vybavení – jak se píše toto písmeno, vybavení všech čtyř tvarů grafému /písmene/, pokud školní vzdělávací program má ve svém obsahu nácvik všech možností zápisu hlásky). Asistent pedagoga podporuje žáka i v oblasti rozvoje řeči, porozumění, při zrakových cvičeních, při rozvoji motoriky ruky, schopnosti koordinace pohybů oka a ruky, pokud v důsledku sluchového postižení není žák připraven na přímý výcvik počátečních školních dovedností.
- Doučování v předmětech obtížných pro žáka, zejména pro stále nedostatečnou slovní zásobu a narušené porozumění v oblasti mluvené i psané řeči – asistent pedagoga vysvětluje podrobněji látku tak, aby jí žák rozuměl, aby ji dokázal interpretovat, ale zejména aby tyto informace sloužily jako základ pro informace další.

Realizaci této podpory na všech stupních vzdělávání je nutné plánovat i provádět formou individuální, v řádu několika minut denně v mateřské škole, v počátcích školní docházky na prvním stupni vzdělávání vyžaduje doporučení pro navýšení hodinové dotace navíc a její rozdělení na několik kratších úseků.

Na druhém stupni základní školy se bude toto opatření týkat zřejmě již jen zácviku nebo docvičování specifických dovedností, i to však může nárokovat časovou dotaci navíc. Ve školách zřízených pro určité zdravotní postižení jsou ve školních vzdělávacích programech tato specifika zohledněna navýšením tzv. disponibilních hodin v týdenním rozvrhu.

Pokud je tato forma podpory žákovi doporučována, znamená to, že aktuální schopnosti nedovolují žákovi ani učiteli ve školských dovednostech jakkoliv pokročit. Personál školy, rodiče i kontrolní orgány by měli doporučení pro nácvik specifických dovedností chápat jako nezbytně nutný předcházející krok v krocích dalších (vnímaných jako školní).

Toto opatření se také někdy aplikuje v případech, které můžeme označit jako nedostatečné z hlediska podpory žáka jeho vlastní rodinou – rodiče s obdobným, nebo dokonce ještě těžším sluchovým postižením, s malými kompetencemi v komunikaci s mluvícím prostředím

nebudou moci svému dítěti pomáhat v nábviku specifických dovedností, ani ve výuce v takové míře a kvalitě jako jiní rodiče (a přesto se nejedná o rodiče s nedostatečnou péčí!). Tento bod platí zejména v zařízeních tzv. běžného vzdělávacího proudu (individuální integrace, inkluze).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.7 POSILOVÁNÍ SLUCHOVÉ A ZRAKOVÉ PERCEPCE (KARTA 3.5.1)

Žák se sluchovým postižením nereaguje na zvukové podněty stejně jako lidé bez tohoto handicapu. Zvuk k němu sice přichází bezděčně, beze snahy, pokud ovšem nosí kompenzační pomůcku, předpokladem slyšení zvuku je nasazení této pomůcky – to ovšem není vždy možné (spánek, nemoc, hygiena, pobyt u vodní plochy).

Porozumění smyslu slyšeného zvuku už ovšem vždy vyžaduje zcela cílenou a zaměřenou pozornost – žák se musí snažit rozumět, i když slyší jen části slov, slyšená slova u žáka nepodníví vybavení jejich významu, protože je žák buď nezná, nebo slyší jen část slova, a proto mu slovo nepřipadá známé.

Pokud žák potřebuje další podpůrné prostředky, aby lépe rozuměl mluvené řeči, je nutné posilovat nejen schopnost sluchové percepce, ale zaměřit se i na oblast zrakové percepce, a to i přesto, že žák nemá diagnostikovanou poruchu v oblasti zraku a zrakového vnímání.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

- Asistent pedagoga provádí se žákem doporučená sluchová cvičení, od nábviku nejjednodušších reakcí na zvukový podnět ve smyslu detekce, identifikace, diskriminace,

diferenciace, po rozvoj sluchové paměti a sluchové pozornosti, a to bez ohledu na fyzický věk a obecně předpokládanou úroveň rozvoje, viz kapitola 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí.

- Současně asistent pedagoga provádí se žákem výcvik zrakové pozornosti a schopnosti zrakové diferenciace (rozlišování). Pokud se žák v prostoru, ale i v komunikaci dostatečně neorientuje, potřebuje získávat informace zrakovou cestou.
 - ▶ Pohyb v zorném poli člověka vždy vyvolá zájem oka, člověk se automaticky otočí do směru pohybu.
 - ▶ Žák musí umět vytěžit maximum z takového pohledu, všimnout si celku i detailů (a na tomto základě provést výběr dalšího zaměření zájmu, a tudíž si vytvořit možnost získávat další informace).
- Asistent pedagoga podporuje schopnost žáka využívat zrak pro porozumění mluvené řeči – je to schopnost odezírání, schopnost sledovat zrakem pohyb, a to dostatečně dlouhou dobu pro identifikaci významu pohybu, i schopnost nápodoby pohybu. Podporuje dále schopnost zrakového rozlišování a dalších zrakových funkcí, aby žák dokázal rozvíjet čtenářskou dovednost a uměl si informace vyhledat v textu.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. BASLEROVÁ, P. *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3307-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.8 INTERVENCE NAD RÁMEC BĚŽNÉ VÝUKY (KARTA 3.4)

V tomto opatření jde o podporu asistenta pedagoga při rozvoji dovedností, které se obecně nevnímají jako dovednosti výukové, přesto ale zásadním způsobem ovlivňují úspěšnost žáka ve škole.

Máme na mysli nedostatečně rozvinutou řeč ve smyslu nejen schopnosti mluvit, ale také rozumět stejně dobře jako vrstevníci tomu, co ostatní říkají. Patří sem podpora rozvoje dítěte v předřečových dovednostech, které jsou v důsledku sluchového postižení nerozvinuté nebo jsou rozvinuté nedostatečně. Myslíme tím schopnost uvědomit si, že slyším zvuk, uvědomit si význam tohoto zvuku, vědět, co zvuk způsobilo a kde se zvuk ozval. Patří sem i dovednost dítěte uvědomovat si význam větné melodie, rytmu i přízvuku, tedy prozodických faktorů, které ovlivňují význam řečeného.

Další oblasti intervence asistenta pedagoga se budou týkat rozvoje zrakového vnímání, podpory v oblasti funkční komunikace (včetně zácviku v užívání některého z možných prostředků AAK) a zvyšování kompetencí sociálních, zlepšování čtenářských dovedností nejen v počátcích školní docházky, doučování v předmětech obtížných pro žáka atd.

Intervence v oblasti, která je rozvinuta velmi slabě, nedostatečně nebo vůbec, pomáhá žákovi úroveň dovedností posunout kvalitativně výše, a vyrovnávat tak nejen konkrétní handicap, ale i celkový dopad sluchového postižení na vývoj osobnosti žáka (viz PO 4.3.4 Intervence nad rámec běžné výuky).

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

Konkrétní obsah tohoto opatření bude vycházet ze závěru aktuálního vyšetření a doporučení v souvislosti s postupem žáka do dalších stupňů vzdělávání a z nich plynoucích nároků. Většinu této podpory bude nutné provádět se žákem individuálně, stranou kolektivu (v mateřské škole) nebo v průběhu vyučování (na pracovním místě žáka) i po vyučování, v rámci určené časové dotace nad rámec běžné výuky (stanoví poradenské zařízení nebo škola sama, pokud je žák zařazen do prvního stupně podpory).

- Asistent pedagoga provádí se žákem sluchová cvičení, včetně těch, která souvisí s dovedností spolupracovat při foniatrických vyšetřeních (viz 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí).
- Rozvíjí slovní zásobu žáka i způsob, jakým žák pracuje s větou. Žák potřebuje znát nejen názvy věcí okolo sebe, ale i rozumět významu vět, ve kterých tato slova budou i v jiných tvarech, než je základní tvar (viz 4.5 Rozvoj jazykových kompetencí). Asistent pedagoga tímto způsobem buduje funkční komunikaci žáka, na které je možné stavět rozvoj dalších předškolních a později školních dovedností.
- Asistent pedagoga pomáhá žákovi začlenit se do kolektivu tak, aby on sám i okolí považovali toto zapojení za „normální“, běžné. Pravidla chování v určité společnosti totiž dítě přejímá informovaným spoližitím v dané komunitě. Omezený přístup k informacím v případě smyslového postižení může způsobovat u dětí se sluchovým postižením „skleníkové“ vnímání okolního světa – dítě ví „jen to, co mu řekneme“ (může být omezeno mimovolní slyšení a nepřetržitý tok informací sluchovou cestou k dítěti).
- V průběhu aktivit žáka i kolektivu asistent pedagoga sleduje, zda žák reaguje sociálně správně na okolní dění, a rozhoduje se, zda a jakým způsobem žáka podpoří – zapojí dítě do hry, vysvětlí, co se děje a proč, atd.).

- Pomáhá žákovi s vyučovací látkou, kterou žák nezvládá, dle doporučení učitelů jednotlivých předmětů.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

4.9 NÁCVIK SEBEOBSLUŽNÝCH DOVEDNOSTÍ (KARTA 3.6)

Podpora v této oblasti „znamená cílený zácvk postupného zvládnutí co nejvyššího množství dovedností považovaných za sebeobslužné až po úplnou samostatnost v některých nebo ve všech oblastech (zvládnutí lokomoce, v příjmu potravy i tekutin, v udržování osobní čistoty a v dalších hygienických návycích a také v oblékání)“ (Nováková, I. in *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2015).

Tímto opatřením se nemyslí přirozená dopomoc dítěti, které nastoupilo do mateřské školy a potřebuje pomoc dospělého s některými úkony sebeobsluhy – potřebuje pomoci při oblékání, při stravování, při stolování, při adaptaci na cizí prostředí a na jiné pečovatele, než bylo dosud zvyklé respektovat. Tato dopomoc je součástí Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, nepovažuje se tedy za intervenci nad rámec časových i finančních nároků.

Asistent pedagoga se naopak dobře uplatní při poskytování podpory žákům se sluchovým postižením s dalším zdravotním postižením, zejména těžkým mentálním postižením či tělesným postižením, kteří nemají sebeobslužné dovednosti na potřebné úrovni vzhledem k fyzickému věku nebo možnostem, kterých by mohli při dostatečné podpoře dosáhnout.

Rizikem je považování okruhu sebeobslužných dovedností za záležitost zájmu jiného resortu a vyžadování spoluúčasti rodičů při řešení této situace, zejména spoluúčasti finanční. Oblast sebeobsluhy a zvyšování úrovně těchto dovedností je obsahem Rámcového

vzdělávacího plánu základní školy speciální, a je tedy plně v kompetenci konkrétního zařízení tyto oblasti rozvíjet a zajišťovat (Nováková, I. in *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2015). V rámci podpůrných opatření u žáků vzdělávaných v programu základní školy speciální, oddíl II (tzv. rehabilitační třídy), se toto opatření realizuje při plnění příslušného rámcového vzdělávacího programu, včetně zabezpečení finančních nákladů. Opatření spadá do náplně práce učitele, žáka i asistenta pedagoga (**v prostředí povinné školní docházky se tedy nejedná o kompetence náležící osobnímu asistentovi!**).

U žáka se sluchovým postižením bez dalšího zdravotního postižení se toto podpůrné opatření nenavrhuje jako nárokové z hlediska finančního navýšení a časové dotace, kromě případů, kdy je žákovi doporučeno užívání některého z prostředků náhradní nebo podpůrné komunikace. Tyto prostředky jsou pro pedagogický personál obtížně zvládnutelné, jsou náročné na přípravu, nesou s sebou finanční nároky v podobě výroby, tisku pomůcek nebo nákupu a úpravy aplikací, ať už v PC programech, nebo v aplikacích dotykových tabletů.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

- Se žákem komunikuje prostřednictvím doporučené alternativní nebo augmentativní komunikace, dále rozvíjí žakovu schopnost rozumět i vyjádřit se jejím prostřednictvím. Pomáhá učiteli s přípravou pomůcek, s pomocí tohoto komunikačního prostředku doplňuje žákovi informace o dění kolem něho, rozšiřuje jeho znalosti o světě, komentuje to, co se právě kolem žáka děje. Pomáhá mu vyjádřit jeho pocity, učí ho praktickému užívání tohoto způsobu komunikace.

PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE:

Rodiče na základě doporučení školy nebo jiných odborníků začínají se zácvikem komunikace prostřednictvím metody VOKS (výměnný obrázkový komunikační systém). Asistent pedagoga provádí zácvik se žákem přesně dle dané metodiky – učí žáka výměně obrázku za požadovanou věc, dodržuje slovní komentář k právě probíhající akci, dbá na dostupnost komunikačních kartiček pro žáka, předává informace o pokrocích nebo stagnaci žáka učitelům i rodičům.

- Při stravování podporuje asistent pedagoga co největší samostatnost žáka. Pokud žák zvládá některou z částí stolování, dopřejeme mu dostatek času na její provedení, nespěcháme jen proto, že my bychom žáka nakrmili rychleji a bez zašpiněného oblečení. Do stravování patří určitě sezení u jídla, držení jídelního příboru nebo lžice, oddělení a náběr sousta, dopravení sousta do úst, žvýkání, polknutí. Dodržujeme zásady terapeutického krmení, pokud byly stanoveny (asistent pedagoga se je dozví ze zprávy z vyšetření u odborného lékaře nebo terapeuta).

PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE:

- Dopomoc asistenta pedagoga v rámci oběda – při jídle je nutné žáka správně napolohovat (židlička s opěrkami, klíny, vak atd.), aby bylo tělo připraveno přijímat sousta; správným způsobem vkládat lžičku do úst tak, aby asistent nevyvolával dávicí reflex, ale napomáhal v příjmu sousta, jeho rozkousání a správném polknutí.
- V případě nepohyblivého žáka nebo u žáka s obtížemi v lokomoci (pohybu) dopomáhá asistent pedagoga s přepravou žáka na místo konané aktivity a dbá na jeho správné polohování v průběhu aktivit. Užívá k tomu kompenzační pomůcky, např. pojízdné židle, mechanické vozíčky, rehabilitační vaky, vertikalizační zařízení (vertikalizace – uvedení do svislé polohy; vzpřímené držení těla posiluje kosti a klouby dítěte a pomáhá jejich správnému utváření, pokud dítě není schopno v této poloze setrvat) a jiné, které vyhovují potřebě žáka.
- Asistuje žákovi v průběhu osobní hygieny, dle potřeb žáka. Způsob nutné dopomoci, resp. manipulace se žákem, je dobré zacvičit pod dohledem rehabilitačního pracovníka – asistent pedagoga správnými pohyby šetří svůj i žákův pohybový aparát.
- Asistuje žákovi při oblékání, svlékání i v průběhu dalších aktivit během vyučování i při pobytu v družině.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
2. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. KNAPCOVÁ, M. *Výměnný obrázkový systém – VOKS*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 2 sv. ISBN 80-86856-14-3.
3. ČADOVÁ, E. a kol. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0.
4. VALENTA, M.; KONÁŠ, P. a kol. *Metodika práce se žákem s mentálním postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3311-0.
5. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

6. Vyhláška č. 505/2006 Sb., ze dne 30. listopadu 2011, kterou se mění vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
7. RVP ZŠ, VÚP 2008.

4.10 NÁCVIK SOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ (KARTA 3.7)

Pravidla chování v určité společnosti dítě přejímá informovaným spolužitím v dané komunitě. Omezený přístup k informacím v případě smyslového postižení může způsobovat u dětí se sluchovým postižením „skleníkové“ vnímání okolního světa – dítě ví „jen to, co mu řekneme“ (může být omezeno mimovolní slyšení a nepřetržitý tok informací sluchovou cestou k dítěti). Žák si také může probíhající děj vysvětlit jinak a reagovat pro okolí neodpovídajícím způsobem.

Existence zdravotního postižení také způsobuje jiný přístup rodičů, příbuzných i prvních pedagogů k dítěti. Žák, který je zvyklý na šetrící přístup z jejich strany i na to, že mu okolí toleruje to, co by dítěti bez handicapu rozhodně netolerovalo, vyrůstá s jiným pocitem normy v chování.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

- Asistent pedagoga učí žáka svým příkladem i nepřehlížením způsobu chování pohybovat se v běžných denních situacích a vztazích.
- Nacvičuje se žákem situace, kterým žák může být (nebo byl) vystaven a neproběhly z hlediska normy společnosti v pořádku.
- Podpora asistenta pedagoga v této oblasti se týká i nácviku schopnosti probíhající i proběhlou situaci chápat běžným způsobem, rozumět jí (např. je normální, že se lidé smějí – nesmějí se jemu).
- Asistent pedagoga se věnuje nácviku umění žáka reagovat neukvapeně, s rozvahou, přizpůsobit projev tomu, komu ho žák směřuje (jinak může reagovat na spolužáka, jinak na neznámou dospělou osobu). Asistent pedagoga pomáhá žákovi pochopit pravidla společenského styku a uplatňovat je (otázka tykání, vykání, sledování obličeje mluvčího, umět neskákat do řeči, ale i naopak – umět vyjádřit nesouhlas pokud možno zdvořilým způsobem). Osoby se sluchovým postižením, zvláště komunikující znakovým jazykem, mají zkušenost, že to, co si sdělují znakováním, vidí všichni ostatní přítomní. Nerozumí přesně situacím, ve kterých si slyšící zakrývají ústa a šeptají si mezi sebou, aby informaci získal jen někdo.

Podpora tohoto charakteru zčásti probíhá ihned, v nastalé situaci – asistent pedagoga musí potřebu zásahu správně vyhodnotit a citlivě zasáhnout. Necitlivý zásah nebo nečinnost asistenta může mít pro žáka výhledově nepříznivé důsledky. Sice se většinou neprojeví ihned, povědomí žáka o bezpečném a přehledném světě však dostává trhliny (nebo se žák v tomto povědomí utvrzuje).

Podpora může (a měla by) probíhat i v době, kdy „se nic neděje“, „ale dělo se“ nebo se „dít bude“. V tom případě je na asistentovi pedagoga po domluvě s třídním nebo jiným učitelem najít vhodný čas i prostor k nácvičku proběhlé nebo očekávané situace.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80-7216-034-6.
2. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80-7216-048-6.

4.11 ZVLÁDÁNÍ NÁROČNÉHO CHOVÁNÍ (KARTA 3.8)

Toto podpůrné opatření výrazně pomáhá upravit, zlepšit nebo v ideálním případě zachovat přívětivé pracovní i sociální prostředí pro žáky i personál zařízení (přeneseně i pro rodinu žáka) po nástupu žáka se zdravotním postižením do školského zařízení ke vzdělávání.

Podpora žákovi (potažmo přijímající škole) tímto opatřením začíná už ve fázi před nástupem žáka. Potom slouží především personálu školy k předběžnému vysvětlení toho, jaké problémy se mohou u žáka se sluchovým postižením objevit v souvislosti se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i v důsledku prosté přítomnosti žáka s handicapem ve škole. Pro personál školy je důležité pochopit možné příčiny nezvyklého chování a situací. Už v této fázi má asistent pedagoga své místo, jednání by měl být přítomen.

Opatření může být doporučeno využít v akutní fázi vzniklého problému i ve fázi po skončení incidentu nebo obtížného chování.

Pozor – problematické chování je vždy otázka pohledu všech zúčastněných.

Není podstatné:

- komu se zdá problematické;
- jaká je skutečná míra náročnosti, problematičnosti tohoto chování.

Podstatné je:

- že ho okolí nebo žák vnímá jako nepříjemné, konfliktní;
- jaké důsledky může mít toto chování pro žáka;
- jaké důsledky může mít toto chování pro okolí žáka.

V akutním stadiu problematického chování je důležitá nejen rychlost zásahu, ale i správnost řešení problému. Správnost řešení ale vyplývá pouze z pochopení toho, proč k takovému problému došlo nebo dochází. Důležitá je při řešení problematického chování i rychlost zásahu (v akutní fázi není prostor na zdlouhavé vyšetřování, vysvětlování nebo apel na schopnosti žáka – tento zásah je totiž veden většinou slovně – s touto formou intervence má ale žák se sluchovým postižením největší problémy, stejně tak s pochopením v sociálních vztazích, které může žák se sluchovým postižením obtížně nebo pro okolí „divně“ navazovat). Právě pro problematickou možnost řešení a velké riziko, které hrozí z pocitu nespravedlivě řešeného konfliktu, je dobré mít vypracovaný jakýsi krizový scénář (viz PO Vytvoření krizových scénářů in *Katalog podpůrných opatření – obecná část*).

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ VE FÁZI AKUTNĚ PROBÍHAJÍCÍHO NÁROČNÉHO CHOVÁNÍ:

Asistent pedagoga monitoruje vývoj situací, ve kterých se žák ocitá. V případě, že vyhodnotí probíhající akci nepříznivě a zejména neudržitelně, zasahuje **dle předem vypracovaného scénáře postupu**:

- Nepokouší se v tuto chvíli nic vysvětlovat! **Asistent pedagoga vyvede žáka z konfliktu pryč – ať už fyzicky pryč, nebo odvede pozornost jejím zaměřením na něco jiného (mnohdy stačí!).**
- Asistent pedagoga se snaží o klidný způsob zásahu (nervózní zásah s křikem a hrubým zacházením žáka nezklidní). Pokud je asistent v průběhu zásahu schopen komentáře, je nezbytně nutné užívat komunikační prostředky, které žák ovládá.

Fáze po ukončení náročného, problematického chování, tzv. fáze ex post, přináší možnost (nutnost) celou situaci v klidu rozebrat. Pro identifikaci problému je to nesmírně důležitá fáze, má obrovský význam pro analýzu celého průběhu. Personál by měl po rozboru situace svá pravidla modifikovat, a to přesně v té oblasti, která se největší měrou na vzniklém problémovém chování podílela.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ VE FÁZI EX POST:

- Důležité je náročné chování přiměřeně věku rozebrat se samotným žákem (nejlépe se k tomu hodí jeho oblíbený učitel, možná právě asistent pedagoga) – asistent pedagoga volí takový způsob vysvětlování, který **odpovídá mentálnímu věku i komunikačním schopnostem žáka – je důležité, aby žák vše pochopil** (ne se např. zalekl mračícího se obličejem, zrudlých tváří, rychlého pohybu personálu po budově atd.).
- Situaci je dobré rozebrat i s kolektivem – předcházíme tak nevraživosti z pocitu, že žákovi všechno projde, protože je postižený/postižená. Výborné jsou zkušenostní zážitkové akce – pro spolužáky lze připravit simulaci postižení a nutnost „fungovat“ s ním tak, jak je běžně požadováno okolím – touto aktivitou nemusíme slovně mnoho vysvětlovat, ale zprostředkujeme kolektivu pocit, prožitek, který má často nebo denně žák s handicapem.
- Organizace zkušenostní zážitkové akce v souvislosti se sebedpřijetím žáka s handicapem v oblasti sluchu a řeči (na příkladu z praxe):

PŘÍKLAD

Žákyně 5. třídy v běžné ZŠ, se středně těžkým až těžkým sluchovým postižením kompenzovaným sluchadly. Dle p. učitelky spolužáci Moniku dobře tolerují. Paní učitelka v rámci projektového dne zařadila do výuky tento úkol: žáci měli na tabuli napsáno 5 vět. Po jejich přečtení jim paní učitelka pustila videozáznam – sama vyslovovala všechny napsané věty v přeházeném pořadí. Záznam byl puštěn bez zvuku. Úkolem bylo poznat, kterou větu paní učitelka právě říká. Tento úkol byl pro žáky těžký. Přestože měli k dispozici, alespoň přibližně, co vlastně může paní učitelka říkat, podařilo se jim ve větách určit jen pár slov – tato slova vyhledali v napsaných větách, dle nich určili, která věta byla vyřčena a v jakém pořadí. V další části úkolu paní učitelka bezhlasně v záznamu vyslovila jiné 2 věty, tyto ovšem už napsané nikde nebyly. Žáci nebyli schopni poznat většinou ani jedno slovo. Cílem bylo ukázat spolužákům, jak těžké je poznat, co kdo říká, i když můžeme odezírat. Další důležitou zkušeností bylo, že pokud přibližně víme, co asi uslyšíme či uvidíme na rtech, lépe rozumíme. Žákyně se sluchovým postižením zvládla oba úkoly mnohem lépe než spolužáci (odhadla správně větší počet slov ve větách, které nebyly napsány na tabuli, pořadí vět určila úplně správně).

K tomuto projektu, stejně jako již výše, platí doporučení „schovat“ ho za další zajímavý projekt, který spolužákům ukáže, jaké problémy mají handicapovaní spoluobčané obecně, nenamíří primární nechuť k aktivitě na jejich spolužačku.

Před těmito hrami je dobré informovat rodiče spolužáků o chystaných projektech a o důvodech, které vedly pracovníka SPC k jejich doporučení.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. JŮN, H. *Moc, pomoc a bezmoc v sociálních službách*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-590-5.

4.12 VÝUKA ČESKÉHO ZNAKOVÉHO JAZYKA (KARTA 3.2.5)

Toto opatření se týká asistenta pedagoga pouze v případě, že tento jazyk prakticky ovládá, rozumí v něm a dokáže v něm informace předávat jazykově správně! (Tuto znalost nelze zaměňovat za znalost a schopnost užívat jiné podoby vizuálně-motorického systému, např. znakovanou češtinu!)

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

I v tomto případě působí ne jako učitel tohoto jazyka, ale v rámci jiných podpůrných opatření dopomáhá ve výuce žákovi, který komunikuje znakovým jazykem (jde tedy o podporu ve vzdělávání v rámci jiných opatření, a to v jazyce, kterému žák rozumí).

Asistent pedagoga pracuje se žákem dle podpůrných opatření, která jsou žákovi doporučena, komunikuje s ním ve znakovém jazyce, dodržuje současně zásady pro jednání se sluchově postiženým a zásady pro snadnější odezírání, pokud žák odezírá.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. HUDÁKOVÁ, A. (ed.). *Ve světě sluchového postižení*. Praha: FRPSP – Tamtam, 2005. ISBN 80-86792-27-7.
3. HUDÁKOVÁ, A. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Aneb Nakročení k racionální diskusi o vzdělávání žáků s vadami sluchu v České republice*. Speciální pedagogika, 2004, roč. 14, č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.
4. Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In *Sbírka zákonů*. 20. 10. 2008. ISSN 1211-1244.

4.13 JAZYKOVÁ PODPORA V ČEŠTINĚ JAKO V DRUHÉM JAZYCE (KARTA 3.2.6)

Pokud se dítě narodí neslyšícím rodičům, nemají se vzájemnou komunikací jiné obtíže než slyšící rodiče se svým slyšícím dítětem. Komunikují s ním naprosto přirozeně ve znakovém jazyce. Příjem informací všeho druhu tímto způsobem není omezen, dítě se vyvíjí komunikačně, sociálně i z hlediska dalších dovedností „normálně“ rychle.

Obtíže ve výše zmiňovaných oblastech mohou začít v případě nástupu dítěte do některého zařízení. Pečující personál nemusí znakový jazyk ovládat, a to ani v případě, že dítě nastoupilo do mateřské školy pro sluchově postižené, přestože právo na vzdělávání ve znakovém jazyce je uzákoněno (zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob).

(Pozn.: V celé České republice je jen velmi málo školských zařízení, ve kterých pracuje personál s dokonalou znalostí znakového jazyka. V oblasti pedagogického personálu je zoufalý nedostatek osob, které ovládají znakový jazyk, a to neslyšících, nedoslýchavých nebo slyšících uživatelů znakového jazyka, kteří současně mají motivaci pracovat jako pedagog v těchto školách).

Vzhledem k tomu, že se i žák komunikující znakovým jazykem pohybuje v prostředí českého mluveného jazyka, měl by být schopen alespoň na zcela základní úrovni domluvit

se se svým okolím tímto jazykem, bez asistence. K mluvení a k rozumění řeči však nemusí mít žák dispozice – neslyší ani s kompenzačními pomůckami nebo je nenosí, nepomáhají mu, není schopen nebo ochoten vydat artikulovaný hlas pro vyslovení srozumitelné podoby slova. V těchto případech je nutné učit žáka využívat tu formu českého jazyka, kterou užívat bez problémů může – psanou podobu českého jazyka, resp. národního jazyka většiny.

U těchto žáků se český jazyk vyučuje jako cizí jazyk. Při výuce musí být použity zcela jiné metody než při výuce češtiny u slyšících žáků. Tyto metody se podobají metodám, které se užívají při výuce cizích jazyků, zároveň musíme respektovat, že žákovi je třeba přizpůsobit přenos informací tak, aby rozuměl (Příklad: cizí jazyk se slyšící žák naučí nejlépe v kontaktu s rodilým mluvčím, je tedy vystaven tomuto jazyku s jeho slovní zásobou, způsobem, kterým se slova spojují do gramaticky správných vět, se způsobem, jak se v tomto jazyce přenesou informace o čase, kdy se události dějí, atd. Neslyšícího žáka nenaučíme mluvit a rozumět česky tím, že na něj budeme mluvit – neslyší nás, z tohoto jazyka může svými dispozicemi vnímat jen část přenášených informací: výraz obličeje u mluvení, mimiku, gestikulaci, mluvní pohyby úst, přestávky v mluvení na dýchání, pauzy atd. To k pochopení významu vět nestačí!).

„Ve většině vyučovacích hodin (kromě hodin výuky dalších cizích jazyků) je pak vyučovacím jazykem těchto žáků český znakový jazyk a postupně – díky stále se zvyšujícím kompetencím – také psaná čeština.“ (Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2014, s. 61)

Výuce českého jazyka jako druhého jazyka u neslyšících nebo jiných uživatelů znakového jazyka musíme věnovat značnou pozornost – je to totiž jazyk, ve kterém bude muset být schopen informace získávat čtením a předávat je psaním. Tímto způsobem bude moci nebo bude muset někdy, alespoň občas, probíhat komunikace mezi ním a slyšícím okolím. Protože znakový jazyk nemá psanou podobu, je pro jeho uživatele otázka nevyčlenění ze společnosti tuto formu národního jazyka zvládnout.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

Přestože v tomto opatření jde vlastně o výuku českého jazyka, týká se **asistenta pedagoga pouze v případě, že znakový jazyk prakticky ovládá, rozumí v něm a dokáže v něm informace předávat jazykově i obsahově správně!** (Pozn.: Tuto znalost nelze zaměňovat za znalost a schopnost užívat jiné podoby vizuálně motorického systému, např. znakovou češtinu!) Protože bude nutné obsah českého textu vysvětlit způsobem, kterému bude znakový žák rozumět, nebo bude nutné pomáhat žákovi zapsat sdělení ve znacích do psané podoby, nelze se žákem zodpovědně pracovat bez znalosti znakového jazyka.

V případě, že jsou podmínky pro kompetenci asistenta pedagoga splněny, podporuje asistent žáka v rámci jiných podpůrných opatření – dopomáhá ve výuce žákovi v těch oblastech, předmětech, ve kterých má žák obtíže a tyto obtíže se týkají psané podoby českého jazyka (porozumění textu i schopnosti text vytvořit). Drží se metodiky výuky dané učitelem češtiny.

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. HUDÁKOVÁ, A. (ed.). *Ve světě sluchového postižení*. Praha: FRPSP – Tamtam, 2005. ISBN 8086792-27-7.
2. HUDÁKOVÁ, A. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Aneb Nakročení k racionální diskusi o vzdělávání žáků s vadami sluchu v České republice*. Speciální pedagogika, 2004, roč. 14, č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.
3. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
4. Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In *Sbírka zákonů*. 20. 10. 2008. ISSN 1211-1244.
5. <http://www.novamaturita.cz/uzpusobeni-podminek-1404034012.html/>

4.14 INTERVENČNÍ TECHNIKY (KARTA 3.3)

Toto podpůrné opatření se zavádí u žáků zařazených ve čtvrtém a pátém stupni podpory.

Označením intervenční techniky se nazývají podpůrné terapie, stimulační programy a ostatní způsoby práce se žákem, a to ve vzdělávání, při podpoře zdraví a rehabilitace žáka. Každá z těchto technik má vypracovanou metodiku, počítá s využíváním určitých konkrétních pomůcek i specifických postupů.

Do vzdělávání se tyto techniky zavádějí v případech, že selhávají dosud využívané kompenzační pomůcky, didaktické i speciální didaktické pomůcky i způsoby práce se žákem. Dovednosti žáka jsou velmi málo rozvinuté, resp. jsou rozvinuté těžce pod věkovou normou, a to v různých oblastech vývoje – v oblasti sebeobslužných i sociálních dovedností, ve schopnosti komunikovat i v oblasti rozvoje smyslového vnímání i rozumových schopností. Zavedením konkrétních intervenčních technik do vzdělávání ovlivňujeme velmi výrazně to, jak se žák cítí ve svém těle, v sociální interakci i v úspěšnosti při výuce. Pomáháme žákovi vnímat svět jako bezpečné a dobré místo.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

Asistent pedagoga se dobře uplatní při aplikaci konkrétní intervenční techniky v základních školách speciálních. Některé techniky jsou přímo obsahem Rámcového vzdělávacího programu pro základní školu speciální.

„Intervenční techniky se zaměřují především na rozvoj nebo podporu funkcí těla (ovládání pohybů, vnímání polohy těla a zapojování konkrétních svalových skupin, vnímání svých pocitů, schopnost zapojit konkrétní svalovou skupinu), na zvyšování samostatnosti v sebeobslužných činnostech (udržování čistoty, samostatnost v příjmu potravy a tekutin). Mohou působit čistě relaxačně.“ (Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání. Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, 2015, s. 66)

Pro některé intervenční techniky musí mít asistent pedagoga potřebnou kvalifikaci, u některých stačí zácvek a dohled (supervize) kvalifikovanou osobou (pedagog školy s potřebnou kvalifikací, externí odborník) a asistent může pracovat se žákem samostatně. U jiných technik asistent pedagoga pomáhá svou přítomností kompetentnímu pracovníkovi (manipulace se žákem, přemísťování žáka, uspokojování jeho fyziologických potřeb v průběhu poskytování terapie, polohování žáka a zajištění správné polohy po nutnou dobu atd.). Čas i prostor pro podporu žákovi stanoví asistentovi učitel, resp. ředitel školy.

PROGRAMY A TECHNIKY, SE KTERÝMI SE ASISTENT MŮŽE SETKAT, NAPŘ.:

- **Rehabilitace** – rehabilitací můžeme myslet přímo doprovod na rehabilitaci žáka, kterou provádí rehabilitační pracovník. Asistent pedagoga pomáhá žáka polohovat, stabilizovat, zajišťuje hygienu žáka. Po přímém zácviku na místě může se žákem v době mezi rehabilitacemi provádět cvičení ve stanovených intervalech.
- **Canisterapie** – způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Asistent pedagoga v tomto případě zajišťuje přesun žáka/žáků na místo, pomáhá žákovi přemáhat strach (zná žáka lépe než docházející canisterapeut), pomáhá zvládnout žákovy

(Zdroj: <http://www.canisterapie.cz>)

pohyby směrem ke psu tak, aby byly příjemné žákovi i psovi. Motivuje a stimuluje žáka společně s externím pracovníkem k požadované akci (*pohlad' pejska, zavolej na pejska, dej pejskovi dobrotu* atd.).

- **Hipoterapie** – jednoduše řečeno je to působení kladného vlivu koně na lidský organismus. Jízda na koni má kladný vliv na psychiku člověka, sed nebo leh (včetně asistovaného) na hřbetu koně však vyžaduje zapojení všech svalových skupin těla, a pomáhá tak výrazně v rehabilitaci. Pohled z výšky koně otevírá žákovi jiný náhled na svět. Asistent pedagoga pomáhá podobným způsobem jako při předchozí technice.

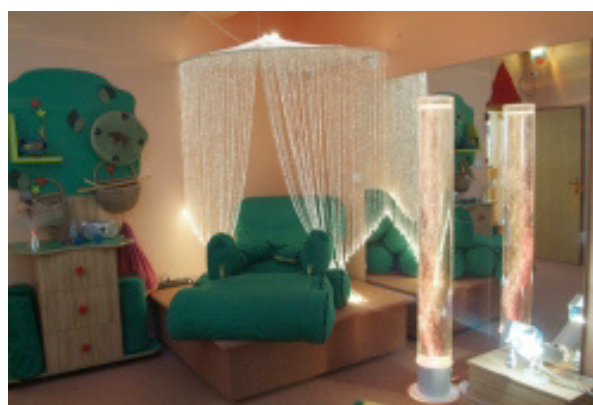
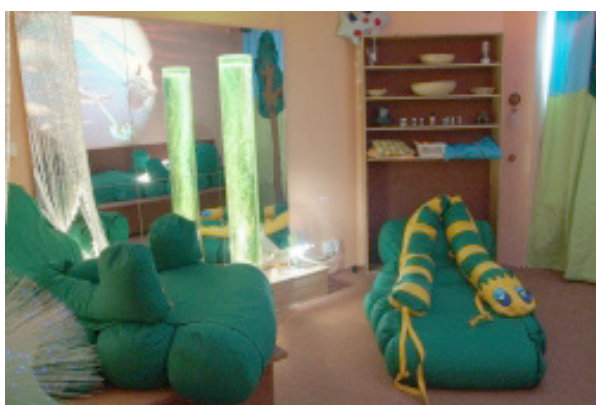

(Zdroj: <http://www.stajrozarka.cz/clanky/2008070037/finn>)

- **Myofunkční terapie** – zaměřuje se na změnu funkcí dýchání, sání, žvýkání, polykání, tvoření hlásek, pohyblivosti jazyka a mimiky tváře. U žáků s kombinovaným postižením jsou tyto funkce narušené, plní špatně svou úlohu v organismu a vedou k dalším závažným obtížím žáka. Tuto terapii vede vždy odborník s potřebnou kvalifikací, neodborný zásah může způsobit vážné zdravotní důsledky. Po zácviku lze provádět dílčí cvičení k automatizaci potřebných mechanismů – týká se rodičů i možné spolupráce asistenta pedagoga.
- **Bazální stimulace** – bazální stimulace® je koncept, který podporuje v nejzákladnější (bazální) rovině lidské vnímání a komunikaci. Každý člověk vnímá pomocí smyslů, smyslových orgánů, které vznikají a vyvíjejí se již v embryonální fázi vývoje člověka a mají od narození až do smrti nenahraditelný význam. Díky smyslům tedy můžeme vnímat sebe sama a okolní svět. Aby se dítě zdárně vyvíjelo po narození, je odkázáno na trvalý přísun podnětů. Ten je předpokladem vývoje diferencovaných mozkových struktur. Myšlenkový vývoj si nelze představit bez prodělané zkušenosti s pohybem, zahrnuje vnímání, myšlení, pozornost, rozvoj řeči a také doprovodných emocionálních a sociálních procesů. Je tedy potřeba poskytnout a umožnit i dítěti s vrozeným postižením dostatek pohybových zkušeností. Totéž platí v ošetrovatelské péči ve vztahu k dospělým klientům. Mozek disponuje schopností uchovávat své životní návyky v paměťových drahách ve více svých regionech a to mu dává šanci cílenou stimulací uložených vzpomínek znovu aktivovat jeho činnost. Celková stimulace smyslových orgánů dle konceptu bazální stimulace umožňuje vznik nových spojení v mozku a novou neuronální organizaci v jeho určitých

regionech (<http://www.bazalni-stimulace.cz>). Asistent pedagoga zajišťuje přesun žáka na místo, zajišťuje jeho potřeby v průběhu poskytované terapie. Po zácvičku lze provádět dílčí cvičení k automatizaci potřebných mechanismů.

- **Snoezelen (Snoezelen)** – pojem je rozšířen po celém světě. V počátcích zavádění se jednalo o jakýsi stan pro těžce postižené osoby, ve kterém byly instalovány zrakové, čichové a sluchové podněty. Blahodárné působení této podpůrné terapie zažívají nejen tělesně a duševně postižení lidé, ale slouží celé řadě potřebných jako metoda multismyslové stimulace v prostředí důvěry, radosti a setkávání ke zkvalitnění jejich života. Podpora asistenta pedagoga v tomto opatření spočívá v doprovodu žáka tam i zpět, v pomoci v průběhu pobytu žáka v snoezelenu. Polohuje zde žáka, pokud to žák potřebuje, zajišťuje jeho hygienické potřeby, zklidňuje žáka svým chováním i prostřednictvím komunikace (té, kterou žák zvládá). Pomáhá žákovi reagovat na světelné, zvukové podněty, pojmenovává je, pokud je to žákovi příjemné. Zklidňuje žáka i působením svého těla nebo zátěžové deky, pokud to žákovi pomáhá (mimovolní pohyby končetin mohou žáka rušit).

(Zdroj: <http://www.snoezelen-koncept.cz/o-snoezelenu/co-je-snoezelen>)

Další **intervenční techniky** jsou přímo **koncepovány pro rozvoj v oblastech typických pro určitá zdravotní postižení**. V ideálním případě by je proto škola zřízená pro tento typ postižení nebo obecně zdravotní postižení měla pro vzdělávání svých žáků využívat, nabízet, realizovat a podílet se na jejich finančním krytí. Do této skupiny bychom zařadili specifické terapie i stimulační programy. Podpora asistenta pedagoga tedy probíhá v době vyučování, v prostorách, které jsou k tomu vedením školy určené, ale v úvahu připadá i práce se žákem v rámci navýšené hodinové dotace.

Další cílová skupina žáků není specifikována zdravotním postižením, ale dílčím oslabením v některých dovednostech, se vzděláváním v běžných školách. Pro ně jsou typické stimulační programy.

I pro tyto intervenční techniky by měl mít asistent pedagoga potřebnou kvalifikaci, většinou však postačuje kvalitní zácviček odborníkem a jeho supervize. Asistent pedagoga pomáhá svou přítomností kompetentnímu pracovníkovi (manipulace se žákem, přemísťování žáka, uspokojování jeho fyziologických potřeb v průběhu poskytování terapie, polohování žáka a zajištění správné polohy po nutnou dobu, pomáhá s porozuměním žákovi, s jeho vyjadřováním tak, aby externista rozuměl, pomáhá najít žákovi správná řešení atd.) a v době mezi působením odborného terapeuta může zajišťovat nutná cvičení.

Programy a techniky, se kterými se asistent pedagoga může setkat a žáka při jejich absolvování provázet, např.:

- **Myofunkční terapie**, která je zaměřena na změnu orálních funkcí, viz výše.

Příklad některých z ucelených vzdělávacích nebo stimulačních programů:

- **Fonematické uvědomování dle Elkonina.** Je to ucelená metodika pro rozvíjení jazykového citu a specifických jazykových schopností, jež jsou důležité pro rozvoj čtení a psaní. Zlepšuje výrazně stav sluchového vnímání, především vnímání hlásek ve slově, jejich správného pořadí ve slově, rozdílu mezi významem slova s touto nebo s jinou hláskou, zaměřuje pozornost žáka na délku slabik i rytmus slov, učí žáka chápat souvislost mezi vysloveným slovem a významem. Po zácvků v přesném postupu žáka v pracovním sešitu asistent pedagoga pomáhá žákovi významnou měrou rozvíjet sluchové vnímání, připravuje žáka nebo mu dopomáhá zvládnout počátky čtení a psaní.

- Další možností je stimulační **program Hypo**, který pomáhá zlepšit a prodloužit dobu aktivní pozornosti a soustředění žáka, což je pro skupinu žáků se zdravotním postižením velmi výhodné. Asistent pedagoga procvičuje dle zadání se žákem konkrétní úkoly na celý další týden (žák dostává pracovní listy s označením, kdy a jak se s ním pracuje). Cvičením posiluje zrakovou a sluchovou paměť, koncentraci pozornosti, matematické představy a oblast vnímání a poznávání. Žák se v průběhu tohoto kurzu učí přijmout úkol, plnit ho a také ho dokončit.

- Mezi další patří **Metoda dobrého startu**. Metoda dobrého startu má čtyři lekce, asistent pedagoga se uplatní při všech, dle dané metodiky:
 - ▶ Píseň – cvičení těla (prsty, zápěstí, lokty atd.). Tímto cvičením dochází k zlepšování motoriky.
 - ▶ Rytmizace – ťukání do sáčků naplněných rýží nebo čočkou (tyto materiály jsou poddajné). Dochází tak ke zdokonalování sluchu a motoriky.
 - ▶ Psaní – psaní na tácky s krupicí do rytmu písně. Tím se opět zlepšuje jejich sluch i motorika.
 - ▶ Zápis na papír – forma vodorovných, svislých a šikmých čar. Díky tomu si děti procvičují jemnou motoriku.
- (http://cs.wikipedia.org/wiki/Metoda_dobr%C3%A9ho_startu)

- **Stimulační program pro předškoláky a děti s odloženou školní docházkou – Maxík** (akreditováno MŠMT ČR). Cílem těchto stimulačních cvičení není redukce projevů, ale změna podmínek, za kterých může dítě podávat lepší výkon. Kromě dětí jsou do tréninku zařazeni rodiče i učitelé, kteří jsou vedeni k chápání problému dítěte a respektování jeho základních potřeb. V této oblasti se asistent pedagoga dobře uplatní, pracuje dle dané metodiky (<http://www.agenturaarte.cz/specializovane-kurzy>) se žáky, kteří odpovídají cílové věkové skupině spíše svými schopnostmi než věkem.

MOŽNOSTI PODPORY ASISTENTEM PEDAGOGA:

- Nácvik nových pohybových stereotypů, kam můžeme zařadit zvládnutí rovnováhy, správné sezení, správné a zdravé dýchání a úchop psacího náčiní.
- Rozvoj komunikačních dovedností, tedy správné výslovnosti a tvoření vět, porozumění obsahu slyšeného, sdělení všeobecných informací o sobě, rodině a zájmech.
- Rozvoj dílčích funkcí v oblasti zrakové (zraková paměť a rozlišování), sluchové (sluchové vnímání, rozlišování a paměť), v oblasti prostorové orientace (v prostoru, okolí, na vlastním těle, na ploše), dále v oblasti seriality, tedy řazení v určitém sledu.
- Grafomotorické dovednosti.
- Koncentrace pozornosti.

Celý stimulační program je rozdělen do týdenních bloků a koncepci má uspořádanou takovým způsobem, aby byla rovnoměrně posilována složka motorická, grafomotorická a percepční (Viktorinová, 2011).

- Kupov – program je zaměřen na posílení a rozvoj pozornosti, je určen pro děti s poruchami pozornosti a soustředění, ale i děti pomalé, neurotické, dyslektické, je vhodný také pro děti s hraničním intelektem.

Výše jmenované intervenční techniky mohou s úspěchem využívat i žáci s nespecifikovaným zdravotním postižením, ale s dílčím oslabením v některých dovednostech. Žáci jsou vzděláváni většinou v běžných školách, je zcela na informovanosti personálu,

zda tyto programy/terapie nabízí, uskutečňuje a podílí se na jejich finančních nákladech. I do této skupiny patří výše zmiňované specifické terapie i stimulační programy.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ:

Asistent pedagoga pracuje se žákem podle dané metodiky, pod supervizí vyškoleného pracovníka nebo je sám proškolen a vlastní příslušné osvědčení. V této skupině žáků bude podpora probíhat individuálně, a to buď v době mimo vyučování (navýšená časová dotace), nebo v rámci hodiny, kdy kolektiv pracuje na jiném zadání.

- Nutný je pracovník s potřebnou kvalifikací – má potřebné kurzy, resp. oprávnění využívat tyto programy pro působení na žáky.
- Možnost spolupráce s externím odborníkem nebo pracovištěm – prostor pro poskytování těchto terapií, logistické zajištění terapií a programů.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. LUDÍKOVÁ, L. et al. *Kombinované vady*. Olomouc: UP, 2005. ISBN 80-244-1154-7.
2. MIKULAJOVÁ, M.; DOSTÁLOVÁ, A. *V krajině slov a hlásek: trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina: metodická příručka*. Bratislava: Dialóg, 2004. ISBN 80-968502-2-9.
3. PAVLŮ, K. *Pedagogické programy – Kupoz a Hypo*. [online]. [cit. 18. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.pedagogicka-poradna.cz/pedagogicke-programy/pedagogicky-program-kupoz.html>.
4. <http://www.bazalni-stimulace.cz>
5. <http://www.snoezelen-koncept.cz/o-snoezelenu/co-je-snoezelen/>
6. <http://www.agenturaarte.cz/maxik-specializovany-kurz>
7. <http://www.alternativnikomunikace.cz>
8. <http://www.urozcesti.cz/kategorie/canisterapie/>
9. <http://www.itaac.com/>
10. <http://www.os-svitani.cz/hipoterapie.php>
11. <http://www.hiporehabilitace-cr.com/vzdelavaci-system-chs/kurz-hipoterapie/>
12. <http://www.bazalni-stimulace.cz/>
13. <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1901>

4.15 VÝUKA PROSTŘEDNICTVÍM PODPORUJÍCÍ A ALTERNATIVNÍ KOMUNIKACE (KARTA 3.10)

Žák se sluchovým postižením má téměř vždy obtíže zejména s řečovým vývojem, resp. s jazykovým rozvojem (mluvené řeči nebo znakového jazyka, a to podle mluvního vzoru, kterému je toto dítě vystaveno v počátcích svého života).

V mateřské škole, ale i v prvních ročnících základní školy se tak mohou objevit děti a žáci s nepatrně opožděným vývojem řeči, s narušeným vývojem řeči i s naprosto chybějící řečí, a to jak ve smyslu schopnosti mluvit, tak i ve schopnosti rozumět mluvené řeči. Zajistit dítěti funkční komunikační kanál by mělo být pro personál zařízení prvořadým úkolem (pokud to do té doby nedokázali zajistit jeho rodiče). Ostatní předškolní dovednosti se budou při postupujícím řečovém vývoji rozvíjet o to lépe, v případě školní docházky bude žák postupovat ve výuce také jen tehdy, pokud bude schopen se domluvit. Kromě schopnosti dítěte odezírat můžeme podpořit rozvoj řeči **náhradními nebo podpůrnými komunikačními prostředky – AAK** (Potměšil, 2012, s. 74).

Asistent pedagoga nerozhoduje o volbě prostředku náhradní nebo podpůrné komunikace, může ale významnou měrou pomoci zhodnotit schopnosti žáka, které jsou podstatné pro zvládnutí konkrétního komunikačního prostředku, a tímto způsobem rozhodnutí podpořit nebo informovaně zpochybnit. Asistent pedagoga může být také mezi prvními, kdo na nutnost zavedení AAK poukáže – pečující rodiče totiž někdy absenci funkční komunikace nevnímají, se svým dítětem se totiž rodič domluví vždy.

CO SLEDUJE ASISTENT PEDAGOGA V PŘÍPADĚ, ŽE SE JEDNÁ O VÝBĚR AAK? NA CO SE PŘI SLEDOVÁNÍ ŽÁKA ZAMĚŘUJE?

- Jak žák rozumí neverbálním signálům – rozumí mimice obličeje, gestikulaci, pohybům hlavy i těla? (český znakový jazyk, znak do řeči, prstová abeceda).
- Jak rozumí žák mluvené řeči? (Pokud rozumí, ale nedokáže se sám vyjádřit tak, aby mu ostatní rozuměli, potřebuje AAK, ale bude lépe chápat, co se po něm chce; pokud nerozumí, potřebuje AAK ihned.)
- Jakým způsobem se žák dosud domlouvá, je u toho úspěšný? (Pokud je úspěšný, lze tento způsob rozvíjet.)
- Užívá žák spontánně nějakou náhradní formu komunikace, např. vytváří si vlastní gesta, ukazuje na obrázky? (Všímá si pohybu, pamatuje si, jak se pohyb dělá a čím se dělá, a dokáže ho zopakovat – znakový jazyk, znakovaná čeština, prstová abeceda, znak do řeči, odezírání.)
- Umí vyjádřit ano/ne? (Rozumí alespoň na nějaké úrovni komunikace, rozumí možnosti výběru využití komunikátorů, mluvících tabulek.)

- Jakou má žák potřebu rozumět a domluvit se? (Pokud potřebu nemá, bude nácvik postupovat velmi pomalu, současně potřeba komunikace asi není zásadním způsobem dotčena.)
- Diagnostika zrakové a sluchové percepce – vidí a slyší žák dobře? Dají se tyto smysly využít pro vytváření komunikace? (Pokud žák nevidí dobře, nelze určit komunikační prostředek založený na výběru obrázku, případně je nutné zohlednit velikost, barvu i uspořádání obrázků.)
- Jaký je stav rozumových schopností, rozuměl by žák symbolům? (Žák se sníženými rozumovými schopnostmi bude lépe rozumět spíše komunikaci se zástupnými reálnými předměty než se symboly.)
- Jaká je úroveň motorických schopností žáka (hrubá a jemná motorika, rozsah, přesnost a rychlost pohybu ruky) – dokázal by žák napodobit znak (tvarem ruky napodobí pohyb, někdy poměrně složitý)?
- Dokáže žák poznat a vyjádřit, jak se kdo cítí a co to znamená?
- V jakém prostředí se žák pohybuje – budou rodiče schopni a ochotni rozvíjet jiný způsob komunikace, včetně přípravy pomůcek?

PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA ŽÁKOVI V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ V PŘÍPADĚ, KDY JE VÝBĚR PROSTŘEDKŮ DÁN A JE TŘEBA SE ŽÁKEM TENTO ZPŮSOB KOMUNIKACE ROZVÍJET.

- Pomáhá vyrábět pomůcky, které jsou v konkrétním způsobu komunikace dané (vybírání vhodné obrázky k tématu, tiskne je, laminuje, podlepuje; upravuje pomůcky i pomocí informační technologie – PC programy, aplikace v dotykových tabletech).
- Všechny situace v průběhu vyučování (včetně přestávek) považuje asistent pedagoga za vhodné komunikační situace; žákovi komentuje vše, co se děje kolem (procvičuje konkrétní slovní zásobu), klade mu otázky, které se vztahují k výuce i k věcem mimo ni, pomáhá žákovi s odpovědí (pokud žák nereaguje odpovědí, asistent pedagoga odpovídá za žáka tak, jak by asi žák odpověděl, kdyby mohl – užívá k tomu dané prostředky i pomůcky).
- Asistent pedagoga zajišťuje přístup žáka k prostředkům komunikace – k obrázkům, komunikační knize, k mluvicí tabulce, k tabletu atd., resp. učí žáka hlídat si tuto dostupnost sám.
- Předává informace rodičům i pedagogovi o postupu v nácviku – jen tak lze upravit způsob nácviku tak, aby komunikace byla oboustranně úspěšná.

Tato podpora žákovi probíhá v průběhu kontaktu asistenta pedagoga se žákem neustále. Opatření nelze provádět tak, že se stanoví výukový čas a prostor pro výuku. Toto opatření má zajistit žákovi možnost domlouvat se a rozumět všemu kolem sebe – nemůžeme tedy sami stanovit, kdy je vhodné, aby žák rozuměl, mluvil, vyjadřoval se!

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.
2. KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: UK, 2001. ISBN 80-246-0329-2.
3. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
4. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s. ISSN 0323-0732.
5. Zákon o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob – zákon č. 384/2008 Sb., v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.
6. <http://ruce.cz/clanky/251-desatero-pro-komunikaci-s-neslysicim-clovekem-za-pritomnosti-tlumocnika>
7. <http://ruce.cz/clanky/252-desatero-komunikace-s-osobami-se-sluchovym-postizenim>
8. <http://ruce.cz/clanky/4-jak-komunikovat-s-neslysicimi>
9. <http://ruce.cz/clanky/5-nektera-pravidla-chovani-ve-spolecenstvi-neslysicich>
10. kurzy-spp.upol.cz/CD/4/3-03.pdf
11. www.asnep.cz/tlumoceni
12. www.saak-os.cz
13. www.sancedetem.cz

SHRnutí VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „INTERVENCE“

Asistent pedagoga sleduje, vyhodnocuje a modifikuje způsob nutné dopomoci ve světle informací o vlivu sluchového postižení na rozvoj celé osobnosti žáka. Informace získané přímým kontaktem se žákem upravuje z hlediska příčin vzniku sluchové vady i z hlediska jejího vlivu na schopnost žáka vzdělávat se. Aktuální informace o zdravotním stavu žáka získává asistent pedagoga přímým kontaktem se žákem, při pravidelných konzultacích s kmenovým pedagogem i s rodiči žáka.

Při uplatňování podpůrných opatření v oblasti intervence se asistent pedagoga zaměřuje nejen na podporu v oblasti výuky, ale i na poskytování speciálněpedagogické podpory v oblastech, které se ve většině případů nevnímají jako výukové a vzdělávací, v obecném povědomí se rozvoj těchto dovedností přisuzuje pouze rodině nebo předškolnímu zařízení. Jejich nedostatečné rozvinutí však dále negativně ovlivňuje úspěšnost žáka nejen ve školních dovednostech, ale i v míře začlenění do společnosti.

V této oblasti je spolupráce asistenta pedagoga s kmenovým učitelem i rodičem vysoce potřebná a velmi důležitá pro vnímání úspěšnosti vzdělávání žáka se zdravotním postižením.

VYUŽITÍ POMŮCEK A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

5.1 ÚVOD

Oblast podpůrných opatření v této kapitole přiblíží asistentům pedagoga řadu didaktických, kompenzačních a reedukačních pomůcek, které lze ve vzdělávání žáků se sluchovým postižením využít. Některé pomůcky pomáhají žákovi látku pochopit a zapamatovat si ji, s jinými pomůckami je učení názornější, zábavnější. Některé učivo by žák bez pomůcky nebyl schopen vnímat, protože ta mu pomáhá nahradit jeho chybějící sluch nebo zlepšuje a podporuje jeho schopnost slyšet a rozumět.

Pokud užívá žák se sluchovým postižením některou z **kompenzačních pomůcek**, neznamená to, že jeho handicap zmizel. Konkrétní pomůcka pouze umožní dítěti **lépe slyšet** (ne každá a ne vždy), bez další práce **ale nezajistí okamžité porozumění řeči, schopnost mluvenou řeč užívat přiměřeně svému věku a orientaci dítěte ve složitých sociálních vztazích, které jsou na komunikaci založené.**

Vhodně vybrané **didaktické pomůcky** v případě žáka se sluchovým postižením mohou **ideálně kombinovat účinnost kompenzační pomůcky, a zvyšovat tak sluchové schopnosti, komunikační dovednosti, schopnost navazovat sociální vztahy.** Jejich prostřednictvím doplňujeme žákovo vnímání a zkušenost tam, kde byl přístup k informacím z důvodu sluchového postižení zkreslený nebo úplně chyběl, a ovlivnil tak další vývoj konkrétní dovednosti.

Speciální didaktické pomůcky pro děti a žáky se sluchovým postižením ve své podstatě **obcházejí, nahrazují sluchový handicap posílením názornosti v jiné oblasti** – pomáhají nám pracovat se žákem tak, aby dobře pochopil zákonitosti okolního světa, mohou nám pomoci domluvit se se žákem jiným způsobem než mluvenou řečí.

5.2 KOMPENZAČNÍ A REEDUKAČNÍ POMŮCKY (KARTA 4.3)

Nejčastější kompenzační pomůcky, se kterými se asistent pedagoga může setkat, jsou sluchadla a kochleární implantát. Méně často se může setkat i se sluchadlem, které přivádí zvuk k žákovi pomocí vibrací, a také se zesilovacím přístrojem pro zvýšení komfortu slyšení žáka s jeho kompenzační pomůckou v akusticky nepříznivém prostředí.

Způsob kompenzace doporučí dítěti vždy lékař s odbornou atestací. Při výběru zohledňuje typ a stupeň sluchové vady, schopnosti dítěte využít tuto pomůcku ke slyšení a v neposlední řadě se podřizuje finančním možnostem rodičů.

Pozn.: Zdravotní pojišťovny na pomůcku přispívají, nehradí plně celou částku. U některých pomůcek hradí pojišťovny tzv. základní model, příslušenství doplácí rodič. Částky šplhají k desetitisícům. Ne všechny děti mají proto ve všech ohledech ideální kompenzační pomůcku.

Konkrétní pomůcka pouze umožní dítěti **lépe slyšet, nemusí to ale znamenat, že dítě slyší úplně dobře. To, jak rychle se s její pomocí naučí žák zaslechnout zvuk, reagovat na něj a rozumět tomu, co zvuk znamenal, a za jak dlouho začne rozumět řeči a sám mluvit, závisí na mnoha okolnostech.**

Kompenzační pomůcka pomáhá žákovi v případě, že je správně vybraná, nastavená (seřízená) lékařem a žák ji nosí a poslouchá s ní (musí být funkční, zapnutá). Personál školy, zejména učitel a asistent pedagoga, by měl znát nejen možnosti konkrétní kompenzační pomůcky, ale měl by si umět poradit se základním ovládním této pomůcky. S narůstajícím věkem žáka bude podporovat jeho dovednost starat se o pomůcku samostatně.

TYPY KOMPENZAČNÍCH POMŮCEK (NEJČASTĚJŠÍ), MOŽNOSTI PŘÍMÉ PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA:

Sluchadla jsou pomůcky, jejichž efekt pro rozvoj mluvené řeči závisí ve značné míře na vhodně zvoleném typu sluchadla a zejména na jejich naprosto individuálním nastavení dle potřeb konkrétního dítěte. Dopad kompenzace sluchadly není okamžitý jako např. u kompenzace zrakové vady brýlemi. Po nasazení brýlí člověk ihned vidí lépe, ostřeji, nemusí se však teprve učit poznávat předměty, které právě s brýlemi lépe vidí. Sluchadla dítěti umožní zaslechnout zvuky okolního světa – rodiče potom musí dítě naučit zvuků si všímat, otáčet se za nimi, poznávat zdroj zvuku a pamatovat si tím, co který zvuk znamená. Teprve mnohem později může dítě začít rozumět zvukům mluvené řeči a ještě později s napodobováním jednoduchých slov. Kompenzace sluchu tedy „postaví“ dítě na startovní čáru vývoje řeči, bez ohledu na fyzický věk je toto dítě sluchově a řečově na úrovni právě narozeného dítěte (pozn.: porovnání s dítětem s normálním sluchem – slyšící dítě už před narozením slyší zvuky různé kvality, reaguje na melodii a rytmus mateřského jazyka, vnímá „náladu“ hlasu své matky i okolí, „naposlouchá“ tím základy mateřského jazyka). Zde je na místě říci, že pokud sluchadla nemohou sluch kompenzovat plně (při těžké sluchové vadě), dítě nebude ani přes nasazená sluchadla slyšet všechny zvuky. Bez dalších kompenzačních mechanismů nebude mluvené řeči zcela rozumět (v závislosti na typu vady nebude dítě slyšet některé hlásky).

Obr.: Sluchadlo závěsné, nitroušní

Sluchadlo BAHA je sluchadlo zakotvené do kosti. Zvuk, který přichází do zvukového procesoru, je přenášen přímo do kosti a kostním vedením do vnitřního ucha. Toto sluchadlo nosí děti v čelence, dospělým je voperován titanový šroub do kosti v blízkosti ucha. Na tento šroubek se nasadí sluchadlo. Zvuk je přenášen ze sluchadla přes šroub přímo do kosti.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Dbá na to, aby žák sluchadla nosil.
- Sleduje funkčnost sluchadla.
- Sluchadlo při nějakém pohybu žáka píská nebo píská stále – asistent pedagoga zkontroluje, zda je sluchadlo správně nasazené, zvláště tvarovka musí být správně vložena do prostoru ušního boltce. Pokud netěsní (mezi tvarovkou a boltcem je mezera), dochází ke zpětné vazbě – sluchadlo píská. Pokud nepomůže správné vložení tvarovky ani namazání mastičkou (dodají rodiče!), je nutné upozornit rodiče, aby došli se žákem na foniatrii – asi bude nutné vyrobit novou tvarovku.

Obr.: Příklad ušní tvarovky

(zdroj: <http://www.auris-audio.cz/category/usni-tvarovky/16>)

- Žák nereaguje na zvukové podněty nebo reaguje málo, pozdě nebo jinak, než je u něho běžné – mohou být vybité baterie, žák si sluchadlo může vypínat (při zahlcení zvukovými podněty, je unavený, vypíná ho ze zvyku, „naschvál“ – nechce nic slyšet). Asistent pedagoga by měl mít k dispozici náhradní baterie (od rodičů), dokáže baterie vyměnit nebo žákovi asistuje (na určené místo potom odkládá vybité baterie).
- Pokud při nasazování tvarovky do ucha zjistíte přítomnost mazu, můžete se pokusit maz odstranit (pokud máte k dispozici prostředky k tomu určené a rodiče vám ukázali, jak na to).

Obr.: Příklad čisticí sady
(zdroj: <http://www.audiodum.cz>)

- Při aktivitách, kdy není možné mít sluchadlo za uchem (v uchu), dbá asistent pedagoga na jeho odložení na předem určené místo (krabička k odkládání určená – předají rodiče), po ukončení aktivity dbá na jeho zpětné nasazení.
- V úplných počátcích, po přidělení sluchadla, „ukazuje“ asistent pedagoga žákovi svět zvuků – upozorňuje ho, že něco slyšel, ukazuje mu, co zvuk způsobilo, pokud je to možné, zopakuje zvuk znovu, pojmenuje zvuk i zdroj zvuku (je dobré vždy si ukázat na ucho s komentářem: „Slyším auto, pojď se podívat, jede auto.“).
- Sleduje, zda žák reaguje na všechny zvuky stejně dobře – pokud se mu zdá, že ne, upozorní rodiče. Tato informace může pomoci přenastavit sluchadlo a zlepšit „sluch“ žáka.
- Sleduje, zda žák se sluchadlem rozumí, doplňuje informace žákovi jiným způsobem, pokud nerozumí.
- Provádí se žákem reedukační cvičení, která mu pomohou lépe spolupracovat při nastavování řečového procesoru (viz kapitola Intervence, 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí a 4.6 Posilování sluchové a zrakové percepce).

Kochleární implantát sice technicky dovolí dítěti slyšet ihned po jeho „oživení“, pokud však dítě před implantací neslyšelo ani se sluchadly téměř žádné zvuky, nemá dostatečnou zkušenost se „zaslechnutím“ zvuku, ani s přiřazením zvuku k jeho zdroji (tzn. nepochopí význam zvuku) a chová se dále jako neslyšící. Teprve po pochopení vztahu mezi zaslechnutým a významem zaslechnutého se začne rychle rozvíjet zájem o svět zvuků, sluchová pozornost i paměť a začíná se vytvářet paměťová banka zvuků (obecných zvuků okolního světa, významových zvuků – mezistupeň mezi zvukem okolního světa a zvukem slova jako symbolu, zvuků řeči). V průběhu prvního roku od implantace dojíždí dítě s rodičem na tzv. nastavování, tj. „doladování slyšení“ různě vysokých a hlasitých tónů, a tím zlepšování porozumění zejména mluvené řeči. V tomto období je role rodičů i pedagogů jako průvodců světem zvuků (ve smyslu jejich detekce, identifikace, diskriminace) naprosto nenahraditelná. Vzhledem

k tomu, že ke kochleárním implantacím dochází i v průběhu docházky do mateřské školy, zapojuje se do této primární péče o rozvoj sluchu i pedagogický personál.

V případě kochleární implantace v době školní docházky se bude jednat o operaci po ohluchnutí. Reeducace sluchu a řeči bude probíhat odlišným způsobem, protože žák už má zkušenost se světem zvuků, má vytvořenou řeč ve smyslu jazykového systému a jeho užívání. Protože slyšení s kochleárním implantátem je odlišné od slyšení uchem, bude se muset tento žák naučit rozumět slovům a větám, které najednou znějí jinak, než si pamatuje. Kochleární implantát má dvě části – viditelnou, snímatelnou (řečový procesor) a voperovanou v kosti za uchem (vlastní tělo implantátu). Vnější část drží na hlavě pomocí magnetu, který se přichytí ke druhému pólu na těle implantátu.

Obr. zleva: Řečový procesor s cívkou, řečový procesor s cívkou a s úchytem na oblečení proti ztrátě, dálkový ovladač k řečovému procesoru, vnitřní část implantátu, kterou má pacient voperovanou v hlavě za uchem; systém Cochlear

Obr.: zleva: Varianty vnějších částí – řečové procesory, novinka – RONDO – oproti předešlým typům řečových procesorů je nově vše (řídící jednotka, baterie, vysílací cívka) v jednom kompaktním pouzdře, žádné další části uživatel nenosí; systém Med-el

1. <http://www.medel.com/>
2. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/kochlearni-implantaty>
3. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/externi-casti-recove-procesory>
4. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/rondo>

ASISTENT PEDAGOGA:

- Dbá na to, aby žák nosil vnější část implantátu, tzv. řečový procesor. **Pokud ho žák na hlavě nemá, vnitřní část implantátu (v hlavě žáka) nefunguje, žák je zcela neslyšící!**
- Sleduje funkčnost řečového procesoru.
- Asistent pedagoga by měl s rodičem absolvovat zácvik v obsluze procesoru – nejlépe v počátcích spolupráce.
- Žák nereaguje na zvukové podněty vůbec nebo méně než obvykle, bliká světélko na řečovém procesoru – mohou být vybité baterie, žák si procesor může vypínat ze stejného důvodu jako u sluchadla.
- Implantát pracuje pouze s funkčními bateriemi – ve škole jsou k dispozici náhradní baterie nebo náhradní nabitý akumulátor (od rodičů), asistent je umí do přístroje vložit nebo žákovi asistuje (na určené místo potom odkládá vybité baterie nebo vybitý akumulátor).
- U žáků, kteří mají k dispozici dálkový ovladač – na displeji se zobrazuje oznámení, pokud procesor nefunguje správně. Popisuje se tu i způsob toho, jak postupovat pro odstranění chyby.
- Při aktivitách, kdy není možné implantát mít za uchem, dbá na jeho odložení na předem určené místo (krabíčka určená k odkládání – předají rodiče), po ukončení aktivity dbá na jeho zpětné nasazení.
- V úplných počátcích, po zprovoznění (oživení) provází žáka světem zvuků, upozorňuje ho, že něco slyšel, ukazuje mu, co zvuk způsobilo, pokud je to možné, zopakuje zvuk znovu, pojmenuje zvuk i zdroj zvuku.
- Sleduje, zda žák reaguje na všechny zvuky stejně dobře – pokud se mu zdá, že ne, upozorní rodiče. Tato informace může pomoci vyladit funkci řečového procesoru a zlepšit „sluch“ žáka.
- Sleduje, zda žák rozumí, doplňuje informace žákovi jiným způsobem, pokud nerozumí.
- Provádí se žákem reedukační cvičení, která mu pomohou lépe spolupracovat při nastavování řečového procesoru (viz kapitolu Intervence, 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí a 4.6 Posilování sluchové a zrakové percepce).
- **Zvláštní upozornění:** při operaci kochleární implantace je nutné zajistit kopii zdravotní kartičky uživatele kochleárního implantátu! Při úrazu žáka je bezpodmínečně nutné upozornit zasahující záchranáře na přítomnost těla implantátu v hlavě dítěte (pokud viditelná vnější část implantátu spadla, nebude tuto informaci lékař mít). Při nutném zobrazovacím vyšetření (rentgen, magnetická rezonance) by mohlo v důsledku tohoto vyšetření dojít k poškození implantátu nebo zdraví dítěte.

Existují další kompenzační pomůcky, které nemusí doporučit přímo lékař, ty totiž „jen“ **umocňují účinek té pomůcky, kterou už žák má.** O jejich možném efektu může škola (ředitel, učitel, asistent pedagoga) rodiče informovat, pokusit se zdůraznit jejich přínos pro slyšení žáka při výuce a motivovat rodiče k jejich pořízení, případně zajistit zapůjčení (služby pro osoby se sluchovým postižením, některá SPC).

Přenosná bezdrátová zařízení jsou zařízení, která dávají osobám se sluchovou ztrátou možnost lépe slyšet a porozumět řeči, když se ocitnou v hlučném prostředí se špatnou akustikou. Dokážou totiž přivést zvuk přímo do sluchadla nebo do kochleárního implantátu uživatele, žák je tak méně rušen hluky, šumy a komunikací ve třídě. Část zařízení (přijímač) si připíná žák ke své kompenzační pomůcce, druhou část (vysílač) nosí u sebe např. učitel.

Např.: **přijímač Scola Flex** může být použit pro všechna sluchadla, kochleární implantáty nebo kostní sluchadla, která mají audiovstup.

Vysílač SCOLA TALK přenáší řeč nebo jiné audiosignály, jako jsou ty z televize nebo MP3 přehrávače, do přijímačů SCOLA nebo do jiných přijímačů.

Indukční smyčka je elektronické zařízení, které se užívá v prostředí s vnějšími rušivými zvuky a ozvěnami nebo když člověk potřebuje slyšet vzdálené nebo zkreslené zvuky a porozumět jim. Prostory vybavené indukčním smyčkovým zesilovacím systémem (divadelní a koncertní sály, kinosály) jsou označeny mezinárodně přijatým grafickým symbolem. Indukční smyčkou lze vybavit prostory různých velikostí i tvarů, tedy i školy, třídy.

Obr.: např. kompaktní přenosná indukční a komunikační smyčka Soundshuttle, která je připravená ihned k použití.

ASISTENT PEDAGOGA:

- Dokáže odhadnout, kdy pomůcka pomůže žákovi lépe slyšet, resp. rozumět, a zařízení spustit.
- Umí systém ovládat – některé systémy nebo jejich části je nutné zapnout, zajistit určitou vzdálenost od mluvčího (asistent pedagoga si vysílací část připíná na oděv, pověsí na krk nebo postaví na stůl před sebe). Aby zařízení fungovalo, je nutná předchozí konzultace s foniatrem, resp. se servisním technikem kompenzační pomůcky (přepnutí sluchadla na možnost přijímat zvuk přes indukční smyčku).
- Dbá na správné uložení pomůcky nebo její části v případě jejího neužívání.
- Sleduje a vyhodnocuje efekt slyšení a rozumění s pomocí tohoto zařízení, konzultuje svá pozorování s rodiči žáka.

Další kompenzační pomůcky jsou uvedeny v Seznamu zvláštních pomůcek, seznam je součástí vyhlášky o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením (vyhláška ze dne 29. 11. 2011, č. 388/2011 Sb.). Podle této vyhlášky může sluchově postižený získat tzv. příspěvek na zvláštní pomůcku. Jejich pořízení je plně v kompetenci rodičů.

Protože kompenzační pomůcky jsou finančně velmi nákladné, je nutné, aby byly pojištěné pro případ ztráty i poškození. Toto pojištění zajišťují rodiče, pojistka by měla být postavena tak, aby kryla rizika v průběhu pobytu na celém území České republiky. Škola by si měla ověřit existenci pojistky – pokud by došlo k poškození pomůcky nebo její ztrátě, škola by odpovídala za škodu do výše běžné pojistky, kterou má ze zákona povinnost uzavřít (cca hodnota 5 000 Kč, jako v případě ztráty nebo poškození jiné věci).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením.* Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

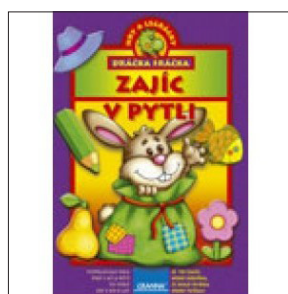
5.3 DIDAKTICKÉ POMŮCKY (KARTA 4.1)

Žák se sluchovým postižením užívá některou z kompenzačních pomůcek. Dalo by se říci, že tento žák má vše, co potřebuje k vyrovnání svého postižení, na svém uchu/uších. Toto tvrzení je stejně mylné jako tvrzení, že dítě, které slyší dobře, nepotřebuje ke svému vývoji a vzdělávání už vůbec nic dalšího. Kompenzační pomůcka může zajistit slyšení zvuků (možná jen některých), k rozvoji mluvené řeči a dobrému porozumění však vede dlouhá a složitá cesta. Využitím didaktických pomůcek můžeme výrazně zkrátit dobu trvání této cesty, určitě ji však dítěti zpříjemníme a zajistíme tím trvalejší dovednost. Didaktickou pomůckou mohou být běžné hračky, stavebnice, vkládky, modely atd., které lze koupit v běžných obchodech, mohou to být pomůcky vyrobené pro rozvoj konkrétních smyslů, schopností nebo dovedností. Vyhledáváme pomůcky zaměřené na rozvoj sluchového vnímání, zrakového vnímání, rozvoj kognitivních dovedností, rozvoj řeči a rozvoj motorických schopností dítěte.

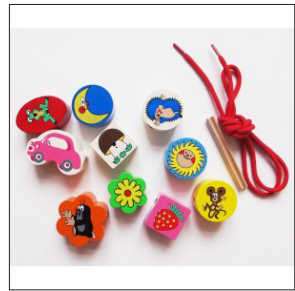
Didaktickou pomůcku dělá z běžné pomůcky nebo hračky způsob práce s ní!

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ V MŠ:

- Volí běžné hračky, ideálně se zvukovými efekty, obrázkové knížky, různé hudební nástroje, materiály k tvoření dítěte.
- Důležitá je komentovaná přítomnost dospělého – asistent pedagoga vede hru tak, aby odpovídala stavu řečových dovedností, ne fyzickému věku dítěte! Komentuje děj, vhodnými otázkami nabízí dítěti možnosti vývoje hry, pokud dítě nemluví, mluví za něj (dítě slyší ideální znění věty v dané situaci), odpovídá za něj (dítě slyší ideální odpověď a vidí odpovídající děj).

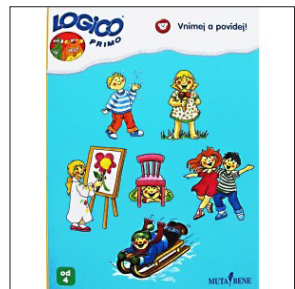
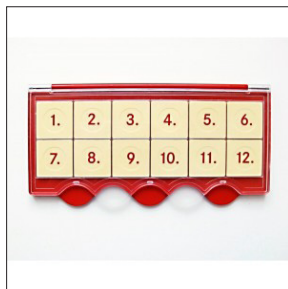
(Zdroj: <http://autismus-a-my.cz/259-motanice>
<http://autismus-a-my.cz/421-rozvijime-smysly-a-pamet#/page-2>
<http://autismus-a-my.cz/165-prirazovani-trideni>)

(Zdroj: <http://autismus-a-my.cz/165-prirazovani-trideni#/page-2>
<http://autismus-a-my.cz/492-ceske-hracky>)

(Zdroj: <http://www.modroocko.cz>)

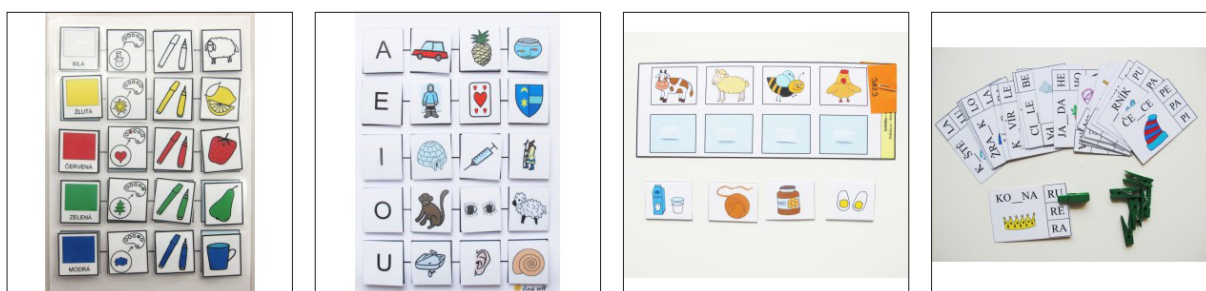

(Zdroj: <http://autismus-a-my.cz/451-logico-a-miniluk>)

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ V ZŠ:

Asistent pedagoga při práci se žákem respektuje mentální věk i schopnosti žáka, neorientuje se podle jeho fyzického věku!

- Pokud je žák v oblasti řeči i dalších dovedností na úrovni mladšího dítěte, nebojí se využívat i didaktické pomůcky pro mladší věkovou skupinu. U jejich výroby se klade důraz na jednoduchou manipulaci, na rozvíjení konkrétní dovednosti. Typ aktivity je jasný pouhým vzhledem – není potřeba dlouhého vysvětlování, které může žáka odradit (žák hned vidí, co může s pomůckou dělat, a chce začít).
- Pro podporu výuky a vzdělávání učí žáka používat dostupné souhrny pravidel, tabulky s přehledy – názornost a dostupnost je pro žáka velmi důležitá, pomůcky má mít žák vyložené na lavici. Podstatné je umět najít informaci (ne ji držet v hlavě!), naučit se ověřit si (a vědět kde), zda moje odpověď je správná (z hlediska faktů i z hlediska např. gramatické správnosti věty).
- Pro práci se žákem využívá k docvičení i pracovní sešity a učebnice určené pro žáky s jinými problémy ve výuce (pro žáky se specifickými poruchami učení) – oblasti, kde mají tito žáci obtíže, jsou velmi podobné, podobným způsobem je možné přistupovat i k jejich nápravě. Potom asistent dodržuje metodiku postupu v tomto pracovním sešitě.
- Pro pochopení zákonitostí v různých oborech lidského konání se výborně hodí některé pomůcky užívané v alternativních výukových systémech (Montessori), ať už vyráběné pro mateřské školy, nebo do škol základních. Znalosti, dovednosti a povědomí o fungování „světa“ žák získává přímou manipulací s materiálem, ověřováním různých možností, vyhodnocováním úspěšnosti konkrétního kroku a jeho úpravou v případě neúspěšnosti. Jazykové dovednosti žáka nehrají v tomto případě téměř žádnou roli, přesto se intenzivně rozvíjejí rozumové dovednosti i pracovní návyky.

(Zdroj: <http://autismus-a-my.cz>)

(Zdroj: <http://autismus-a-my.cz/207-dejove-posloupnosti>
<http://autismus-a-my.cz/175-rozvoj-rci>
<http://www.didaktikashop.cz/Pomucky-Zakladni-skoly-prvni-stupen.aspx>)

Asistent pedagoga může najít inspiraci pro výběr vhodné pomůcky právě tam – nejlépe zná oblasti, ve kterých má žák obtíže, a dokáže posoudit, zda by konkrétní pomůcka žáka zaujala, uměl by s ní zacházet a pomáhala by mu ve výuce i v ostatních oblastech jeho života. Může se obrátit na spolupracující poradenské zařízení (SPC) a konzultovat s ním nejen přínos nové pomůcky pro žáka i kolektiv třídy, ale i její dostupnost pro školu.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA V RÁMCI TOHOTO OPATŘENÍ NA SŠ (RESP. NA 3. STUPNI ŠKOLSTVÍ):

Pro podporu výuky a vzdělávání učí studenta používat a vyhledat si dostupné informace z různých zdrojů (internet, knihovna školy, souhrny pravidel, tabulky s přehledy). Podstatné je umět najít informaci (ne ji držet v hlavě), naučit se ověřit si (a vědět kde), zda moje odpověď je správná (z hlediska faktů i z hlediska např. gramatické správnosti věty).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. <http://www.autismus-a-my.cz/> (e-shop Jiný svět pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami)
3. <http://www.amosek.cz>
4. <http://www.material-montessori.cz>
5. <http://www.didaktikashop.cz>

6. <http://www.tvorivaskola.cz>
7. <http://www.vyukoveprogramy.com/didakticke-pomucky-k2/>
8. <http://www.ucebnicevanicek.cz/eshop-skolni-pomucky-1-stupen-zs-matematika-na-zorne-didakticke-pomucky>
9. <http://www.oldipo.cz/>
10. <http://www.maxim-zdr.cz/c/pomucky-pro-rozvoj-smyslu-motoriky-a-reci/>
11. <http://www.dida.cz/>
12. <http://www.educaplay.cz/didakticke-hry/>
13. <http://www.beleduc.cz>
14. <http://www.aurednik.cz/>
15. <http://www.helpnet.cz>
16. <http://www.baribal.biz/>
17. <http://www.stiefel-eurocart.cz/>
18. <http://www.lendid.cz/>
19. <http://www.medel.com/>
20. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/kochlearni-implantaty>
21. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/externi-casti-recove-procesory>
22. <http://www.audionika.cz/medel/stranka/rondo>

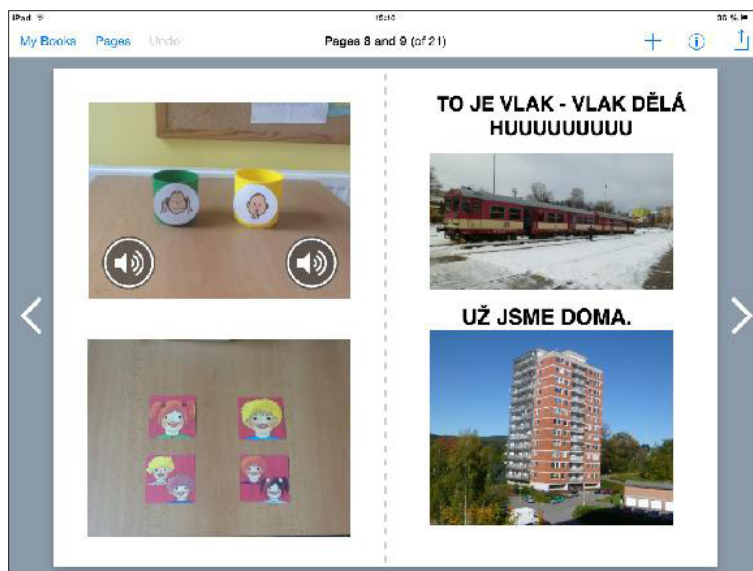
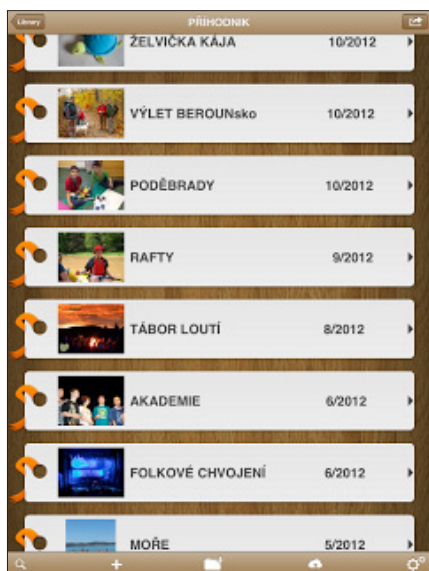
5.4 SPECIÁLNÍ DIDAKTICKÉ POMŮCKY (KARTA 4.2)

Speciální didaktické pomůcky pro děti a žáky se sluchovým postižením ve své podstatě obcházejí, nahrazují sluchový handicap posílením názornosti v jiné oblasti. Mohou to být pomůcky technického charakteru, které nám pomohou a usnadní pracovat s dítětem tak, aby dobře pochopilo zákonitosti okolního světa, mohou nám pomoci domluvit se s dítětem a žákem jiným způsobem než mluvenou řečí. S úspěchem lze využít i běžné didaktické pomůcky zcela specifickým způsobem.

Vzhledem k dopadům sluchového postižení, které na vývoj schopností a další rozvoj dovedností dítěte/žáka má, můžeme mezi speciální didaktické pomůcky zařadit pomůcky na rozvoj komunikačních schopností s podporou náhradních nebo doplňujících prostředků a pomůcky pro výuku.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA VYUŽÍT NABÍDKU SPECIÁLNÍCH DIDAKTICKÝCH POMŮCEK PRO PODPORU ROZVOJE KOMUNIKAČNÍCH SCHOPNOSTÍ:

Pomáhá vytvářet **zážitkový deník** a v rámci dne s ním se žákem pracuje. Rodiče rozhodnou, jakou podobu bude deník mít. Může to být obyčejný sešit nebo desky s možností vkládat další stránky, může mít podobu aplikace v dotykovém tabletu. Rodiče společně s personálem školy, tedy zejména s asistentem pedagoga, zaznamenávají, co žák zažil – kresbou, vlepováním, fotografiemi, úpravou aplikace, asistent pedagoga fotí žáka v průběhu školních aktivit, využívá fotografie pořízené rodičem. Otáčením stránkami v deníku (lze i v tom virtuálním) zpět vytváříme povědomí žáka o minulosti, stálým doplňováním rozvíjíme slovní zásobu o ta slova, která mají v mysli žáka velký prožitkový význam. Lépe proto chápe jejich význam, rychleji si je pamatuje a dříve je zkouší použít v komunikaci. Prostřednictvím deníku může žák samostatně komunikovat – ukazováním na zobrazené předměty nebo osoby vyslovuje svá přání. Začíná komunikace – i my se s ním můžeme takto domlouvat.

(Zdroj: <http://www.i-sen.cz/clanky/media/pictello>)

Ukázka ze zážitkového deníku klienta SPC, aplikace Bookcreator, do „stránek“ lze vkládat ozvučená videa i obrázky, žák si je spustí dotknutím.

Ukázka ze zážitkového deníku klienta SPC, aplikace SchoolSched – každá jednotlivá „knížka“ je zobrazení jedné akce.

Jedná se o jednotlivé, něčím pro žáka podstatné momenty, listováním se žák posouvá nebo vrací zpět jako při otáčení stránek. Aplikace má možnost vkládat vlastní fotografie, obrázky, lze namluvit zvuk (záznam stačí na několik vět u každého listu), lze dopsat český text s volbou velikosti i typu písma. Zelená fajfka označuje „přečtený“ text.

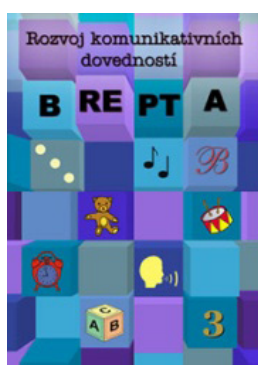
POMŮCKY PRO INDIKÁTOR HLASU NEBO KVALITY ZVUKU, KTERÝ DÍTĚ/ŽÁK VYDÁVÁ

PC programy a aplikace v dotykových tabletech, které „něco“ udělají, pokud se ozve zvuk, správně artikulovaný zvuk nebo zvuk potřebné vlastnosti – krátký, dlouhý, potichu, nahlas. Asistent pedagoga podporuje žáka ve vydání hlasu a v jeho úpravě dle zadání programu.

PC – Mentio – výukový software pro děti a dospělé se speciálními potřebami. Čtení, psaní, výslovnost, počítání, manipulace s penězi, paměťová cvičení, zrakové vnímání, logické a časoprostorové vztahy, rozvoj komunikačních dovedností. Asistent pedagoga pracuje se žákem podle instrukcí v programu, stranou od kolektivu třídy (v době výuky i v rámci navýšené dotace hodin).

(Zdroj: přímá ukázka ze spuštěného programu – žák vydá hlas, objeví se blesk, šašek se usměje, rybička se vyhne žralokovi)

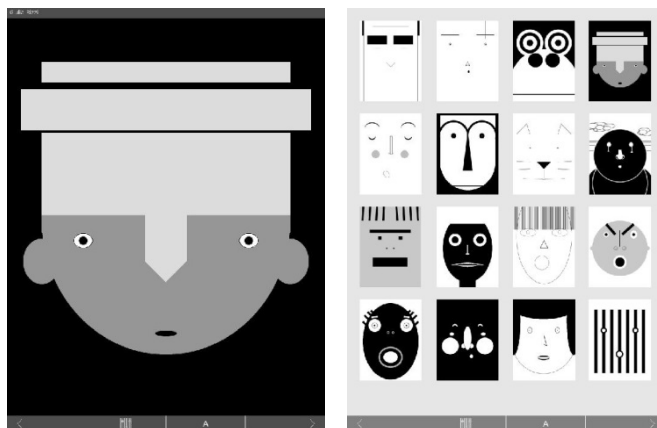

PC Brepta

Brepta je výukový a diagnostický program nejen pro logopedy – zahrnuje problematiku rozvoje komunikativních dovedností v co nejširším pojetí. Základ programu tvoří databáze cca 900 zvukových podnětů (zvuků, citoslovcí, slov a vět). S každým zvukovým podnětem je spojen barevný obrázek. U většiny zvukových podnětů si může logoped nahrát přes mikrofon svoji variantu.

Dotykové tablety – aplikace BlaBlaBla

Obličejové aplikace při „zaslechnutí“ zvuku reagují – otevřou ústa, zvednou obočí, naježí se jim vlasy. Dostupné z AppStore (internetový obchod pro nákup aplikací pro přístroje s operačním systémem iOS – iPady, iPhone, Mac).

Aplikace s mluvícími figurkami jsou u dětí a žáků velmi oblíbené – reagují na hlas nějakou akcí, současně zaslechnuté nahrají a žákovi opět přehrají s trochu změněným hlasem.

(Např.: Talking News, Talking Anya, Talking Tom – dostupné z AppStore.)

SpeechViewer – speciální logopedický počítačový program na podporu rozvoje řeči (se sluchovou i zrakovou zpětnou vazbou).

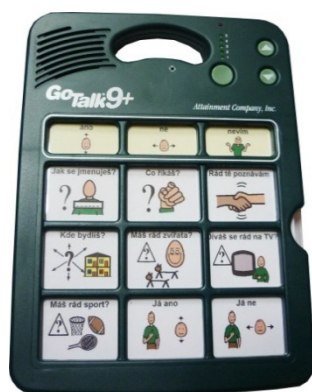

(Zdroj: <https://www.google.cz>)

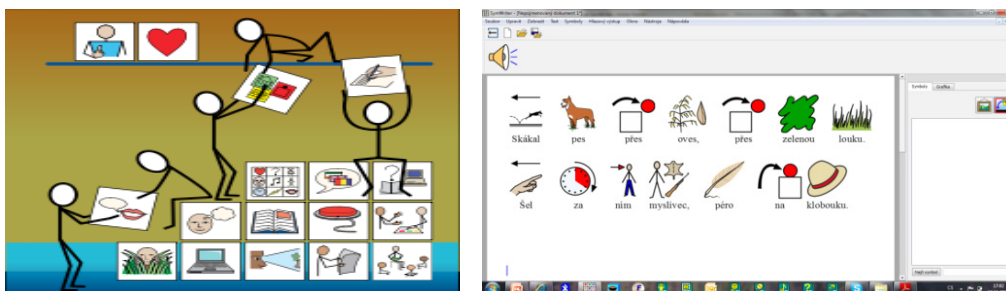
PC PROGRAMY

(pro výrobu komunikačních tabulek, do hlasových komunikátorů nebo pro procvičování konkrétního jevu). Jejich obsluha a ovládání je v různé míře náročnosti, od prostého, uživatelsky příjemného kliknutí (Médá, Brepta, Pavučinka, částečně Mentio, Fono, v určité úrovni i Boardmaker) až po složité postupy, které vyžadují poměrně intenzivní zácvik a zkušenost (SymWriter). Záleží na technické zdatnosti asistenta pedagoga, zda si s daným programem poradí a bude schopen s ním se žákem pracovat.

BOARDMAKER – program slouží ke zhotovování a tisku komunikačních tabulek pro osoby, které se nemohou dorozumívat mluvenou řečí. Množství symbolů se dá libovolně navyšovat vkládáním vlastních fotografií nebo využitím obrázků z internetové sítě. Ovládání je jednoduché (www.petit-os.cz). Obrázky žák využívá v komunikační tabulce, slyší tak název nebo krátkou větu k tématu.

SYMWRITER – program nejen pro alternativní komunikaci. Součástí programu je kvalitní český syntetický hlas pro hlasový výstup. Symwriter funguje jako jednoduchý textový editor, v němž se ovšem při psaní textu automaticky objevují symboly. Ty se zobrazí rovnou nad napsané slovo v textu. Je však možno je použít jenom jako podporu pro uživatele, kteří se učí psát – v okně se objevuje text, ale symboly se zobrazují pro kontrolu v postranním panelu, takže uživatel vidí smysl toho, co napsal. Pro uživatele, kteří nepíšou na běžné klávesnici, lze využít klávesnice na obrazovce s principem skenování, takže ji lze ovládat jedním spínačem. Program se dá využívat jako podpora mluvené řeči – dítěti, které má obtíže s vybavením slova nebo s pořadím slov ve větě, pomáhá obrázek nad textem. Zobrazování obrázků podporuje také porozumění řečenému (básničky, písničky, text – popis činnosti atd.). (www.petit-os.cz)

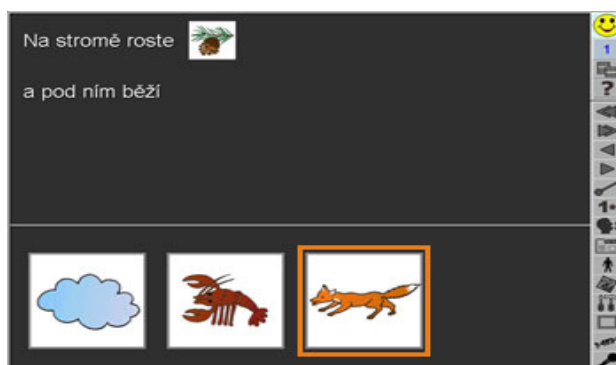
MENTIO – výukový software pro děti a dospělé se speciálními potřebami. Čtení, psaní, výslovnost, počítání, manipulace s penězi, paměťová cvičení, zrakové vnímání, logické a časoprostorové vztahy, rozvoj komunikačních dovedností (<http://www.mentio.cz>).

FONO – soubor programů pro použití v logopedických ambulancích, ve školách pro děti s poruchami komunikačních schopností a v jiných speciálněpedagogických zařízeních. (www.emitplus.sk)

(Zdroj: www.emitplus.sk)

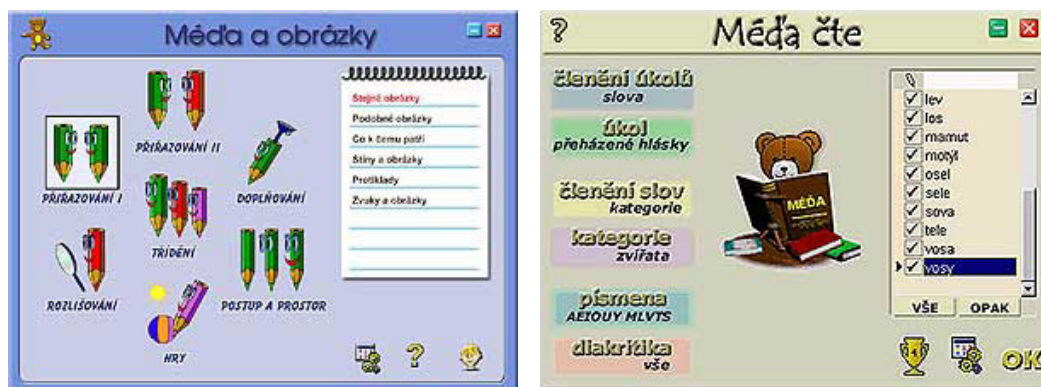
BREPTA – výukový a diagnostický program nejen pro logopedy – zahrnuje problematiku rozvoje komunikativních dovedností v co nejširším pojetí. Program je zaměřen především na děti předškolního věku, lze jej však využít i u dospělých. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).

(Zdroj: www.petit-os.cz)

MÉĎA A OBRÁZKY – výukový a vzdělávací program zaměřený na smyslovou a rozumovou výchovu dětí předškolního věku. Program je využitelný i u prvňáčků. Jednoduchostí ovládní a snadnou nastavitelností úrovně obtížnosti je program určen především pro děti se specifickými vzdělávacími potřebami – děti s mentálním, zrakovým i tělesným postižením, a to v mentálním věku 3 až 7 let. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).

MÉĎA ČTE – počítačový multimediální program určený pro všechny děti, které začínají číst. Program využívá spojení skládaných slov s obrázky a zvuky, a nabízí tak mnohem širší možnosti než klasický slabikář nebo čítanka. Nastavení programu, výběr vhodných slov a úroveň obtížnosti řešení umožňuje pedagogům nebo rodičům přizpůsobit tuto multimediální učebnici úrovni každého dítěte. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).

MÉĎA POČÍTÁ – je zaměřený na poznávání základů matematiky na úrovni první třídy základní školy. Jednoduchostí ovládání a snadnou nastavitelností úrovně obtížnosti je vhodný především pro zvláštní, speciální a pomocné školy. Program je určen také pro děti se specifickými poruchami učení (snížená koncentrace, poruchy řeči, poruchy vnímání, dyslexie, dyskalkulie, dysgrafie apod.).

Kompletní sada programů Měďa (http://www.petit-os.cz/Meda_win.php):

MÉĎA – BARVY A TVARY – poznáš, co neznáš...

MÉĎA A OBRÁZKY – přiřaď, doplň, zatříd'...

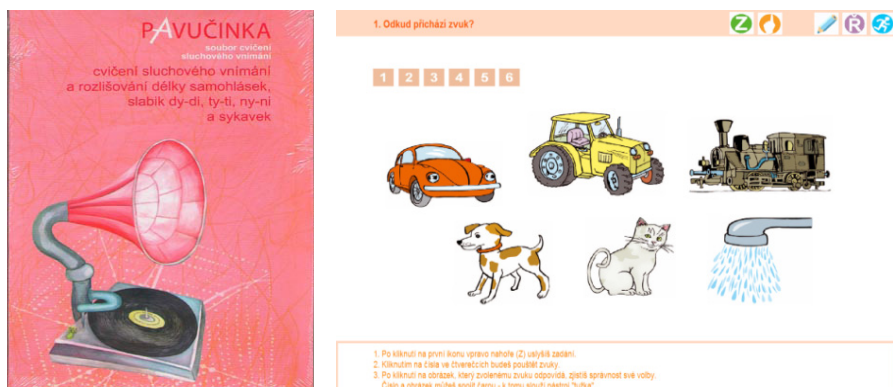
MÉĎA POČÍTÁ – základy matematiky.

MÉĎA ČTE – globální i slabikářové čtení.

MÉĎA ,99 – 5 starších programů.

Let's play math – základy matematiky v angličtině.

PAVUČINKA – materiál (CD – pracovní listy) určený těm, kdo mají obtíže ve sluchovém vnímání a v činnostech, které s touto dovedností souvisejí. Sluchové rozlišování je předpokladem správné výslovnosti. Materiál je též určen pro děti s nesprávnou výslovností, děti s dyslexií a dysortografií, pro děti s vadami sluchu, popř. s dalšími obtížemi, u nichž jednou z příčin může být nedostatečně rozvinuté sluchové vnímání.

(Zdroj: [http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-\(interaktivni-ucebnice\)](http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-(interaktivni-ucebnice)))

Aplikace do dotykových tabletů:

Pro výrobu komunikačních tabulek – **Custom Boards**.

Pro přímé využití v komunikaci: **Grid Player, Schood Scheld, Niki Talk + Tweet, Go Talk Now** (více v AppStore).

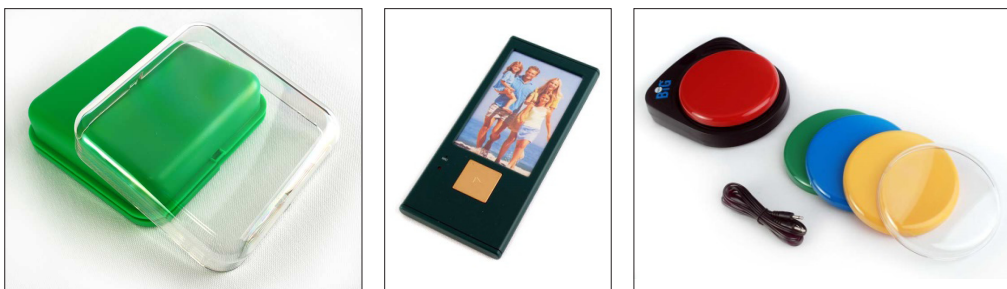
Grid Player

Niki Talk + Tweet

POMŮCKY S HLASOVÝMI VÝSTUPY PRO PŘEHRÁVÁNÍ NAHRANÉHO

– komunikátory s možností hlasové přehrávky a s podporou porozumění (možnost vložit obrázek do prostoru k tomu určenému), **jednovzkazové, např. Go Talk 1, Big Point.**

Mluvicí krabička o velikosti 8 x 8 cm, do níž lze nahrát až 30 sekund dlouhou zprávu. K dispozici je v různých barvách (oranžová, zelená, modrá, červená, fialová). Napájení je zajištěno pomocí 3 AAA baterií. Může se připevnit i na stěnu. Za horní plochu lze zasunout obrázek odpovídající vzkazu.

(Zdroj: **Big Point:** <http://www.petit-os.cz/komunikatory.php>,
Go Talk 1: <http://www.petit-os.cz/komunikatory.php>)

Vícevzkazové, např. Go Talk 4–25, One Talker, Quick Talker (obdobný přístroj jako Go Talk, ale levnější).

(Zdroj: <http://www.petit-os.cz/komunikatory.php#vicevzkazove>) Více na www.petit-os.cz.

POMŮCKY PRO BUDOVÁNÍ NÁHRADNÍ NEBO DOPLŇUJÍCÍ KOMUNIKACE

- PC programy (www.petit-os.cz) – viz výše.
- Aplikace do dotykových tabletů (virtuální obchod v dotykových zařízeních – AppStore, Obchod Play), viz výše, inspirace na <http://www.i-sen.cz>.
- Budování komunikace prostřednictvím metodiky VOKS – VOKS je zkratka pro výměnný obrázkový komunikační systém: žák vyměňuje obrázek za to, co obrázek představuje, sestavuje z obrázků jejich sled, který má funkci věty. Asistent pedagoga má v tomto případě velmi významnou roli – komunikuje se žákem tímto způsobem, učí ho systém používat, reagovat správně na pokyny a rozvíjet schopnost domluvit se.

(Zdroj: google.cz/obrazky)

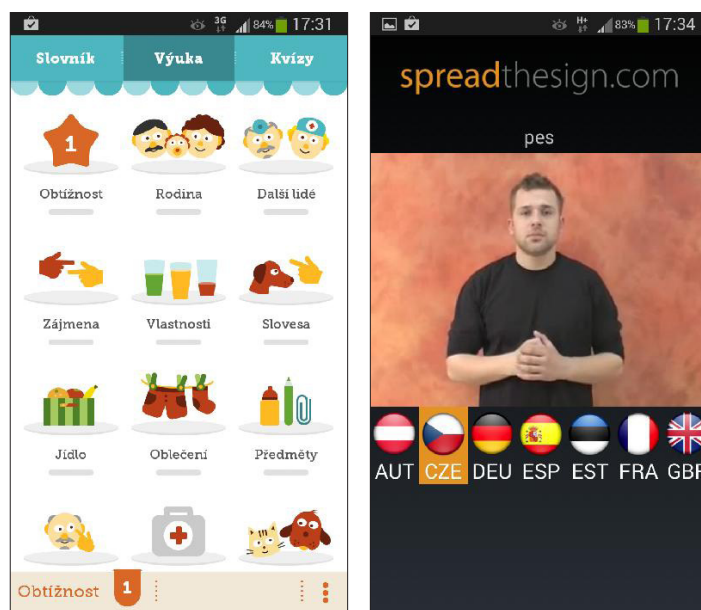
- Znak do řeči – kompenzační, doplňující a mnohdy i dočasný prostředek komunikace mezi osobami s řečovým postižením a jejich okolím. Použitím znaku pomáháme komunikovat formou, která je založena na řeči našeho těla, mimice a přirozených znacích a která se snadněji používá než mluvená řeč.

Asistent pedagoga se řídí danou metodikou.

CD NEBO APLIKACE SE ZJ NESLYŠÍCÍCH PRO BUDOVNÍ PLNOHODNOTNÉ KOMUNIKACE

- „Znakujte s námi“ – mobilní aplikace má podpořit komunikaci mezi rodiči a jejich malými dětmi se sluchovým postižením do cca 4 let (více na <https://play.google.com/store/apps/details?id=cz.frpsp.znakovka.android>), je určena pro mobilní zařízení Smart Phone a tablety s Android OS, verze 4.4.2 a vyšší.
- Mobilní aplikace s možností slovníku v jiných národních znakových jazycích.

(Zdroj: dostupné na Obchod Play – obchod s aplikacemi pro operační systém Android.)

- CD se slovníky znakového jazyka a kurzy ZJ na <http://www.pevnost.com/>.
- Nabídka knih, CD pro výuku ZJ, dokumentů o neslyšících – <http://frpsp.cz/cs-CZ/uvod.html>.

OBRÁZKOVÉ SOUBORY VYTVOŘENÉ SPECIÁLNĚ PRO ZÁCVIK KONKRÉTNÍHO JAZYKOVÉHO JEVU S VYUŽITÍM NÁZORU

- Jazykové soubory karet Jazyk a řeč – asistent pedagoga využívá tento obrazový a metodický materiál k podpoře správného a přirozeného vývoje řeči a k logopedické prevenci.

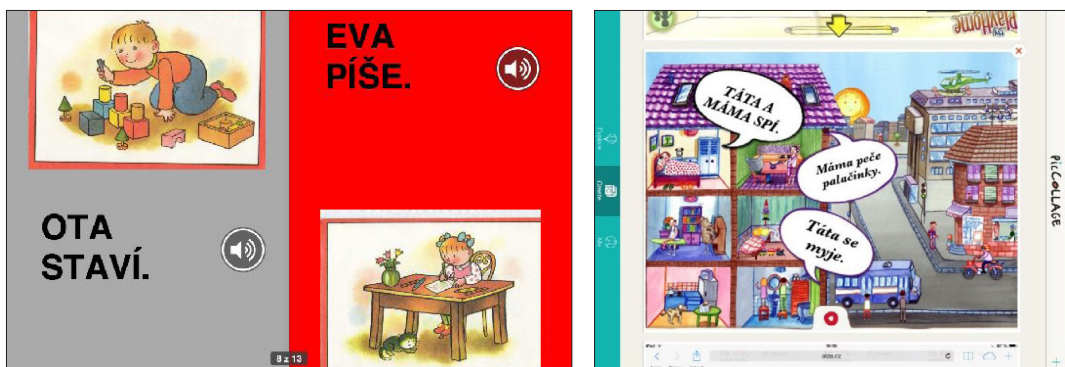

(<http://www.montanex.cz/document.asp?c=1229>)

- Šimonovy listy (Portál) – každý sešit se zaměřuje na jinou oblast rozvoje.

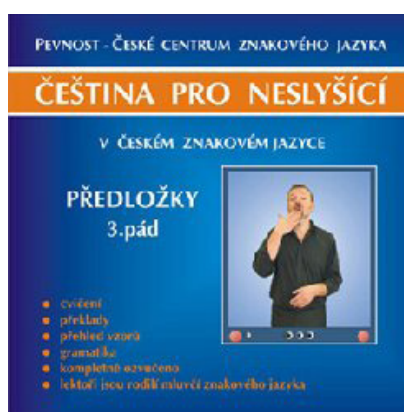
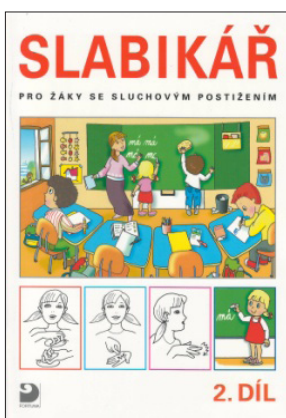
- Čítanky, učebnice – možnost výroby žákovi na míru v dotykových tabletech – dle aktuální znalosti písmen, slabikových spojení, slov, obsahu výuky s možností vlastní ilustrace, např. iPad – Book Creator, Schood Scheld, Comics.

POMŮCKY PRO VÝUKU

Speciální učebnice pro sluchově postižené – učebnice vybírá učitel daného předmětu, asistent pedagoga pracuje se žákem dle jeho pokynů.

- <http://www.ucebnice.com/ucebnice-pro-skoly-a-skolky/>
- <http://www.septima.cz/nakladatelstvi/katalog.php?kategorie=8>

Interaktivní učebnice

(Zdroj: <http://ruce.cz/clanky/102-interaktivni-ucebnice-ceskeho-jazyka-pro-neslyscici-3-pad>)

- Vytváření slovníčku s neznámými nebo těžkými pojmy – u žáků ZŠ pro záznam neznámých slov, obtížně vyslovitelných nebo těch, ve kterých žák chybuje. Osvědčuje se zadní strana sešitu, kam žák v předmětu píše, někdo využívá jeden sešit pro všechny předměty.
- Pomocné texty a cvičení – pro žáky s SPU na: <http://www.dyscentrum.org/>.

CD se slovníkem pro konkrétní slovní zásobu předmětu výuky nebo oblasti v životě žáka (škola může objednat).

Některé speciální pomůcky se dají před zakoupením vyzkoušet – předem můžeme ověřit, zda se nám bude pomůcka hodit a plně ji využijeme (SPC, <http://www.saak-os.cz/stranka-pujcovna-pomucek-4>).

Zavádění tohoto opatření s sebou nese obrovskou invenci v podobě času a schopností pedagoga i asistenta pedagoga, který se dané speciální didaktické pomůcky musí naučit užívat, obsluhovat a zabudovat je do výuky s co největším efektem pro žáka.

Vytvoření podmínek, pro asistenta pedagoga zejména časových a technických, je nezbytné. Podílení se na tomto opatření patří do práce se žákem na pracovišti, není možné, aby asistent pedagoga byl nucen vytvářet pomůcky ve svém volném čase nebo s použitím svých technických přístrojů a materiálu.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. <http://www.amosek.cz/amosek/eshop/29-1-LOGOPEDIE-A-GRAFOMOTORIKA/0/5/635-Bzucak-pro-dyslektiky>
3. <http://www.i-sen.cz>
4. <http://www.mentio.cz>
5. <http://www.montanex.cz/document.asp?c=1229>
6. <http://www.petit-os.cz>
7. http://www.petit-os.cz/brepta_popis.php
8. <http://www.saak-os.cz/stranka-pujcovna-pomucek-4>
9. <http://www.spektra.eu/cs/komunikace>
10. [http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-\(interaktivni-ucebnice](http://www.tobias-ucebnice.cz/?11,pavucinka---sluchove-vnimani-(interaktivni-ucebnice)
11. www.emitplus.sk

ÚPRAVY OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

JANA BARVÍKOVÁ

6.1 ÚVOD

Kapitola je zaměřena na možné úpravy a korekce školního vzdělávacího programu (ŠVP), které je z důvodu obtíží ve vzdělávání žáka nutno zahrnout do individuálního vzdělávacího plánu (IVP). Tyto úpravy nám umožňují významně zmírnit důsledky sluchového postižení u žáků v procesu výchovy a vzdělávání, posilují sebevědomí žáků vytyčením vhodně stanovených cílů v rámci jejich vzdělávání. Z hlediska zapojení asistenta pedagoga se podrobněji zaměříme na podpůrná opatření „Respektování specifík žáka“, „Obohacování učiva“ a „Modifikace podávané informace“.

CO JE INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN?

Individuální vzdělávací plán (IVP) je závazným dokumentem. Jeho prostřednictvím lze vzdělávat žáky individuálně integrované ve školách hlavního vzdělávacího proudu, stejně jako ve školách určených pro žáky se zdravotním postižením. Umožňuje upravovat obsah, formy a metody vzdělávání, aby co nejlépe odpovídaly vzdělávacím potřebám žáků s ohledem na stupeň jejich zdravotního postižení.

V IVP jsou zapracovány závěry vyšetření školského poradenského zařízení (ŠPZ) – SPC pro sluchově postižené. V rámci těchto vyšetření se zjišťuje, jak stupeň sluchového postižení ovlivňuje jejich úroveň myšlení, paměti, pozornosti, porozumění, komunikačních schopností a dovedností, hrubé a jemné motoriky, zrakového a sluchového vnímání, laterality a sociální kompetence.

Na vypracování IVP se podílí tým učitelů, vedení školy, poradenský pracovník SPC, zákonný zástupce i žák samotný.

Alternativou pro žáky zařazené do prvního stupně pedagogické podpory je tzv. *plán pedagogické podpory* (PPP), který vychází z pedagogické diagnostiky učitele.

Bližší informace o obsahu IVP lze nastudovat v *Katalogu podpůrných opatření – obecné části*, kde se nachází samostatná kapitola „Individuální vzdělávací plán“.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. MICHALÍK, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. Pardubice: Studio Press, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-86532-29-5.

2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
3. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 18.
4. Vyhláška č. 147/2011 Sb., § 6.

6.2 RESPEKTOVÁNÍ SPECIFIK ŽÁKA (KARTA 5.1)

Sluchové postižení s sebou přináší určitá specifika v chování žáka, ve sluchovém vnímání a především v komunikaci, které je nezbytné ve výuce zohledňovat a pomáhat korigovat.

V **chování žáka** se setkáváme často s opožděním v oblasti sociálních zkušeností, jež vyplývá ze samé podstaty sluchového postižení, kterou je špatné porozumění řeči a omezený přísun informací. Z toho potom pramení, že žák má často potíže se začleněním do kolektivu slyšících. Čím větší jsou ztráty sluchu, tím větší je jeho izolovanost, která pramení z nedostatku sebeúcty a pocitu méněcennosti. S omezeným přísunem informací souvisí jejich odlišné zpracování, nesprávné vyhodnocení situací a vztahovačnost.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA

(viz také PO 4.10 Návčik sociálního chování):

- vhodně korigovat a usměrňovat chování žáka;
- na místě je vysvětlování a návčik sociálního chování;
- v inkluzivním vzdělávání je nezbytné ostatním žákům citlivě vysvětlit příčiny nezvyklého chování žáka, přičemž by neměli mít pocit, že žák se sluchovým postižením má neopodstatněné výhody (pocit, že je žákovi nadřžováno, často vede k jeho vyloučení z kolektivu).

Zvláštnosti v chování žáka často způsobuje také **špatné sluchové zpracování informací**. Žák přeslyšhá, zaměňuje zvukově podobná slova, z čehož pramení mnohá nedorozumění. Žák často působí dojmem, že nedává pozor, odpovídá na otázky neadekvátně, dělá schválnosti. Vyžaduje to od učitele i asistenta pedagoga velkou trpělivost, žákovi informace vícekrát opakovat. Je třeba, aby předjímalí situace, které je nutno znovu a dobře vysvětlit a zopakovat a následně se přesvědčit o pochopení.

V běžném provozu třídy je právě zde velmi prospěšná pomoc asistenta pedagoga, který žáka upozorňuje na důležité informace a činnosti. Tím, že se žák obrací s dotazy přímo na něj, eliminujeme možnost zesměšnění před celou třídou v případě špatného porozumění.

V cizích jazycích se nehodnotí poslechohá cvičení, ale je možno tyto dovednosti posilovat.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA

(viz také PO 4.6 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí):

- Dohlíží na pravidelné nošení kompenzační pomůcky (individuální sluchadla, kochleární implantát, případně FM systém), která musí být funkční.
- Ověřuje, zda žák získává potřebné informace, zda rozumí pokynům (zpětná vazba).
- V době, kdy ostatní žáci píšou diktát, pracuje se žákem na jiném zadaném úkolu (např. doplňovací cvičení).
- Upozorňuje žáka na důležitá sdělení (domácí úkol, organizační změny apod.).
- Případně opakuje otázky učitele i odpovědi spolužáků.
- Hlídá a koriguje situace mimo třídu, např. na vycházkách, v tělocvičně, v divadle apod.

Sluchové postižení často ovlivňuje také úroveň **komunikačních dovedností**. Narušena bývá oblast výslovnosti i gramatická stavba vět. Nedostatky v oblasti komunikace jsou dalším důvodem izolovanosti žáků v inkluzivním vzdělávání. Ostatní žáci jim často nerozumí a nemají pro vzájemnou komunikaci dost trpělivosti. Proto je zapotřebí tuto oblast neustále zdokonalovat, a to jednak zajištěním pravidelné logopedické péče, kterou mají na starosti rodiče, a rozvojem jazykových kompetencí žáka v českém jazyce, který je třeba u žáků s těžkým sluchovým postižením vyučovat jako jazyk cizí. Tyto dovednosti bývají procvičovány navíc také v individuální péči mimo vyučování a samozřejmě také v rámci domácí přípravy. V průběhu vyučování je třeba tolerovat nepřesnou výslovnost, respektovat prodlevu v odpovědích, dodržovat pravidla pro komunikaci se sluchově postiženými a učit tomu i ostatní spolužáky. V cizích jazycích se výslovnost nehodnotí.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA

(viz také PO 4.5 Rozvoj jazykových kompetencí):

- Je prostředníkem v komunikaci mezi žákem a učitelem, žákem a ostatními spolužáky v případě komunikace prostřednictvím jiného komunikačního kódu, než je mluvená čeština (znakový jazyk, znakovaná čeština, obrázkový komunikační systém apod.).
- Opravuje výslovnost žáka (dle instrukcí logopeda, speciálního pedagoga).
- Opakuje po žákovi věty ve správném tvaru.
- Učí žáka, jak pracovat se slovníky, pomáhá mu vyhledávat nové, neznámé pojmy.
- Pomáhá vytvářet slovníček nových pojmů (pro každý předmět zvlášť), které průběžně se žákem opakuje a kontroluje jejich osvojení.
- Pomáhá vysvětlovat obsah textů, pomáhá při tvorbě výpisků.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
3. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80-7216-034-6.
4. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80-7216-048-6.

6.3 ÚPRAVA ROZSAHU A OBSAHU UČIVA (KARTA 5.2)

Podpůrné opatření spočívá v redukci nároků na vzdělávání žáka v oblasti obsahu i rozsahu učiva dle jeho individuálních možností a schopností. Aplikuje se v případě dlouhodobého selhávání žáka ve výuce na doporučení školského poradenského zařízení, doporučení lékaře či žádost rodičů nebo plnoletého žáka.

Redukce učiva u žáků se sluchovým postižením spočívá zejména v osvobození od psaní diktátů a poslechových cvičení, v práci s jednoduššími texty, učivo naukových předmětů je upraveno tak, aby ho žák pochopil.

Možné je také uvolnění z výuky některého z předmětů. V případě žáků s těžkým sluchovým postižením se nejčastěji aplikuje uvolnění z výuky druhého cizího jazyka (u žáků s vícečetným postižením také prvního cizího jazyka) a hudební výchovy.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
3. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

6.4 ROZLOŽENÍ UČIVA Z DŮVODU TĚŽKÉHO DEFICITU (KARTA 5.3)

Pokud žák dlouhodobě neprospívá a nesplňuje požadavky dané rámcovým vzdělávacím programem v plné šíři ani s využitím dalších podpůrných opatření, je možné na základě doporučení školského poradenského zařízení učivo rozvolnit a toto rozvolnění zakotvit v IVP. U žáků se sluchovým postižením se nejčastěji setkáváme s odkladem školní docházky z důvodu opoždění v oblasti komunikace a jazykových kompetencí a s rozvolněním učiva prvních dvou ročníků ZŠ do tří let. Takové rozvolnění umožňuje postupný nárůst vzdělávacích požadavků na žáka s těžkým sluchovým postižením, který školní docházku většinou zahajuje s opožděním v oblasti verbálních dovedností.

Rozvolnění učiva je možné nastavit kdykoli v průběhu vzdělávání podle individuálních potřeb žáka. Umožňuje ho školský zákon možností prodloužit školní docházku o jeden rok.

Školní docházka ve školách zřízených pro žáky se sluchovým postižením je zpravidla desetiletá, obdobně i studijní obory pro neslyšící jsou delší – pětileté.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Katalog posuzování speciálních vzdělávacích potřeb. II. část (diagnostické domény pro žáky se sluchovým postižením)*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3053-9.
3. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
4. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

6.5 OBOHACOVÁNÍ UČIVA (KARTA 5.5)

Pod pojmem obohacování učiva chápeme **rozšiřování základního učiva** dle individuálních možností a schopností žáka a rozvíjení jeho **mimořádných schopností a dovedností**.

Sluchový handicap často omezuje žáka ve výkonech komunikačních, avšak oblasti neverbální a praktické jím ovlivněny nejsou. Pokud takové dovednosti u žáka odhalíme, je vhodné je dále prohlubovat a zdokonalovat, a tím včas motivovat žáka k výběru budoucího povolání, ve kterém úroveň komunikačních schopností není stěžejní (např. výtvarné nadání uplatníme v oborech, jako jsou zubní laborant, písmomalíř, aranžér, výtvarník, truhlář, cukrář, fotograf aj.). Mimořádné schopnosti a dovednosti je možné rozvíjet nad rámec příslušného školního vzdělávacího programu.

Cílem obohacování učiva je dosažení vyšší míry vnitřní motivace žáků k učení a dosažení vyšší úrovně vzdělávacích výstupů.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA:

- Asistent pedagoga pracuje podle výstupů stanovených v IVP.
- Pod vedením učitele obohacuje učivo v rámci individuální práce se žákem ve vyučování nebo mimo něj.
- Používá přitom takové didaktické pomůcky, které výuku zpestří a udělají atraktivní.
- Aby zvýšil zájem žáka, střídá různé metody a formy práce.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. Zákon č. 561/2004 Sb. (školský zákon).
3. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění).

6.6 MODIFIKACE PODÁVANÉ INFORMACE (KARTA 5.6)

Již několikrát jsme zmínili, že vlivem sluchového postižení žáka dochází často k potížím v porozumění řeči jak po stránce kvantitativní (kolik toho žák zaslechne), tak po stránce kvalitativní (zaměňuje slova, přeslýchá, vyvozuje mylné závěry). Žáci s těžším sluchovým postižením se zároveň potýkají s omezenou slovní zásobou, což je způsobeno sníženým přísunem informací (schází mimovolní učení sluchovou cestou). Proto je třeba, abychom žákovi zprostředkovali informace pro něj přijatelným způsobem (volba komunikačních prostředků) a se zohledněním jeho slovní zásoby. K tomu nám pomáhá modifikace neboli přizpůsobení informace tak, aby žák dané informaci porozuměl a dobře si ji osvojil. Podporujeme tím sebevědomí žáka, jeho větší jistotu v jinak pro něj obtížných vzdělávacích podmínkách.

V ČEM SPOČÍVÁ PODPORA ASISTENTA PEDAGOGA:

- Vysvětluje obsah slov s využitím názorných pomůcek (grafické znázornění, obrázků, model, obrázkový slovník, pokusy aj.).
- Pokládá otevřené otázky k doplnění instrukce.
- Upřesňuje význam slov.
- Zvýrazňuje klíčová slova.
- Instrukci učitele rozfázuje do kratších pokynů.
- Nahrazuje složitější zadání úkolu, aby byl jasný a stručný – s uvedením příkladu.
- Zapisuje výklad učitele (obtíže se sledováním výkladu a zapisováním poznámek).
- Může pod vedením speciálního pedagoga upravovat texty v čítance pro nácvik čtení s porozuměním.
- Využívá oporu ve znakovém jazyce, v daktylu, odezírání a jiných komunikačních systémech.
- Pravidelně ověřuje, zda žák instrukcím a úlohám rozumí.
- Pro lepší porozumění mluvenému projevu se doporučuje zvýraznit mimiku tváře, výraz očí, gestikulaci i pohyby celého těla.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. SOURALOVÁ, E. *Úspěšná komunikace*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz>.
3. SOURALOVÁ, E. *Dítě se sluchovým postižením*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz>.
4. SOURALOVÁ, E. *Podpora dětí se sluchovým postižením*. Dostupné na: <http://www.sancedetem.cz>.
5. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných (v pozdějším znění).

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „ÚPRAVA OBSAHU VZDĚLÁVÁNÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Kapitola nám ukázala možnosti úpravy obsahu i rozsahu učiva s přihlédnutím ke specifickým, která s sebou nese sluchové postižení, a vymezila úlohu asistenta pedagoga v aplikaci podpůrných opatření.

Asistent pedagoga:

- Pomáhá usměrňovat chování žáka, rozvíjet jeho sociální dovednosti nácvikem různých sociálních situací.
- Pomáhá rozvíjet jeho komunikační dovednosti, staví se do role „tlumočníka“, pokud to situace vyžaduje.
- Podporuje žákovu sebevědomí a potlačuje negativní postoj ke komunikaci a sociálním kontaktům.
- Motivuje žáka k rozvíjení dovedností, ve kterých je úspěšný, a vytváří mu k tomu vhodné podmínky.
- Aby zabránil frustraci a pocitům méněcennosti z neporozumění, modifikuje výklad, instrukce, zadání úkolů, upravuje texty, zpracovává záznamy z výuky způsobem žákovi srozumitelným a jasným.

HODNOCENÍ ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

7.1 ÚVOD

Pokud vyslovíme pojem **hodnocení žáka** v prostředí českého školství, téměř každého napadne známkování a vysvědčení. Někoho napadne ještě slovo prospěch. Tato označení nemusí znamenat to samé. Nemusí vypovídat o skutečných znalostech, dovednostech žáka, a už vůbec v sobě nemusí zahrnovat informaci, jestli a jak žák postupuje ve své výuce kupředu. Ta by nás, pedagogy ve speciálním školství, však měla zajímat především.

Podpůrná opatření, o nichž budete v následujících řádcích číst, tedy v ucelené kapitole Hodnocení žáka a činnost asistenta pedagoga ukazují obecné možnosti hodnocení žáka, a to z hlediska **výkonu, pokroku, obtížnosti překonávaných překážek minulých i současných, vnějších i vnitřních. Zahrnují v sobě i motivační hledisko pro žáka samého a vliv vybraného způsobu hodnocení na skupinu žáků s handicapem.**

Způsob hodnocení doporučuje poradenské pracoviště, rozhoduje o něm vedení školy spolu s pedagogem, rodiče musí být o tomto rozhodnutí informováni. **Asistent pedagoga se** na uplatňování těchto podpůrných opatření **podílí dodržováním zavedeného způsobu a sledováním efektu**, který toto hodnocení přináší do výuky žáka. Svými postřehy **může způsob hodnocení žáka změnit**, a to tím, že **vyvolá jednání na toto téma a podloží jej argumentací**, proč si myslí, že dosavadní způsob hodnocení nevyhovuje, který způsob by lépe odpovídal nejen potřebám žáka, ale vyhovoval by i kolektivu třídy. Mínění spolužáků (a jejich rodičů) má na efekt vybraného způsobu hodnocení vliv, a to kladný i záporný, viz PO 3.8 Podpora motivace žáka.

Podpůrné opatření s názvem „**Individualizace hodnocení**“ je poradenským pracovníkem doporučováno u těch žáků, u kterých i přesto, že užívají kompenzační pomůcky, není jejich handicap plně vyrovnán. To je nutné rozhodně zohlednit, protože žák některé úkoly plnit bezchybně nemůže, ani když se bude soustavně připravovat. V tomto případě je třeba jasně stanovit kritéria, jakým způsobem bude pedagog v hodnocení příčiny chyby postupovat, tzn. musí umět rozlišit, která chyba vzniká v důsledku sluchového postižení, která vzniká jako sekundární důsledek tohoto postižení a kterou chybu může bez obav hodnotit sníženou známkou (nebo jinak – slovně).

Opatření „**Podmínky a metody dlouhodobého sledování žáků**“ zaměřuje pozornost pedagoga na změnu ve vědomostech, dovednostech, schopnostech a v celkových kompetencích, a to v časově vymezeném úseku, který je dostatečně dlouhý, aby se změny mohly projevit, a přiměřeně krátký, aby nezapadlo i motivační hledisko – aby žák ani pečující osoby nezapomněli, „jak na tom žák byl“ předtím.

„**Rozšířené formy hodnocení**“ – pravidla hodnocení žáků jsou zpracována ve školském zákoně. Rozšířené formy hodnocení zachycují řadu aspektů, které s dosahováním znalostí, dovedností a kompetencí souvisí a které lze jen těžko hodnotit známkou.

Podpůrné opatření „**Posílení motivační funkce hodnocení**“ se ve svém popisu možnosti pomoci asistenta pedagoga téměř kryje s podpůrným opatřením 3.8 Podpora motivace žáka. Dále ho proto rozepisovat nebudeme.

7.2 INDIVIDUALIZACE HODNOCENÍ (KARTA 6.1)

Z lékařského hlediska i velmi dobře kompenzovaný sluch některou z kompenzačních pomůcek neznamena, že žák bude ve škole prospívat stejně dobře jako jeho vrstevníci. Při nástupu tohoto žáka do školy je proto nezbytně nutné nastavit dobře kritéria hodnocení výkonů žáka se zdravotním postižením a způsob hodnocení tím jasně stanovit. Toto je úkol pro poradenského pracovníka, který žáka ke vzdělávání v konkrétní škole doporučuje.

Už v rámci intervence ještě před přijetím žáka seznamuje pedagogy školy s konkrétními důsledky sluchového postižení tohoto žáka. Čím konkrétnější dokáže být v popisu důsledků na vzdělávání v jednotlivých oblastech výuky i v dalších okolnostech, které mají na vzdělávání žáka vliv, tím přesněji vyhodnotí pedagog, kterou chybu nedokázal žák ovlivnit a která je důsledek jeho slabé nebo žádné přípravy. Důvody k individuálnímu hodnocení žáka jsou většinou popsány v individuálním vzdělávacím plánu žáka (dále jen IVP), stejně jako doporučení ke způsobu hodnocení. O konečném způsobu, průběhu hodnocení rozhodne ředitel školy spolu s třídním učitelem a rodiči žáka. Asistent pedagoga tedy opět poskytuje pedagogickou podporu tam, kde je mu stanovena vedoucím pracovníkem.

MOŽNOSTI PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA V HODNOCENÍ ŽÁKA:

- Asistent pedagoga nehodnotí pouze konečný výsledek žáka – často by byl špatný, resp. málokdy by výkon žáka byl bezchybný. Pro žáka by byl tento způsob hodnocení demotivační.
- Hodnotí jeho přístup k úkolu, k nalezení řešení, ke spontánní opravě chyby atd. – komentuje míru samostatnosti, nebo naopak pasivitu.
- Hodnotí pokrok žáka samotného, ne to, jak je na tom žák v porovnání s ostatními žáky – „Dnes sis s tím poradil moc dobře.“, „Dnes jsi nepotřeboval pomoc, vidíš?“, „Dnes jsi věděl úplně sám, co máš počítat!“.
- Dokáže, stejně jako pedagog, identifikovat chybu, která vznikla v důsledku handicapu, a pedagogicky správně s touto chybou zachází:
 - ▶ Žákovi nepomáhá podtrhnout chybu, označit chybějící písmeno, slovo tzv. vidličkou. Žák si neumí do prázdného místa dosadit nějaké písmeno nebo slovo „na zkoušku“, zda teď bude slovo nebo věta správně – tyto chyby žák dělá proto, že nerozumí zadání, nezná přesně podobu slova nebo ji zná zkomoleně, tak jak ji slyší a sám si ji předřikává. Tím, že na prázdné místo „něco“ dopíše, může vzniknout další slovo, kterému nebude rozumět. Žák také většinou nemá potřebnou vnitřní motivaci pátrat, co mělo na místě vidličky být.

Asistent pedagoga buď písmeno dopíše jinou barvou než červenou (červená se doporučuje užívat při chybě, která není vyhodnocena jako sluchová – doporučuje se zelená, protože tuto barvu nemá ani žákovo pero, je tedy vidět), nebo slovo podtrhne a napíše ho na konec cvičení. Současně slovo zapíše do individuálního slovníčku žáka a znázorní obsah

a význam slova obrázkem, výstřížkem atd. Žák slovo opíše, přepíše do tiskacího i psacího písma, může s daným slovem vymyslet a napsat větu – slovo se tam objeví i v jiném tvaru, žák se s ním seznámí.

- Chybovat může žák i tak, že nepracuje, nespočítá příklad, ani nezačne. **Asistent pedagoga dokáže vysledovat možný důvod** – zda je to proto, že žák nerozumí zadání, bojí se zeptat (a upozorňovat na sebe), nebo část úkolů chybí proto, že tempo zadávané práce je moc rychlé, žák přestává stačit a rezignuje. Podle zjištění asistent poskytuje pomoc.
- Pokud má žák v matematice často chyby v příkladech zadávaných ústně, může to být způsobeno přeslechem číslic – některé číslice při vyslovení znějí stejně (dvě, pět). Asistent pedagoga si může zkusit nahlas říct znění příkladu a poslouchat, zda mohl žák některou z číslic vyhodnotit jinak. Podpora spočívá nejen v odhalení důvodu chyby (Pozn.: Někteří pedagogové kontrolují jen výsledky, nedívají se na zapsaný příklad, ze kterého by to bylo poznat. Někdy žáci pouze zapisují výsledek, učitel by tedy musel porovnat konkrétní zadání příkladu a výsledek – příklady ale často učitel diktuje z hlavy, zadání si tak nepamatuje). Žákovi pomůže, pokud bude asistent pedagoga současně se zadáním učitele ukazovat kartičky se zapsaným příkladem. Nevadí ani to, že příklady uvidí spolužáci – jejich schopnost příklad spočítat není touto podporou nijak dotčena.
- Tzv. **chyby v důsledku sluchového postižení nebudou zahrnuty do celkového hodnocení** žáka, asistent pedagoga dodržuje dohodnutá kritéria!
- To je někdy velmi těžké – v případě, že chyby vyplývají i z těžkého neporozumění, nedostatečné slovní zásoby, se může stát, že žák nedokáže splnit ani základní obsah učiva, neorientuje se v dané látce, a jeho písemné práce jsou proto více barevné než modré.
- Hodnocení postavené na vynechání symptomatických chyb by mohlo znamenat, že žák dostane velmi dobrou známku nebo jiné kladné hodnocení. Mohl by pokračovat v dalších ročnících bez potřebných znalostí, jeho obtíže by se ještě zvyšovaly (v každém dalším ročníku je učivo náročnější, počítá se s ještě větší aktivní účastí žáka na sebevzdělávání, nová látka navazuje na tu předchozí).
- Pokud nepomáhá další úprava vzdělávacích metod ani další podpora, dosavadní způsob vzdělávání nemusí být pro tohoto žáka vhodný (stává se při vzdělávání žáků s velmi těžkým sluchovým postižením formou individuální integrace v běžné škole, kde nemusí vyhovovat počet žáků ve třídě, způsob předávání učiva především mluvenou řečí atd.). Neznamená to ale, že úvaha o přeřazení žáka pracuje s podezřením na mentální handicap – tato stránka vývoje žáka je v SPC vždy konzultována. Pokud jsou žákovy intelektové schopnosti v normě, jeho neúspěch při vzdělávání lze řešit úpravou (modifikací) vzdělávacích metod, využíváním dalších didaktických i speciálnědidaktických pomůcek, způsobů intervence atd. – viz další podpůrná opatření této metodiky a Katalog podpůrných opatření. **Konkrétní závěr není v tomto případě na asistentovi!**
- Pokud žák se sníženými mentálními schopnostmi, zejména v individuální integraci, významně neprospívá, vzdělávání dosavadním způsobem přestává být funkční. Jestliže se začínají přidružovat i psychické problémy žáka (nechce chodit do školy, hlásí bolesti břicha nebo hlavy, začíná být tichý, nebo naopak je konfliktní), je třeba situaci řešit včas, možná i přeřazením do školy pro žáky se zdravotním postižením. **Vždy je třeba situaci projednat s rodiči, poradenským pracovníkem, jednání vede třídní učitel!**

- Další chyby učitel nebo asistent pedagoga hodnotí stejným způsobem jako u ostatních žáků. U dobře kompenzovaných žáků tento způsob hodnocení vyhovuje (jemu samotnému, spolužákům).

K aplikaci tohoto opatření je nezbytně nutné, aby všichni vyučující respektovali požadavky uvedené v IVP. Respektování individuálních zvláštností a speciálních vzdělávacích potřeb žáka se děje efektivněji tam, kde se ve výuce střídá méně vyučujících a kde je dobrá komunikace mezi učitelským sborem na sjednocení požadavků kladených na žáka. Přirozeně se zvyšujícím se počtem vyučujících se zvyšuje riziko rozdílných nároků.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpurných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80--247-1718-0.
2. FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se. Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-262-0043-7.
3. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-628-5.
4. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
5. KOSÍKOVÁ, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2433-1.
6. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-244-3379-0.
7. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

7.3 PODMÍNKY A METODY DLOUHODOBÉHO SLEDOVÁNÍ ŽÁKŮ (KARTA 6.2)

Dlouhodobým sledováním pokroků žáka a jejich vyhodnocováním v různých oblastech vzdělávání máme možnost **porovnat dovednosti v rámci určitého časového úseku**. Pro žáka i okolí je toto posouzení velmi významným ukazatelem toho, jak dobře (a zda vůbec) dokáže žák využívat nastavená vzdělávací opatření. Pokud se ukáže, že pokroky jsou pomalé, poměrně nepatrné, je toto hodnocení impulzem pro změnu v nastavení podpory žákovi. Pokud konstatujeme, že žák postupuje dobře, je dobré také porovnat, zda odpovídá vynaložené úsilí žáka, rodiny i pedagogů školy – **zvládnutá látka by neměla být jediným kritériem úspěšného vzdělávání!**

Jednou z možností dlouhodobého sledování výsledků žáka je:

- **Vyhodnocování individuálního vzdělávacího plánu (IVP)**. Ten má obsahovat nejen popis učiva, které má žák zvládnout (resp. pokud není popsána úprava obsahu, rozsah je dán školním vzdělávacím plánem), ale i možnosti pro rozvoj žáka v ostatních dovednostech a schopnostech (podpora rozvoje samostatnosti, sebeobsluhy, schopnosti komunikace, sociálních dovedností atd.), tedy to, co není považováno za učební látku.

ASISTENT PEDAGOGA:

Podílí se na tvorbě IVP – plán je výsledkem práce týmu pedagogických pracovníků (asistent pedagoga, všichni vyučující pedagogové, ředitel školy, výchovný poradce, poradenský pracovník, zákonný zástupce a další případní odborníci, např. z oblasti foniatry, z Centra pro kochleární implantace u dětí apod.). Připomínky asistenta pedagoga mají zvláštní význam zejména po delší době, kdy žáka již lépe zná, pracuje s ním individuálně, zná velmi dobře rodinné zázemí a možnosti rodiny pro domácí přípravu.

IVP vyhodnocujeme průběžně. Na základě vyhodnocení lze IVP během roku doplňovat a upravovat. Dle platné legislativy se IVP vyhodnocuje nejméně 2x ročně, a to za účasti všech, kteří se na jeho tvorbě podílejí.

Vyhodnocování samostatnosti žáka je pro asistenta pedagoga každodenní nutností – jeho podpora má žákovi umožnit, aby pracoval co nejvíce samostatně („pomáhat mu udělat to sám“) a učil se i touto cestou (chyba, omyl, přenesená opakovaná zkušenost). Cílem v hodině nemá být to, aby žák dodělal úkol správně, pokud by cenou byla téměř samostatná práce asistenta!

Asistent pedagoga by měl umět „nechat“ žáka pracovat samostatně, nechat ho udělat i chybu (chybou se žák učí, důležitá je asistentova práce s touto chybou). Je potřeba se učit vnímat potřebnou míru podpory (pomůcky a způsob práce s nimi, úprava prostředí a vzdělávacích metod atd.) s co největším prostorem pro žáka (neudělat to za něj).

Další možností dlouhodobého sledování výsledků je **žakovské portfolio**, kam se zakládají práce žáka – výkresy, grafomotorická cvičení, psané texty, vyhodnocené písemné práce, videa, fotodokumentace atd. Tento způsob sledování je poměrně oblíbený, je motivační (např. na začátku desek jsou čmáranice, další a další obrázky už jsou kresby, u kterých lze poznat, co znázorňují).

Asistent pedagoga má mnoho příležitostí žáka motivovat k další práci, chválit ho, ukazovat, v čem je právě on moc šikovný. U prohlížení těchto prací může se žákem komunikovat úplně jiným způsobem, „neškolním“ – možná se mu žák i více otevře, prohloubí se mezi nimi vztah atd.

Sebehodnocení žáka je důležitou součástí hodnocení žáků a prolíná se nejen do všech předmětů, ale i situací mimo vyučování. Učí žáka popsat a uvědomovat si vlastní výsledky, proces jejich dosahování, ale i chyby a další postup ve vzdělávání. Pro žáky se sluchovým postižením může být sebehodnocení velmi nízké (uvědomují si rozdíly v dosahovaných výsledcích ve škole, vidí, s jakou lehkostí se spolu děti baví, musí se stále něco učit, zatímco ostatní to „prostě vědí“), nebo naopak vysoké, zejména u žáků s protektivní výchovou (která je v rodinách s postiženým dítětem často volena právě s ohledem na nutnost dítě ochraňovat).

Asistent pedagoga má, vzhledem k možnostem individuální práce se žákem, velmi dobré možnosti poznat, co si o svých schopnostech a výsledcích žák sám myslí, má výbornou příležitost korigovat **tento pocit a z něj vyplývající chování (zvyšovat i přiměřeně snižovat hodnocení sebe sama)**.

PŘÍKLAD

Žákyně 1. stupně běžné základní školy, od narození neslyšící, ve třech letech jí byl voperován kochleární implantát. V českém jazyce má obtíže s diktáty – nerozlišuje zvukově podobná slova, nepozná, nedokáže si odvodit a ověřit gramatická pravidla. Ve slově RYBÍZ například neví, zda se na konci píše Z nebo S. Ví, že si má říct slovo ve 2. pádu – bez rybíZu. Protože však toto slovo nezná, sluchem nepozná rozdíl mezi S a Z, klidně si řekne bez rybíSu. Učitel může považovat tuto chybu za důkaz toho, že se dívka nenaučila gramatickou poučku a nevyužila ji. Žákyně vidí, že stále chybuje, neumí ovšem zařídit, aby tyto i další podobné chyby nedělala.

Současně krásně kreslí, závodně lyžuje, získává medaile.

SPC doporučilo škole na chodbě zřídit zasklené poličky a vystavit vítězné poháry a medaile. Dívce velmi stouplо sebevědomí – ostatní děti do té doby o takto významných úspěších nevěděly. Žákyně sama sebe ve školním prostředí vnímala jako nešikovnou. To se procházením po chodbě zcela změnilo.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. KOLÁŘ, Z. *Hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
2. KOŠTÁLOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-8073-673-14-7.
3. POTMĚŠIL, M. kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.

7.4 ROZŠÍŘENÉ FORMY HODNOCENÍ (KARTA 6.3)

Toto podpůrné opatření vychází z pravidel hodnocení žáků, která jsou zpracována ve školském zákoně. Rozšířené formy hodnocení zachycují řadu aspektů, které s dosahováním znalostí, dovedností a kompetencí souvisí a které lze jen těžko hodnotit známkou. Níže v textu budou možnosti hodnocení orientačně popsány. Výběr právě tohoto způsobu hodnocení je v kompetenci učitele, resp. ředitele školy.

ASISTENT PEDAGOGA MŮŽE PO URČITÉ DOBĚ PRÁCE SE ŽÁKEM VYSLEDOVAT (A ZDŮVODNIT):

- Zda zvolený způsob hodnocení vyhovuje – žák mu rozumí, je pro něj motivační, nebo ho naopak spíše odrazuje.
- Může posoudit, zda umožňuje učiteli postihnout nejen výkon žáka, ale i cestu, kterou se k cíli dobíral, a způsob dopomoci, kterou k tomu žák (ne)potřeboval.
- Může navrhnout změnu, nebo naopak potvrdit, že forma hodnocení byla vybrána správně.

Dle Dvořáčkové (Dvořáčková, H. in *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*, s. 134–135) jsou popsány tyto možné druhy hodnocení:

- **Slovní hodnocení** – slovní hodnocení je více motivující, zabývá se i hůře měřitelnými kvalitami žáka. Nutí učitele zabývat se podrobněji žáky. Rodiče mají přesnější představu

o dění ve škole, o postavení žáka zde i o tom, co v daném předmětu žák zvládl a v jaké kvalitě, včetně nedostatků, chyb a jejich příčin.

- **Kriteriální hodnocení** – kritéria si pedagog stanoví sám (např. domácí příprava, aktivita v hodině, pokroky ve znalostech apod.). Lze si stanovit kritéria i na užší celky – osvojení jistých dovedností či znalostí. Některá kritéria se hodnotí slovně, jiná známkou, body atd.
- **Kvantitativní hodnocení** – známkou. Pokud špatných známek přibývá, žáci se konfrontují čím dál více s vlastním negativním hodnocením, které ale ve formě známky nevypovídá, kromě neúspěchu, vlastně o ničem. Klasifikace postupně pro žáka ztrácí svůj smysl.
- **Kombinace hodnocení známkou a slovního hodnocení** – umožňuje reflektovat požadavky individuálního přístupu k žákovi. Je vhodné ji použít také v situacích, kdy žák není příliš úspěšný. Podpoří to motivaci k další práci a výstižně popíše, jaké chyby či nedostatku se žák dopouští a jak se dalších podobných vyvarovat.
- **Kvalitativní hodnocení, slovní hodnocení** – zpětná vazba by měla být podstatou i slovního hodnocení. Slovní hodnocení je umožněno školským zákonem a stojí za zdůraznění, že ze zákona se mu dostalo již rovnocenného postavení. Avšak převádění jednoho způsobu hodnocení na druhý při přestupu na jinou školu, které zákon ukládá, je někdy problematické.
- **Hodnocení zobrazováním** – ke známce je přiřazen symbol, na kterém se třídní kolektiv společně s třídním učitelem nebo vyučujícím daného předmětu domluví na některé z třídnických hodin.
- **Nonverbální hodnocení** – není samostatnou formou hodnocení. Učitelův hlas, jeho mimika, používaná gesta a kontakt jsou stejně jednoznačné formy hodnocení jako slovo nebo písmo. Žáci si na učitelovy projevy rychle zvyknou a dovedou na ně reagovat. Mnohdy mají tyto formy hodnocení větší váhu než dlouhé upozorňování na klady nebo na nedostatky v žakových projevech.
- **Autentické hodnocení** – jde o zjišťování znalostí a dovedností v situacích blížících se reálným. Zaměřuje se na úkoly důležité pro praktický život.
- **Hodnocení portfolia** – viz 7.3 Podmínky a metody dlouhodobého sledování žáků.
- **Individualizované hodnocení** – viz 7.2 Individualizace hodnocení.
- **Objektivizované hodnocení** – užívá se, když učitelé potřebují získat zpětnou vazbu o výsledcích hodnocení v rozsáhlých statistických souborech, v určitých třídách, v určitém čase. Typickou situací jsou různé čtvrtletní, pololetní a závěrečné práce, podle kterých zjišťujeme stupeň dosažených znalostí a jejich následné užití.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-8024-71-718-0.
2. HOUŠKA, T. *Slovní a kriteriální hodnocení – příležitost i pro učitele*. [online] Dostupné na: <http://mojeskola.net/slovni-a-kriterialni-hodnoceni-prilezitost-i-pro-ucitele>.
3. *Informace k hodnocení výsledků vzdělávání žáků*. Dostupné na: <http://www.msmt.cz/vzdela-vani/zakladni-vzdelavani/informace-k-vyplnovani-vysvedceni-na-zakladnich-skolach-od-3>.
4. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ R. *Hodnocení žáků*. Havlíčkův Brod: Grada, 2007.
5. KOŠŤÁKOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-8073-673-14-7.
6. SCHIMUNEK, F. P. *Slovní hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1995. 54 s. ISBN 808-528-29-17.
7. TOMANOVÁ, M. *Klasické známky nebo slovní hodnocení?* [online] Dostupné na: <http://jdemedoskoly.cz/zs1stupen/temata/jakfungujezs/slovnihodnoceni.asp>.
8. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, v platném znění.
9. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, v platném znění.
10. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 16, v platném znění.
11. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „HODNOCENÍ ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Asistent pedagoga může významnou měrou ovlivňovat způsob hodnocení žáka. Vyhodnocuje, zda a jaký význam má hodnocení pro žáka samotného, jakým způsobem žák reaguje na kladné nebo naopak negativní hodnocení a zda chápe souvislost mezi svou aktivitou, výkonem a konečným hodnocením. Účastní se hodnocení žáka, přispívá k úpravám ve způsobu hodnocení, pokud je vyhodnotí jako nutné.

Při uplatňování podpůrných opatření v oblasti hodnocení zohledňuje asistent pedagoga nejen důsledky zdravotního postižení, ale i další okolnosti, vnitřní i vnější, které mají vliv na formu vzdělávání, její průběh i výsledek.

Postřehy i přímá podpora asistenta pedagoga žákovi i v této oblasti podpůrných opatření jsou významné pro nastavení správné pedagogické podpory, mohou však navíc u žáka velmi podstatně ovlivnit vnímání sebe samého, svého místa ve světě i vnímání okolního světa, a to v kladném i v negativním smyslu při nesprávném přístupu.

PŘÍPRAVA NA VÝUKU A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

8.1 ÚVOD

V českém školství se (téměř) plošně využívá systému domácích úkolů a jiné přípravy na vyučování. Stále by mělo platit, že domácí příprava je **doplňkem vzdělávání, a to na všech stupních základního i středního školství**. Cílem této přípravy u intaktní populace je procvičování učiva – opakování probrané látky, aby ji žák nezapomněl, důkladnějším osvojením zrychlil postup řešení apod.

Tato kapitola obsahuje popis pouze jednoho z opatření – „**Jiné formy přípravy na vyučování**“. U žáků se sluchovým postižením se domácí příprava zaměřuje kromě tohoto cíle ještě **na „dohánění“ toho, co je v důsledku handicapu rozvinuté nedostatečně nebo vůbec, a přitom je to zásadním způsobem** předmětem tzv. hlavního proudu i ve speciálním školství.

8.2 JINÉ FORMY PŘÍPRAVY NA VYUČOVÁNÍ (KARTA 7.1)

Toto opatření je specifické v tom, že v některých případech se doporučuje, protože je nutná podpora žáka v oblastech, které se nepovažují za školní dovednost, a **přesto se zavede jako podpora, která bude probíhat ve škole (a to zcela, nebo částečně)**. Bývá to **v případě stále nedostatečně kompenzovaného handicapu**, ale i v situacích, kdy rodina svému dítěti dostatečně nepomáhá. To se může stát, když:

- Žák je sluchově postižený, rodiče jsou bez sluchové vady – vážné komunikace mezi nimi – rodiče se se svým dítětem komunikovat teprve učí a nedokážou mu pomáhat tak, jak rodiče svému dítěti běžně pomáhají.
- Žák je slyšící, rodiče jsou neslyšící (může být problém v komunikaci mezi rodiči a školou, žák chodí do běžné školy – rodiče nedokážou dítěti pomáhat tak, jak obvykle pomáhají).
- Spolupráce rodičů se školou dítěte není ideální (rodiče se o dění ve škole nezajímají, nejsou schopni dítěti pomoci, z různých důvodů).

I když bude příprava na vyučování probíhat zejména ve škole, rodiče by se měli o dění ve škole a přípravu svého dítěte zajímat a v rámci svých možností a schopností se zapojit. Asistent pedagoga může v tomto případě fungovat jako jakási spojka a současně koordinátor. **Předávání vzájemných informací je nutné přizpůsobit schopnostem rodičů** – písemné záznamy v „úkolníčku“ žáka, osobní konzultace při vyzvedávání žáka rodiči, mluvená řeč, znakový jazyk (obecně: komunikujeme takovým komunikačním prostředkem, kterému rodič rozumí).

Způsob podpory asistenta pedagoga se bude lišit v různých stupních vzdělávání, souvisí také s dalšími opatřeními, zejména v oblasti „Intervence“, např. podkapitola 4.7 Intervence nad rámec běžné výuky této metodiky.

MATEŘSKÁ ŠKOLA

Mateřská škola může být první místo, kde bude dítě pobývat poprvé mimo domov, resp. poprvé bez rodičů, kteří vnímali jeho potřeby a rozuměli mu, i když třeba beze slov – věděli, že má hlad, že má žízeň, že je unavené nebo nemá tohle rádo.

Rodič si v této době může poprvé uvědomit, že jeho dítě není schopné samo se s nikým domluvit. Pokud bylo dítě přijato do běžné mateřské školy, je rodič každý den konfrontován s úrovní dovedností a znalostí ostatních dětí, toto srovnávání bývá často v neprospěch jeho dítěte.

ASISTENT PEDAGOGA:

- **Pomáhá dítěti adaptovat se na nové prostředí**, na nové pečující lidi, na přítomnost ostatních dětí a nutnost „vyjít“ s nimi – sleduje dítě i ostatní žáky, přirozeně pomáhá zapojit se do hry tak, aby to nepůsobilo násilně, dopomáhá dítěti v sebeobsluze, v přesunech jinam, doprovází svou aktivitu klidnou řečí – i když dítě nerozumí, vnímá klid asistenta, jeho obličejovou mimiku, z řeči těla může číst, že je vše v pořádku.
- Pokud vše neprobíhá tak jako u ostatních dětí, **asistent pedagoga konzultuje s rodičem zvyky dítěte**, co u něho může způsobit nelibost, co ho uklidní, jaká doma používají slova pro určité děje, apod.
- **Pedagogicky vede i rodiče** – kromě zdravotníků, se kterými byl rodič kvůli sluchové vadě svého dítěte v kontaktu, může **být personál mateřské školy první, kdo pomáhá rodičům** se způsobem výchovy, vzdělávání a komunikace.
- **Pomáhá dítěti zvykat si na kompenzační pomůcku**, pokud ji dítě nosí, **sleduje, zda je pomůcka funkční** (viz PO 5.2 Kompenzační a reedukační pomůcky).
- Předává rodičům informace o tom, jak si dítě ve školce vedlo – **pozor: asistent pedagoga by měl vyvažovat negativní informace** (*vzteká se, tluče ostatní děti, nechtěl sedět u stolečku, musím za ním pořádkem běhat – nereaguje na moje volání*) **i těmi pozitivními** (*postavil krásnou věž, vše s chutí snědl, dnes se otočil, když jelo kolem auto*). Negativních informací mají rodiče každý den, v konfrontaci s ostatními „bezproblémovými“ dětmi, až až. **Potřebujete mít rodiče spolupracující, nechcete, aby se vám vyhýbali ve snaze neslyšet zase nějakou kritiku.**
- Pokud dítě nekomunikuje ani mluvenou řečí, ani znakovým jazykem tak, aby se domluvilo s ostatními, **pracuje asistent pedagoga s doporučením poradenského pracovníka ohledně podpory rozvoje komunikace:**
 - ▶ Pomáhá rodičům pochopit, jak vybraný způsob komunikace funguje, proč je dobré zavádět ho (proč nestačí to, že se spolu rodič a dítě domluví).

- ▶ Pomáhá ho zavádět – s dítětem pracuje a přímo doporučené prostředky užívá (při mluvení doprovází svou řeč znaky, gesty, obrázky; upravuje sdělení učitele a komentuje děj ve třídě ve znakovém jazyce; vyžaduje od dítěte předání obrázku, pokud je zaváděna metoda výměnného obrázkového komunikačního systému, atd.).
- ▶ Pomáhá s vytvářením pomůcek, které jsou k vybrané komunikační metodě potřeba – fotí dítě v prostředí školky, v různých situacích, využívá fotografie ke komunikaci o tom, co se dělo, využívá je i k zobrazení toho, co budou dělat jindy.
- ▶ Pracuje s obrázky dítěte z domova – rozvíjí slovní zásobu dítěte možnostmi komunikovat s ním i o tom, co není přímo ve školce.
- ▶ **Pro podporu komunikace se výborně hodí tzv. zážitkový deník – lze ho považovat za knížku toho, co, jak, kdy a s kým dítě zažilo.** Může to být obyčejný sešit nebo blok. Každý den do něj rodič nebo jiná pečující osoba zaznamená to, co dítě zažilo. Velmi důležité je udělat to tak, aby dítě záznam chápalo – nakreslíme, nalepíme fotografii, jízdenku z vlaku, turistickou známku apod. **Nepíšeme věty** – ty si dítě nepřechte, deníček je určen dítěti, mělo by si v něm moci listovat, prohlížet si ho. Je dobré psát tiskacím písmem k obrázkům názvy – dítě si začne přirozeně spojovat, že písmena, slova a obrázky spolu souvisí, zapamatuje si podobu slova a později bude možná umět slovo „přečíst“. Po určité době záznamů můžeme s dítětem listovat v deníčku zpět – u dítěte vyvoláváme vzpomínky na to, co bylo, rozvíjíme tím nejen slovní zásobu, ale i povědomí o plynutí času. Můžeme využít také záznam do deníčku předem – dítě uvidí, co se bude dít zítra (o jeden list dál znamená: jednou se vyspíš a pojedeme k babičce). Pokud tímto způsobem zaznamenává asistent pedagoga to, co se dělo ve školce, má rodič alespoň nějakou představu o tom, na co se může dítěte ptát, co může nahlas (znakem) rozvíjet, aniž by mu to dítě sdělilo.
- Asistent pedagoga také předává rodičům informace o těch „úkolech“, které platí pro všechny děti – dokreslit obrázek, spojit čarou dva obrázky, sesbírat listy apod.
- Účastní se hodnocení dítěte v pravidelných blocích. Hodnocení ukazuje, zda nastavený způsob podpory dítěti pomáhá, nebo je potřeba něco změnit.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA

Předpokládá se, že do základní školy nastupuje žák, který je na vzdělávání všestranně připraven. Některé děti potřebovaly odložení školní docházky o jeden rok, při nástupu do školy by tedy všechny děti měly být schopné začít se učit.

U žáků se sluchovým postižením se velmi často stává, že ani po odkladu školní docházky nejsou dostatečně rozvinuté ty oblasti, které přímo souvisí s omezeným přístupem informací z okolí směrem k dítěti. Je to zejména schopnost užívat jazyk svého okolí a rozumět mu, schopnost začlenit se do kolektivu spolužáků, respektovat nové dospělé osoby a přizpůsobit se režimu školy, mnohdy s malým porozuměním toho, co se děje. Častým jevem je i to, že se prvňáček stále učí rozlišovat okolní zvuky, i s kompenzační pomůckou mu připadají všechny podobné a on neví, co nový zvuk znamená. Přesto se od žáka prvního ročníku očekává, že se bude prostřednictvím slyšené informace učit nové věci.

JAKÝM ZPŮSOBEM MŮŽE ASISTENT PEDAGOGA ŽÁKA PODPOŘIT:

- Pracuje se žákem s vědomím jeho dosažené úrovně, respektuje zejména stav rozvoje komunikace – platí to samé, co bylo popsáno u možností podpory v mateřské škole, viz výše. Užívá způsob komunikace, kterému žák rozumí!
- Na základní škole je třeba více rozvíjet při domácí přípravě slovní zásobu, gramatickou stavbu věty, rozvoj čtení s porozuměním, dbát na rozvoj písemné podoby jazyka – žáci mohou mít problém např. s diferenciací sykavek – nedostatečná fonemická diferenciacie, a tak žák píše, jak slovo slyší – *záclona x cáclona*. V tomto případě je vhodné, aby rodiče vytvořili spolu se žákem deníček, kde si bude neznámá slova zapisovat a postupně fixovat zrakem.

Dále:

- Při dostatečné samostatnosti žáka se sluchovým postižením si žák zapsané úkoly ve škole dokáže plnit sám. Ve většině případů má však **žák se sluchovým postižením problém se zapsáním si domácích úkolů, instrukcí týkajících se domácích úkolů** – pokud pedagog nenapíše zadání na tabuli, žák může informaci přeslechnout. Asistent pedagoga kontroluje, **zda je úkol zapsán, zda je správně zapsán, zda žák zadání i způsobu řešení rozumí, zda je zadání srozumitelné i pro rodiče, zvláště pokud sami neužívají mluvenou řeč a mají obtíže s porozuměním psanému textu.**
- Při domácí přípravě žáka se sluchovým postižením je každodenní příprava na vyučování ve většině případů závislá na pomoci rodičů. Žáci mohou mít vlivem nedostatečné sluchové diferenciacie, neporozumění instrukcím neúplné záznamy v sešitech, špatně napsaná slova atd. – asistent pedagoga spolu se žákem kontroluje správnost zápisků, pomáhá mu s jejich strukturalizací (barevně, s odrážkami atd.).
- Další možností je v rámci integrace věnovat žákovi se sluchovým postižením časový prostor navíc – asistent pedagoga se může věnovat žákovi individuálně mimo standardní rozvrh, což úzce souvisí s režimem výuky; při vyšší míře podpory v rámci individuálního vzdělávacího plánu je tato péče nezbytná.
- Značným problémem domácí přípravy žáků se sluchovým postižením **je nedostatečná slovní zásoba, důsledkem je nedostatečná orientace žáků v textu.** Žáci složitější texty většinou nečtou s porozuměním, nepochopí obsah. Žák odhaduje obsah věty podle jednoho či více známých slov, nechápe ale význam celého sdělení. Někdy se „chytne“ slova, které není vůbec důležité, a odpovídá neadekvátně na položené otázky. Ve školním prostředí se tak často stává terčem posměchu. Čtení žáka se sluchovým postižením můžeme přirovnat ke čtení cizince, větě jako celku nerozumí, rozumí jen některým slovům, ze kterých si vyvodí význam věty – mnohdy ovšem chybně. Asistent pedagoga nebo rodiče v tomto případě v rámci domácí přípravy vysvětlují význam slov. Důležité je číst kratší úseky, kontrolními či návodnými otázkami se ujišťovat o pochopení významu přečteného. Je vhodné pro vysvětlení užívat jiných osvojených slov (neznámý pojem se nedá vysvětlit neznámými pojmy), pracovat s obrázky, matematickými tabulkami, přehledy gramatických pravidel, mapami, globusem atd.

STŘEDNÍ ŠKOLA A DALŠÍ VYŠŠÍ STUPNĚ VZDĚLÁVÁNÍ

Na střední škole je třeba domácí přípravu zaměřit na pochopení obsahu učiva a rozvoj slovní zásoby, zejména v oblasti neznámých, cizích slov a odborných výrazů.

ASISTENT PEDAGOGA DOPOMÁHÁ ŽÁKOVI, STUDENTOVI:

- s porozuměním pojmům, s instrukcemi během výuky;
- opakuje se žákem učivo;
- pomáhá mu orientovat se v pomůckách, které může žák sám užívat, aby pro něj byl způsob výuky příznivější;
- pomáhá ho naučit vyhledávat si doplňující informace (kde je najde, jak je najde, jak je může využít);
- využívá k tomu možnosti moderní techniky – ty, které má žák sám možnost využít („chyt-ré“ telefony, internet, slovníky);
- žáka i jeho rodiče upozorňuje na možnost využívat další spolupracující organizace (tlu-močnické služby, možnost zápůjček příslušenství k pomůckám, které už žák využívá nebo by využívat mohl, atd.);
- může doprovázet studenta na odborných praxích, zvláště pokud komunikace, kterou žák užívá, je jiná, než kterou se komunikuje na místě praxe.

PŘÍKLAD

Žákyně 3. ročníku běžné základní školy, užívá kochleární implantát. Dorozumívá se mluve-nou řečí, rozumí ale omezeně, její projev je obtížně srozumitelný ostatním, zvláště v roz-rušení nebo při trémě. SPC doporučilo navýšení vyučovacích hodin o jednu hodinu týdně. V této hodině (2 x 20 minut po vyučování) pracují žákyně a asistentka pedagoga se sešit-kem, do kterého v průběhu dne zapisují neznámá nebo obtížná slova – vysvětlují si jejich význam, způsob užití ve větě, dokreslí si ke slovu obrázek. Zopakují nově probranou látku – asistentka si ověří, že dívka látce rozumí. Pokud ne, předkládá učivo znovu, v upravené podobě (užívá jiná slova, ta, která dívka zná, hledají k tématu obrázky, využívají přístup na internet atd. – viz PO 3 Modifikace vyučovacích metod této metodiky).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvo-du sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, 2012. ISBN 978-80-244-3379-0.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. ISBN 978-80-244-3310-3.

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA PŘI POSKYTOVÁNÍ PODPORY V OBLASTI „PŘÍPRAVA NA VÝUKU A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Jeho podpora je velmi žádoucí i v této oblasti. Pokud je rodina schopna spolupráce se školou a pomáhá s přípravou svého dítěte do školy, zajišťuje asistent pedagoga tok úplných informací ze školy k rodičům a obráceně.

Pokud je nutné přesunout přípravu žáka na vyučování do školy nebo tuto domácí přípravu významně doplnit, ovlivňuje asistent pedagoga školní úspěšnost žáka velmi významně. Bez jeho podpory by vzdělávání žáka v daném zařízení nemuselo být možné.

SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PODPORA ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

9.1 ÚVOD

Podpůrná opatření reagují na nutnost podpořit žáka i v dalších **přidružených oblastech**, které přímo nebo nepřímou souvisí se **základním zdravotním postižením**.

Péče o žáky se sluchovým postižením by měla mít komplexní charakter. Zajímat nás musí nejen školská problematika (**jaké má žák školní výsledky**) a problematika zdravotnická (**jak se vyvíjí vada sluchu, jaké jsou její dopady na celkové zdraví, osobnost žáka i možnosti vzdělávání, jaké možnosti se objevují ve využití kompenzačních pomůcek**), ale také oblast sociální (**vzdělávání žáka se sluchovým postižením směřuje k inkluzivnímu způsobu života – tzn. co nejvíce samostatného a nezávislého**). Podpůrná opatření v oblasti „Sociální a zdravotní podpora“ zahrnují i možnost podpory rodině žáka.

Odlišné stravování spočívá v umožnění odlišného způsobu stravování pro žáky a zajištění podmínek pro podávání odlišné stravy.

Podávání medikace v průběhu vzdělávacího procesu se věnuje opatření **„Podávání medikace“**. Medikace je podávána buď pravidelně, nebo v akutních případech. Úkolem školy a školského zařízení je kromě vzdělávání žáků také podpora a zajištění bezpečnosti a ochrany jejich zdraví.

Kapitolu uzavírá opatření s názvem **„Spolupráce s externími poskytovateli služeb“**.

9.2 ODLIŠNÉ STRAVOVÁNÍ (KARTA 8.2)

Stále častěji školská zařízení řeší problém se stravováním žáků, kteří mají nařízenou dietu, nemohou využívat školní kuchyni (nebo výdejnu) ve stejném rozsahu jako ostatní žáci nebo mají jiné, závažnější obtíže ve stravování v důsledku dočasného nebo trvalého onemocnění, dalšího zdravotního postižení nebo poruchy příjmu potravy. Vytvořením podmínek pro stravování zajistíme žákovi pravidelnou docházku do vzdělávacího zařízení. Žákem, který potřebuje toto podpůrné opatření, může být i žák se sluchovým postižením v kterémkoliv typu i stupni školy.

Opatření aplikujeme na **žádost zákonného zástupce**, případně **doporučení odborného lékaře** (dietetická opatření) či **školského poradenského zařízení** (specifický přístup při podávání jídla). Z hlediska školské legislativy se jedná o nenárokové opatření.

(Pozn.: V pravomoci ředitele školy je také uložit zaměstnancům školy povinnost poskytnout nemocnému dítěti zvláštní péči, jež může spočívat např. v podávání určitých léků, pravidelném sledování zdravotního stavu dítěte nebo v jiné potřebné pomoci, a to podle druhu a míry onemocnění. Musí však jít o činnosti, ke kterým není třeba odborné kvalifikace a ke kterým nejsou způsobilé jen osoby se speciálním odborným vzděláním či odbornou praxí, popř. osoby splňující další požadavky stanovené právními předpisy k poskytování zdravotní péče.)

Je zcela v kompetenci ředitele (jakéhokoliv typu) školy rozhodnout o realizaci tohoto opatření nebo jeho odmítnutí, s konkrétní výjimkou – pokud je žák vzděláván dle vzdělávacího programu základní školy speciální, oddíl II (tzv. rehabilitační třídy), **je oblast stravování posuzována jako oblast vzdělávání, stejně jako další sebeobslužné činnosti.**

V PŘÍPADĚ SOUHLASU ŘEDITELE ŠKOLY S NAVRHOVANÝM OPATŘENÍM ASISTENT PEDAGOGA:

- Poskytuje dopomoc při konečné úpravě doneseného jídla (ohřátí).
- Poskytuje dopomoc při stolování – donesení jídla ke stolu.
- Dbá na efektivní užívání jídelního příboru (někdy nelze s ohledem na zdravotní postižení držet příbor správně, jde tedy o to, držet příbor tak, aby se žák co nejvíce samostatně najedl, v co nejkratším čase – není myšleno spěchat, ale spíše to, aby jídlo netrvalo neúměrně dlouho), a to nejlépe společenským způsobem.
- Zvláště u nejmladších žáků dohlíží asistent pedagoga, aby žák nejedl to, co má zakázáno.
- Dbá na pitný režim žáka.

V PŘÍPADĚ ŽÁKA REHABILITAČNÍ TŘÍDY ASISTENT PEDAGOGA:

- Poskytuje podporu výše zmiňovanou.
- Polohuje žáka před přijímáním potravy i tekutin, na doporučení odborného lékaře nebo specialisty (terapeutické krmení). Užívá k tomu potřebné pomůcky (lžičky, polohovací vaky, klíny, židličky atd.).
- Vlastní podání sousta žákovi do úst musí probíhat pro žáka bezpečným i správným způsobem (žák, který nekouše a má problém s polknutím sousta, musí být krmen specifickým způsobem).
- Velmi úzce spolupracuje s rodiči žáka – oblast stravování je oblast velmi intimní, vyžaduje kladný osobní přístup k žákovi samému, ale i jistou zručnost a ochotu dodržovat doporučený způsob přijímání potravy.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
2. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

9.3 PODÁVÁNÍ MEDIKACE (KARTA 8.3)

V případě, že žák užívá nějaké léky, má rodič povinnost informovat o této skutečnosti školu, zejména tehdy, pokud podání léku zasahuje do doby vyučování, ale i pokud léky podané doma ovlivňují nebo mohou ovlivňovat chování žáka, jeho zdravotní stav i schopnost učit se.

Škola by měla mít vypracovaný dokument, který popisuje:

- Kdo lék podává (asistent pedagoga, sociální pracovník, učitel, někdo jiný). Pokud je to asistent pedagoga, je v jeho kompetenci hlídat i **PODÁVÁNÍ LÉKŮ**.
- Jakým způsobem se lék podává (před jídlem, po něm, v jakém časovém intervalu, ústy nebo jinak).
- Kdo zajišťuje evidenci, že byl lék podán (sešit se zápisem o podání léku, podpis).
- Kde je lék uchováván.
- Kdo další má k němu přístup, resp. jakým způsobem je zajištěno, že k němu nikdo jiný přístup nemá.
- Se zněním dokumentu musí souhlasit rodiče, souhlas musí být stvrzen podpisem všech zúčastněných osob!

Pokud dojde během vyučování k náhlé příhodě, která souvisí se zdravotním postižením, přestože je toto postižení kompenzováno (např. epileptický záchvat), pohlíží se na situaci jako na akutní, život nebo zdraví ohrožující stav – pomoc poskytuje bezodkladně ten, kdo se nachází u žáka! Pokud se o této možnosti záchvatu ví, je postup poskytnutí pomoci součástí výše zmiňovaného dokumentu, je tedy dáno, jaké léky podat, zda je podat, jakým způsobem a v jakém dávkování.

Neposkytnutí první pomoci v případě zhoršení zdravotního stavu, akutního záchvatu nebo úrazu je posuzováno dle zákona.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
2. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

9.4 SPOLUPRÁCE S EXTERNÍMI POSKYTOVATELI SLUŽEB (KARTA 8.4)

Řada organizací nabízí systém služeb a programů poskytovaných dětem ohroženým v sociálním, biologickém a psychickém vývoji, dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám, s cílem předcházet postižení, eliminovat nebo zmírnit jeho následky a poskytnout dětem, žákům a rodině možnost školské a sociální integrace. Pro školu je dobré o těchto možnostech nejen vědět, informovat rodiče o možném způsobu jejich využití, ale i oslovit příslušné organizace a využívat tuto podporu ve školním prostředí, pokud to podstata nabízených služeb umožňuje.

MOŽNOSTI PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA V OBLASTI SPOLUPRÁCE S POSKYTOVATELI ZDRAVOTNÍ PÉČE:

Zdravotní péče se zaměřuje na diagnostiku sluchových vad a poruch a jejich kompenzaci. Asistent pedagoga může výrazně pomáhat při upřesňování typu i stupně sluchové vady tím, že:

- Sleduje, zda žák reaguje na zvukové vjemy přiměřeně, nebo reaguje až při neúměrném zesílení zvuků, musí se ke zvuku přiblížit atd. Tyto informace pomáhají „vyladit“ nastavení kompenzační pomůcky, zlepšují schopnost žáka rozumět tomu, co (dobře) slyší.
- Pomáhá žákovi spolupracovat při lékařských vyšetřeních – provádí se žákem nácvik podmíněné reakce na zvuk, na ukončenou řadu zvuků, v rozlišování a identifikaci hlasitosti zvuku, zacvičuje se žákem slovní zásobu a obrázky pro testy u foniatra pro porozumění mluvené řeči, podrobněji viz 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí.
- Doprovází žáka s jeho rodiči na potřebná vyšetření nebo úpravu nastavení kompenzačních pomůcek.

PŘÍKLAD

Dívka z mateřské školy, jiné národnosti než české, ani jeden rodič nerozumí česky. Dívka je ve školce vedena znakovým jazykem, rodiče neprojevují dostatečný zájem o výuku tohoto jazyka, souhlasí ale s touto komunikací u dcery. Pracovník SPC doprovází dívku spolu s jejími rodiči a s tlumočnickem vietnamského jazyka na foniatrické vyšetření – foniatr získává informace od pracovnice SPC, dívka reaguje ve znakovém jazyce, tlumočnick všchny informace tlumočí rodičům.

- Pokud je lékařem škola požádána, může podat zprávu o projevech žáka, které souvisejí s nastavením kompenzační pomůcky a schopností žáka ji využívat ve výuce.

PŘÍKLAD

Centrum kochleárních implantací velmi vítá zprávy o dítěti před operací kochleární implantace. Postřehy pedagoga dokreslují informace rodičů o možnostech dítěte vnímat a využívat zvukové vjemy pro rozvoj řeči.

MOŽNOSTI PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA V OBLASTI SPOLUPRÁCE S POSKYTOVATELI PEDAGOGICKÉ PÉČE:

Speciálněpedagogická péče se zaměřuje na pedagogickou a psychologickou diagnostiku, poradenství a možnosti vzdělávání. Asistent pedagoga může **pomáhat svou účastí, doprovodem, informacemi o dítěti i přímou prací s dítětem**, zejména ve spolupráci se **střediskem rané péče pro sluchově postižené a speciálněpedagogickými centry pro sluchově postižené**.

STŘEDISKO RANÉ PÉČE

Raná péče o děti se sluchovým postižením je v současné době v České republice zajišťována Střediskem rané péče Tamtam v Praze a v Olomouci (www.tamtam-praha.cz, www.tamtam-olomouc.cz). Tato dvě střediska působí dle zájmu klientů na celém území republiky. Služby rané péče jsou poskytovány dětem se sluchovým a přidruženým postižením až do osmi let věku (v případě kombinovaného postižení). Klientem rané péče **není** však **jen dítě** se sluchovým postižením, **ale především jeho rodina či zákonní zástupci**.

- Základem poskytovaných služeb terénní péče jsou pravidelné konzultace přímo v rodinách klientů. Do této oblasti je zařazeno např.:
 - ▶ zprostředkování odborných vyšetření a konzultací na specializovaných pracovištích;
 - ▶ zprostředkování setkání rodičů s jinými rodiči dětí s obdobnou vadou;
 - ▶ pomoc při výběru a zakoupení kompenzačních pomůcek;
 - ▶ poskytování informací o vadách sluchu a možnostech reedukace a rehabilitace;
 - ▶ pomoc při výběru vhodného typu a způsobu komunikace;
 - ▶ možnost konzultací s klinickým logopedem, případně s lektorem znakového jazyka.
- Služby jsou dále poskytovány přímo ambulantně, a to ve Středisku rané péče Tamtam v Praze či Olomouci, kde je možné si např. objednat individuální návštěvu psychologa, logopeda, sociálního pracovníka, fyzioterapeuta nebo technika kompenzačních pomůcek.
- Další aktivity Střediska rané péče Tamtam jsou vzdělávací a společenské služby, zajišťuje pravidelné setkávání rodičů, semináře pro rodiče a týdenní pobytové akce pro celé rodiny.

PŘÍKLAD

Asistent pedagoga se na žádost rodičů zúčastnil víkendového pobytu, který pořádalo středisko rané péče. V době, kdy rodiče spolu s ostatními rodiči poslouchali přednášku psychologa, asistent doprovázel dítě při hrách. Po skončení přednášky měli rodiče možnost sledovat své dítě, jak reaguje na asistenta, na ostatní děti, jak si vede bez nich – tuto možnost dosud neměli (ve školce jsou jediní pozorovatelé, mění tím přirozenou situaci i chování všech).

SPECIÁLNĚPEDAGOGICKÁ CENTRA PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ

Speciálněpedagogická centra jsou školská poradenská zařízení, která zabezpečují diagnostické, poradenské, terapeutické a metodické činnosti pro děti a žáky se sluchovým postižením. Služby jsou dále poskytovány rodičům, popř. zákonným zástupcům, pedagogům, školám a školským zařízením. **Konzultace poradenského pracovníka s asistentem pedagoga jsou velmi významným zdrojem informací pro obě strany, na jejich základě se mnohdy odvíjejí změny v nastavených podpůrných opatřeních.**

Jednotlivé činnosti center jsou rozděleny na standardní činnosti společné a standardní činnosti speciální.

STANDARDNÍ ČINNOSTI SPOLEČNÉ (NAPŘ.) A MOŽNOSTI PRO PODPORU ASISTENTA PEDAGOGA:

- Komplexní speciálněpedagogická a psychologická diagnostika – asistent pedagoga sleduje a vyhodnocuje reakce žáka na zvukové podněty.
- Včasná intervence – péče o děti se sluchovým postižením ihned po diagnostikování sluchové vady – asistent pedagoga pracuje s dítětem dle doporučení odborníků.
- Logopedická péče v rámci ambulantní péče – asistent pedagoga pracuje s dítětem dle doporučení logopeda, foniatra, lékaře, poradenského pracovníka.
- Metodická činnost – pomoc při výchově a vzdělávání dětí a žáků se sluchovým postižením pro zákonné zástupce, pedagogy apod. – asistent pedagoga spolupracuje při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu.
- Pomoc při zařazování či integraci dětí a žáků se sluchovým postižením do mateřských, základních a středních škol samostatně zřízených pro žáky se zdravotním postižením či škol běžného typu – poskytuje žákovi doporučenou podporu.
- Zácvik v použití rehabilitačních, kompenzačních pomůcek a hraček a jejich zapůjčování, včetně speciálních počítačových programů dle individuálních potřeb dětí a žáků se sluchovým postižením, zapůjčování odborné literatury apod. (www.mentio.cz, www.fono.sk, www.jablko.cz/hry) – asistent pedagoga sleduje efekt užívání kompenzačních i didaktických a speciálnědidaktických pomůcek (viz PO 5.2 Kompenzační a reedukační pomůcky, 5.3 Didaktické pomůcky, 5.4 Speciální didaktické pomůcky).

STANDARDNÍ ČINNOSTI SPECIÁLNÍ (NAPŘ.) A MOŽNOSTI PRO PODPORU ASISTENTA PEDAGOGA:

- Budování a rozvoj adekvátních komunikačních dovedností dětí a žáků se sluchovým postižením – orálních (mluvená řeč) i vizuálně-motorických (znakový jazyk).
- Výcvik odezírání (viz PO 2.3 Úprava režimu časová a místní – desatero komunikace pomocí odezírání).
- Výcvik čtení s porozuměním – asistent pedagoga v rámci PO 3.3 Individuální práce se žákem.
- Kurzy znakového jazyka pro zákonné zástupce, pedagogické pracovníky a rodinné příslušníky.
- Individuální a skupinové terapie pro zákonné zástupce vedené psychologem, terapie pro neslyšící zákonné zástupce.
- Pomoc a konzultace při výběru a používání kompenzačních pomůcek.
- Nácvik činností pro vyšetření audiometrem a příprava na audiometrické vyšetření (viz PO 4.5 Rozvoj specifických dovedností a poznávacích funkcí).
- Příprava dítěte i rodiny na kochleární implantaci, participace na následné rehabilitaci, spolupráce s příslušným odborným zdravotnickým zařízením apod. – zde se asistent pedagoga velmi dobře uplatní.

MOŽNOSTI PODPORY ASISTENTA PEDAGOGA V OBLASTI SPOLUPRÁCE S POSKYTOVATELI SOCIÁLNÍ PÉČE:

Sociální péče se dotýká především řešení otázek spojených s přiznáním různých sociálních dávek a příspěvků. Sociální péče pro děti a žáky se sluchovým postižením je realizována zejména v oblasti přiznání mimořádných výhod, tj. přiznání průkazu ZTP, ZTP/P. Dále přiznání příspěvku na péči, mobilitu a příspěvku na nákup kompenzačních pomůcek (www.mpsv.cz).

ASISTENT PEDAGOGA MŮŽE POSKYTNOUT PODKLADY, KTERÉ POMOHOU ZHODNOTIT:

- dopad sluchového postižení na žáka (přiznání příspěvku na péči a určení jeho výše);
- možnosti ve využití kompenzační pomůcky a jejího dalšího možného příslušenství;
- možnosti ve využití jiných speciálních pomůcek (např. pro rozhodnutí o přiznání nadačního příspěvku);
- poskytnout svědectví, výpověď v nařízených jednáních orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), např. při nedostatečné péči rodičů a sporech o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, do náhradní rodinné péče apod.;
- poskytnout svědectví, výpověď v nařízených jednáních státních orgánů, kterých se OSPOD zúčastní (trestná činnost žáka se sluchovým postižením, záškoláctví, zneužívání návykových látek, agresivita, šikana apod.).

PŘÍKLAD

Žák základní školy pro sluchově postižené, oba rodiče neslyšící, žák obtížně komunikuje mluvenou řečí. Slyšící prarodiče usilují o svěření vnuka do své péče, nesouhlasí s výchovným vedením rodičů. Spor je veden soudně – asistent pedagoga byl požádán o informace, které by pomohly zmapovat (resp. vyvrátit) tvrzení prarodičů o nezpůsobilosti rodičů k výchově tohoto žáka.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Další zdroje:

V České republice je mnoho organizací, které poskytují služby osobám se sluchovým postižením. Pro ilustraci uvádíme vybrané organizace, které poskytují služby v oblasti vzdělávání, zaměstnání, zdravotnictví, jsou zaměřeny na kompenzační a technické pomůcky, kulturu neslyšících a volný čas.

- **ASNEP**

Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky

Tel.: 235 521 412, www.asnep.cz

Stránky Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel informují o činnosti organizace, jejích členech, komisích, projektech.

- **Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR**

Vodova 1391/35, 612 00 Brno – Královo Pole

Tel.: 541 212 401, stacionar.neslysicich@seznam.cz,

<http://www.neslysicich-brno.wz.cz/start.php>

Největší organizace pracující mezi neslyšícími v ČR. Zajišťuje kompletní služby pro sluchově postižené osoby – sociální, legislativní, tlumočnické, kompenzační pomůcky aj.

- **CODA – sdružení dětí neslyšících rodičů**

<http://www.volny.cz/karel.redlich/3CODA.htm>

Stránka obsahuje odkazy na stránky národních organizací sdružení CODA. Problematiku života lidí, kteří sdružení CODA tvoří, přibližuje bakalářská práce Karla Redlicha *Slyšící dítě hluchých rodičů*.

- **Český klub ohluchlých**

Jakubská 3, 110 00 Praha 1

Tel.: 251 566 108, www.sweb.cz/ohluchli

Český klub ohluchlých je neziskové občanské sdružení pomáhající především osobám, které jsou postiženy náhlou ztrátou sluchu. Takto postižení lidé jsou zbaveni možnosti normální komunikace s okolím, nemohou poslouchat rozhlas, televizi, telefonovat a dostávají se do úplné izolace rodinné, společenské i pracovní. Stránky informují o činnosti klubu, jeho členové se scházejí vždy každé první pondělí kalendářního měsíce v Táborské ulici v Praze-Nuslích.

- **Český klub nedoslýchavých HELP**

Tomanova 3/5, 301 00 Plzeň – Jižní Předměstí

Tel.: 377 420 935, cknh.zdenek@tiscali.cz, http://home.tiscali.cz/ckn_help

Služby pro sluchově postižené – individuální odborné poradenství, opravy a servis sluchadel, baterie do sluchadel, individuální a univerzální tvarovky, kompenzační pomůcky pro sluchově postižené.

- **Český tinnitus klub – klub Šelestářů**

Hábova 1571, 155 00 Praha 5

Tel.: 235 521 412

- **Českomoravská jednota neslyšících**

Palackého třída 120, 612 00 Brno – Královo pole

Tel.: 541 245 321, 541 238 685 (psací telefon), cmjn@cmjn.cz, www.cmjn.cz

Českomoravská jednota neslyšících byla založena v roce 1998, kdy došlo k vystoupení z České unie neslyšících se sídlem v Praze a k úplnému osamostatnění organizací Oblastní unie neslyšících Olomouc, Jihlavská unie neslyšících, Unie neslyšících Brno, Plzeňská unie neslyšících a Spolek neslyšících Břeclav.

- **Automotoklub neslyšících Praha**

Erbenova 19, 150 06 Praha 5 – Košíře

Tel.: 257 322 362, amkn.praha@centrum.cz, www.amkn-praha.wz.cz

- **B. Y. D. Klub mladých neslyšících**

VUT, Údolní 53, 602 00 Brno 2

Tel.: 541 146 271, byd@centrum.cz, www.byd.cz

- **Klub neslyšících a nedoslýchavých matek**

Mateřské centrum Na Poříčí (YMCA), Na Poříčí 12, 110 00 Praha 1

Mob.: 775 155 059

- **Sportovní klub Olympia Praha sluchově postižených sportovců**

Parmská 359, 109 00 Praha 10

SMS: 775 977 013, <http://sk.olympia.sweb.cz>

- **Sportovní Klub SKIVELLO neslyšících Olomouc**

Jungmannova 25, 772 00 Olomouc

Tel.: 585 225 597, www.skivello.olnet.cz

- **Spolek neslyšících Plzeň**

Škroupova 4, 301 36 Plzeň

Tel.: 197 237 527

- **Spolek neslyšících Břeclav**

M. Kapusty 282/12, 690 06 Břeclav – Charvátská Nová Ves

Tel.: +420 519 333 531

Předmětem činnosti sdružení je zabezpečování tlumočnických a sociálních služeb pro neslyšící, vyhledávání pracovních míst, pořádání vzdělávacích programů pro sluchově postižené, telekomunikační poradenství.

- **Spolek neslyšících Hodonín**
Koupelní ul. 3746, 695 01 Hodonín
Tel.: 518 355 830
- **Pražský spolek neslyšících**
Darwinova 24, 143 00 Praha 12 – Modřany
Tel.: 241 774 757, psn_klub@volny.cz
- **Hradecký spolek neslyšících**
ul. Milady Horákové 504, 500 06, Hradec Králové
Tel.: 495 533 138, hsn.hk@seznam.cz, <http://www.hsnhk.estranky.cz/>
- **Sdružení neslyšících v Moravském krasu**
Svitavská 1097/24, 678 01 Blansko
Tel.: 516 413 036
- **Český svaz neslyšících sportovců**
Lábkova – pavilon č. 5, 301 00 Plzeň
Tel.: 377 387 751
- **Pevnost – České centrum znakového jazyka**
Krátkého 4/250, 190 00 Praha 9
Tel.: 283 892 700, 728 586 857, pevnost@pevnost.com, www.pevnost.com
Centrum organizuje kurzy znakového jazyka pro rodiče, firmy, studenty, konverzační hodiny ve formě besed s neslyšícími, seznamuje slyšící s jazykem a kulturou neslyšících.
- **Trojrozměr**
Oficiální adresa: H. Malířové 14, 638 00 Brno
Kontaktní adresa: Vodova 35, 612 00
E-mail: trojrozmer@trojrozmer.cz
Tel.: +420 733 131 997
Cílem sdružení je pořádat kurzy českého znakového jazyka a šířit osvětu o jazyce a kultuře neslyšících.
- **Bezhran – Hradecké centrum českého znakového jazyka, o. s.**
Gayerova kasárna „Fortna“, Československé armády 216/41, Hradec Králové 500 03
Cílem je šířit znakový jazyk jako přirozený a plnohodnotný jazyk neslyšících a podporovat jeho rozvoj.
Vzdělávací kurzy, provádění výzkumů ČZJ apod.
- **Česká unie neslyšících (má pobočky v různých městech)**
Havlíčková 4, 110 00 Praha 1
Tel.: 222 328 900, www.cun.cz
Informace o činnosti unie, kurzech znakového jazyka, kalendář akcí, etický kodex tlumočnicků.
- **Sdružení uživatelů kochleárního implantátu**
U Mrázovky 15, Praha 5, 150 00
info@suki.cz

- **Poradenské centrum Svazu neslyšících a nedoslýchavých**
Ořechovka 1400, 696 62 Strážnice
Fax / psací tel. / tel.: 518 334 533
Služby pro neslyšící a nedoslýchavé – poradenské centrum – akreditované pracoviště.
- **Poradenské centrum SNN v Hodoníně**
snn-cr.jmk@tiscali.cz
- **Česká komora tlumočnicků znakového jazyka**
Ocelářská 35/1354, 190 00 Praha 9
Tel.: 284 080 296, www.cktzj.com
Profese tlumočnicka znakového jazyka, etický kodex, aktuality, terminologie v oblasti překladu, publikační činnost, otázky a odpovědi, projekty, o tom všem informují stránky České komory tlumočnicků znakového jazyka.
- **Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka**
Hábova 1571, 155 00 Praha 5
Tel.: 603 846 204, jaroslav.paur@seznam.cz
- **Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící**
Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky
Tel.: 251 613 623, www.asnep.cz/tlumoceni
Centrum zřízené Asociací organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel přijímá objednávky prostřednictvím komunikačních prostředků dostupných neslyšícím klientům, tedy faxu, e-mailu, webu, SMS. Dále také prostřednictvím běžného telefonu pro klienty slyšící. V současné době má v databázi na 60 tlumočnicků, služby může zajistit pro klienty z celé republiky.
- **Centrum zprostředkování simultánního přepisu**
CZTN, Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky
Tel.: 776 635 155 – pouze telefonické hovory
Fax: 251 613 623 – pouze faxy
SMS: 776 701 502 – pouze SMS
tlumoceni@gong.cz
ICQ: 303-026-271
Internet: <http://www.asnep.cz/tlumoceni>
Centrum zprostředkování simultánního přepisu (CZSP) České unie neslyšících je poskytovatelem sociální služby tlumočení formou simultánního přepisu mluvené řeči. Je jedinou organizací v ČR, která tuto službu zajišťuje, a to pro uživatele na území celé ČR. Služba je určena osobám se sluchovým postižením, které nekomunikují pomocí znakového jazyka nebo preferují češtinu.
- **APPN, o. s.**
APPN, o. s. (Agentura pro neslyšící)
Světova 1051/15, 180 00 Praha 8
Tel.: 222 519 835
E-mail: appn@appn.cz
www.appn.cz

Agentura profesního poradenství pro neslyšící vznikla 15. června 2006 jako reakce na stav zaměstnanosti neslyšících občanů v České republice. Mezi nabízené služby patří podporované zaměstnávání, krátkodobé profesní poradenství a další služby na podporu zaměstnanosti neslyšících. Mezi další služby patří online tlumočnická služba pro neslyšící a právní poradna pro neslyšící.

- **Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR**

Karlínské náměstí 12, 186 03 Praha 8

Tel.: 224 816 829, 221 890 417, snn-cr@snn-cr.cz, www.snn-cr.cz

Největší organizace pracující mezi neslyšícími v ČR. Zajišťuje kompletní služby pro sluchově postižené osoby – sociální, legislativní, tlumočnické, kompenzační pomůcky aj.

- **NCN, Národní centrum pro neslyšící**

Hostímská 703/439, 266 01 Beroun-Závodí

Tel.: 311 625 895, ncn.cz@worldonline.cz

- **Federace rodičů a přátel sluchově postižených**

Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky

Tel.: 235 517 691, frpsp@frpsp.cz www.frpsp.cz

Federace poskytuje široké spektrum služeb prostřednictvím Informačního centra o hluchotě v Praze, Střediska rané péče Tamtam v Praze, Národního centra pro neslyšící v Berouně, Bilingvní mateřské školy pro sluchově postižené a Speciálního středního odborného učiliště pro sluchově postižené v Praze. Zajišťuje vydavatelskou činnost, poskytuje ubytování.

- **Středisko rané péče Tamtam**

Hábova 1571, 155 00 Praha 5 – Stodůlky

Tel.: 251 510 744, ranapece@tamtam-praha.cz, frpsp@frpsp.cz, www.tamtam-praha.cz

Terénní poradenské služby pro rodiče dětí se sluchovým a kombinovaným postižením.

- **Středisko Teiresiás**

Šumavská 15, 602 00 Brno

Telefon: +420 549 49 1105

Mobil: +420 732 873 082

E-mail: teiresias@muni.cz

Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky na MU v Brně.

- **Ephata**

V Chaloupkách 29, Praha 14, 198 00

ephata@seznam.cz

<http://www.ephata.patamat.com/>

Občanské sdružení Ephata (Efektivní pomoc s handicapem sluchovým, Také vy se otevřte jim!) je sdružení s celorepublikovou působností. Bylo založeno 30. 3. 2007. Ephata nabízí poradenství týkající se výchovy a péče při vývoji dítěte se sluchovým postižením a rovněž pořádá psychorehabilitační a sociálněaktivizační pobyty pro tyto děti a jejich rodiče.

- **Demosthenes, centrum komplexní péče**

Mírová 2, 400 11 Ústí nad Labem

Tel.: 475 259 311, spc@demosthenes.cz, <http://www.demosthenes.cz/>

- **Sdružení pro augmentativní a alternativní komunikaci (SAAK)**

Tyršova 13, 120 00 Praha 2

Tel.: 222 519 926, 222 518 280, caak@brailnet.cz, www.saak-os.cz

Sdružení nabízí řešení pro klienty, kteří se nemohou dorozumívat mluvenou řečí, ať už z jakýchkoli důvodů. Používá k tomu prostředky augmentativní a alternativní komunikace – cílené pohledy očí, gesta, manuální znaky (např. jazykový program Makaton), předměty, fotografie, obrázky, symboly (Makaton, Bliss, PECS aj.), piktogramy, písmena a psaná slova, komunikační tabulky, technické pomůcky s hlasovým výstupem a počítače.

- **LORM – Společnost pro hluchoslepé**

Zborovská 62, 150 00 Praha 5

Tel.: 257 314 012, www.lorm.cz

LORM sdružuje hluchoslepé osoby, jejich rodiny a ostatní příznivce, kteří se zajímají o problematiku hluchoslepých. Na svých stránkách informuje o hluchoslepotě, o nabídce služeb, zveřejňuje bulletin Doteky. Nabízí rovněž výukový CD-ROM taktilního znakového jazyka.

- **VIA Sdružení hluchoslepých**

K Vodojemu 2389/29

150 00 Praha-Smíchov

Telefon: 251 556 381

E-mail: jajakes@volny.cz

Posláním sdružení je napomáhat hluchoslepým lidem aktivně překonávat své zdravotní a společenské znevýhodnění tak, aby se mohli činně účastnit komunikace, spolupráce a života společnosti.

- **Záblesk – občanské sdružení rodičů a přátel hluchoslepých dětí**

Lubina 338, 742 21 Kopřivnice

Tel.: +420 724 266 830

zablesk.deafblind@seznam.cz

<http://www.zablesk.olomouc.com/>

Záblesk je občanské sdružení založené z iniciativy rodičů dětí s hluchoslepotou v září 2001. Cílem sdružení je zkvalitňovat péči o děti s kombinovaným postižením zraku a sluchu, prosazování práv a potřeb takto postižených dětí a zabezpečení důstojných životních podmínek v dospělém věku. Dalším cílem je maximální integrace dětí s hluchoslepotou do společnosti, organizace výchovně-vzdělávacích akcí, programů a aktivit pro takto postižené děti a jejich rodiny.

- **Centrum kochleárních implantací u dětí**

Foniatrické oddělení ORL kliniky UK 2. LF,

U Mrázovky 15, 150 00 Praha 5

Tel.: 251 013 810, 251 013 811, Eva.Vymlatilova@fnmotol.cz, www.ckid.cz

Stránky jediného pracoviště v ČR, které se zabývá problematikou kochleárních implantací u dětí a mladistvých do 18 let. Popisují kochleární implantát, výběr kandidátů, operaci, programování a rehabilitaci, dosavadní výsledky kochleární implantace.

info@ruce.cz

<http://ruce.cz>

- **Centrum služeb pro sluchově postižené v Ústí nad Labem**
Velká Hradební 133, 400 01 Ústí nad Labem – Dobětitice
Tel.: 773 929 196, 604 376 804, <http://www.cespo.eu/>
Stránky informují o činnosti sdružení, uvádějí přehled kompenzačních pomůcek, u nichž nabízí centrum konzultace a možnost vyzkoušení.
- **Centrum péče o nemocné s poruchami hlasu, řeči a vadami sluchu**
<http://mhc.mudrc.cz/>
Centrum v Praze-Bohnicích poskytuje služby: komplexní diagnostika, léčba, prevence a rehabilitace v oboru ORL, návazná péče psychologická a logopedická, součástí je denní stacionář pro děti od 3 do 7 let s poruchami hlasu, řeči a vadami sluchu.
- **Stacionář pro neslyšící**
Vodova 35, Brno 612 00
Tel.: 541 212 401, 541 211 389
Email: stacionar@neslysici-brno.wz.cz
Web: neslysici-brno.wz.cz
- **Poradenské centrum pro neslyšící a nedoslýchavé**
J. K. Tyla 418, 757 01 Valašské Meziříčí
Tel.: 571 677 241
- **Asociace pracovníků speciálněpedagogických center**
Tel.: 516 411 868, www.apspc.cz
- **Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR**
Karlínské nám. 12, 186 03 Praha 8
Tel.: 224 817 438, <http://arpzpd.cz>
- **Neziskové humanitární organizace, nadace a sdružení zabývající se péčí a pomocí zdravotně postiženým**
<http://is.brailnet.cz/organizace.php>
Formulář pro vyhledávání z databáze informačního systému Brailnet.cz dle identifikačních údajů organizace, typu poškození (například hluchoslepota, sluchové postižení apod.), statusu, zaměření a členství v zastřešující organizaci.
- **Pomocné tlapky**
V. Kratochvíla 1073, 332 02 Starý Plzenec
Mob.: 724 007 779, www.pomocnetlapky.cz
Organizace Pomocné tlapky zajišťuje výcvik vodicích psů pro nevidomé a signálních psů pro sluchově postižené.
- **Helppes – centrum výcviku psů pro postižené**
Mikovcova 9/531, 120 00 Praha 2
Tel.: 603 769 864, info@helppes.cz, www.helppes.cz
Výcvik psů – vodicí psi, asistenční psi pro vozíčkáře, neslyšící, postižené epilepsií, canisterapie a společenská výchova psů.
- **Pestrá společnost**
<http://www.pestraspolecnost.cz/>
Pestrá společnost, o. p. s., se zabývá výcvikem asistenčních a vodicích psů pro osoby se zrakovým, tělesným, sluchovým, kombinovaným či vícečetným postižením. Tyto služby

jsou doplněny o následnou péči po celou dobu činné služby asistenčního psa a další aktivity pro žadatele i majitele asistenčních psů. Pestrá společnost nabízí kynologické služby, vzdělávací programy a semináře, prezentace, ukázky, canisterapii, zooterapii. Veškerá činnost je poskytována odborně proškoleným týmem, který se nadále vzdělává v oboru a zúčastňuje se pravidelně kurzů, seminářů, školení a konferencí pro kvalitní poskytování služeb.

- **SORDOS – Sdružení pro kulturu neslyšících**
Božetěchova 1/2, 612 00 Brno – Královo Pole
Tel.: 541 215 753, sordos.brno@worldonline.cz
- **Evropské centrum pantomimy neslyšících**
Vodova 35, 612 00 Brno
Tel.: 541 212 401, ecpn@ecpn.cz, www.ecpn.cz
- **Divadlo Neslyším**
Cejl 87, Brno 602 00
SMS: 545 212 578, neslysim@email.cz, www.neslysim.cz
- **Labyrint Brno**
Bendlova 26, 613 00 Brno
Tel.: 548 524 289, labyrint-brno@volny.cz, www.labyrintbrno.cz
Sdružení pro integrovanou výchovu vytváří programy na podporu rozvoje komunikačních dovedností mezi slyšícími a neslyšícími dětmi, realizuje mimoškolní vzdělávání neslyšících dětí i vzdělávání dospělých a usiluje o zvýšení informovanosti o problematice sluchového postižení na veřejnosti i ve specifických cílových skupinách dětí, mládeže a pracovníků veřejné správy.
- **Organizace na serveru Ticho.cz**
www.ticho.cz
V seznamu lze vyhledávat dle názvu, kontaktní osoby, města a kraje.
- **Organizace na serveru Ruce.cz**
Tomáš Klapka – mobil: +420 776 688 685, +420 776 848 464

ČASOPISY PRO SLUCHOVĚ POSTIŽENÉ:

- **Gong**
www.gong.cz
měsíčník; vydává ASNEP
- **INFO-Zpravodaj**
měsíčník; vydává FRPSP
- **Magazín INFO-Zpravodaje**
čtvrtletník; vydává FRPSP
- **NONE, noviny pro neslyšící**
čtrnáctideník; vydává D-CENTRUM Brno
- **Noviny Můžeš**
www.muzes.cz
6 čísel ročně; vydává Sdružení přátel Konta Bariéry

- **Unie**

6 čísel ročně; vydává Česká unie neslyšících

<http://www.unieneslysicichbrno.cz/organizace.php>

<http://www.helpnet.cz/sluchove-postizeni/organizace-sluchove-postizenych>

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „SOCIÁLNÍ A ZDRAVOTNÍ PODPORA ŽÁKA A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Asistent pedagoga se v rámci možné podpory orientuje i v možnostech, které nabízí další organizace nejen tomuto žákovi, ale i jeho rodině. Zlepšuje tak schopnost žáka kompenzovat handicap, přispívá ke zlepšení sociálních dovedností žáka a k jeho integraci do společnosti. Opatření v oblasti stravování a medikace umožňuje (někdy doslova) docházku žáka do školy nebo družiny (např. žák nemusí na dietní oběd odcházet domů). Spolupracuje s dalšími institucemi, pokud je k této spolupráci vyzván.

PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

10.1 ÚVOD

Žák je při vzdělávání vždy členem kolektivu. To, jakým způsobem spolu jednotliví členové této skupiny „vycházejí“, ovlivňuje nejen školní výsledky všech, ale i to, zda žáci chodí do školy rádi, cítí se tam dobře. Pokud je v kolektivu handicapovaný člen, vytvářejí si všichni ve skupině postoj k jinakosti, a to v závislosti na způsobu vedení kolektivu dospělými.

Podpůrné opatření v této oblasti je pro skupinu žáků se sluchovým postižením zastoupeno jedním opatřením – „**Klima třídy**“.

10.2 KLIMA TŘÍDY (KARTA 9.1)

Poradenským pracovníkem je doporučováno vždy, před nástupem handicapovaného žáka do třídy i v průběhu jeho vzdělávání. V tomto případě nezáleží na tom, zda se žák bude vzdělávat/vzdělává se v tzv. běžné škole, nebo ve třídě, škole zřízené pro žáky se zdravotním postižením. Handicapovaný (příchozí) žák bude nějakým způsobem ovlivňovat nový i stávající kolektiv, viz PO v celé oblasti Intervence.

ASISTENT PEDAGOGA POMÁHÁ ŽÁKOVI:

- Zapojit se do kolektivu – citlivě! Žák se sluchovým postižením má malou nebo třeba ne zcela dobrou zkušenost s cizími dětmi, dospělými i tím, jakým způsobem se chová skupina.
- Asistent pedagoga pečlivě sleduje a pravidelně vyhodnocuje rozvoj vztahů mezi žáky, rozvoj jejich sociálního cítění a empatie. Cílem je posílení navazování sociálních vztahů, a to v rámci běžné sociální normy společnosti – tyto normy často sluchově postižené osoby nevnímají (co se říká na veřejnosti, proč se tohle neříká apod.).
- Pomáhá žákům chápat a respektovat jinakost – velmi podstatná dovednost pro další život ve společnosti.
 - ▶ To, jak žák vypadá – nosí něco za uchem (asistent ukáže, vysvětlí – jednoduše – někdo nosí brýle, aby lépe viděl, Pepa nosí sluchadlo, aby lépe slyšel; když ho nenosí, skoro vůbec nic neslyší).
 - ▶ To, jak žák jinak komunikuje – používá k „mluvení“ ruce a celé tělo, hodně divně se pořád tváří – užívá mimiku, sleduje nepříjemně zblízka ústa toho, kdo mluví, dotýká se spolužáků, když jim chce něco říct, podezřívá spolužáky, že se mu smějí, apod.
 - ▶ To, jak žák mluví – jinak to zní, výslovnost hlásek je jiná, řeči je málo rozumět, některá slova nezná, nezná význam slov, a tak je použije nevhodně, legračně apod.
 - ▶ I když se handicapovaný žák moc snaží, něco se nemůže nikdy naučit – jeho hodnocení musí být spravedlivé (zkusíme si napsat diktát se zacpanýma ušima).

- Přispívá k utváření celého kolektivu třídy tak, aby se všichni žáci cítili ve třídě vítáni a mohli pracovat v bezpečném prostředí – je potřeba citlivě zasahovat do dění třídy, žáci mohou být po čase znechuceni neustálou přítomností asistenta pedagoga, neustálou pozorností zaměřenou pouze na žáka s handicapem, tím, že na něj musejí být hodní – a jemu projde i to, co by nemělo).
 - ▶ Přispívá k chápání principu rovnosti – ten umí to, jiný umí něco jiného – tohle umět prostě nedokáže, s tím souvisí i způsob nastavení kritérií pro hodnocení žáka/žáků, (viz kapitola této metodiky 7 Hodnocení žáka a činnost asistenta pedagoga).
 - ▶ Pomáhá žákům (všem) vyjádřit jejich pocity a řešit konstruktivně vzniklé konflikty, postupuje dle společně zavedených pravidel pro vzájemné soužití, zejména v oblasti komunikace – formy vyjádření a hodnocení: verbálně, neverbálně – rytmem, gestem, postavením těla v místnosti apod.).

PŘÍKLAD

Žákyně 1. ročníku běžné základní školy, se sluchovým a tělesným postižením. Nosí sluchadla na obou uších, ke komunikaci užívá mluvenou řeč, občas použije znaky znakového jazyka neslyšících (znakový jazyk nerozlišuje tykání a vykání). Asistentka pedagoga pracuje s dívkou individuálně v rámci individualizované výuky ve vyučování i po vyučování, mezi sebou mají velmi dobrý, blízký vztah. Dívka asistentce tyká. Pracovník SPC doporučil asistentce i rodičům, aby pomáhali dívce v rozlišení toho, kdy je vhodné tykat a kdy vykat. Ostatní spolužáci začali totiž tento způsob oslovování dospělých ve škole napodobovat (byli ale napomenuti) nebo vnímali, že je jejich spolužačce dovolováno něco, co jim není, a zlobili se (na spolužačku nebo učitele).

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. HERMOCHOVÁ, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Aisis, o. s. Praha, 2005. 170 s. ISBN 80-239-5612-4.
2. KOMORNÁ, M. *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. ČKTZJ: Praha, 2008. ISBN 978-80-87153-44-4.
3. KOSINOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina*. ČKTZJ: Praha, 2008. ISBN 078-80-87153-20-8.

4. Nápadník 65 aktivit: Třída v pohodě – aneb aktivity pro podporu dobrých vztahů mezi žáky. Dostupné na: <http://pohoda.scio.cz/content/download/napadnik.pdf>.
5. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Portál: Praha, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.
6. ŠEDIVÁ, V. *Metodika skupinové práce a její hodnocení u žáků střední školy*. Článek na RVP.cz. Dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/gu/1218/METODIKA-SKUPINOVE-PRACE-A-JEJI-HODNOCENI-U-ZAKU-STREDNI-SKOLY.html/>.

SHRnutí VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA V CELÉ OBLASTI „PRÁCE S TŘÍDNÍM KOLEKTIVEM A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Asistent pedagoga svou orientací v důsledcích sluchového postižení a jejich znalostí významně ovlivňuje pocit žáka i kolektivu ze společného vzdělávání. Svou neukvapenou, ale současně včasnou **pomocí všem žákům třídy** zajišťuje ideální podmínky pro společné a efektivní vzdělávání.

ÚPRAVA PROSTŘEDÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA

IVANA NOVÁKOVÁ

11.1 ÚVOD

Úprava pracovního prostředí je opatření, které samo o sobě může vytvořit ideální podmínky pro vzdělávání žáka se sluchovým postižením.

11.2 ÚPRAVA PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ (KARTA 10.1)

Realizace podpůrného opatření „**Úprava pracovního prostředí**“ v plném rozsahu může pomoci žákovi ideálním způsobem přijímat informace a vyhodnotit je. Správně upravené pracovní prostředí omezuje i oddaluje nástup únavy žáka, která je se vzděláváním spojena – prodlužuje tedy dobu aktivního soustředění a pozornosti žáka.

Opatření spočívá v celkové úpravě prostředí, ve kterém probíhá vzdělávání žáka v souladu s dodržováním zásad komunikace u žáků se sluchovým postižením.

Třída, ve které se žák vzdělává, by měla pro dobré porozumění mluvené řeči splňovat následující opatření:

- Třída má mít co nejvíce členěný povrch stěn (zabrání odrazům zvuku od stěn – ozvěny, echa), na stěny je vhodné umístit co nejvíce nástěnek s hrubým povrchem (korek, jekor apod.).
- Záclony, závěsy a koberec jsou velice důležitým prvkem pro zajištění vhodných akustických podmínek ve třídě.
- Třída se má nacházet v klidnější části školy, dostatečně izolovaná od hluku z okolních tříd.
- Do třídy by neměl doléhat hluk z venkovního prostředí (zajistit třídu, která nemá okna na frekventovanou ulici).
- Nohy židlí mají být opatřeny koncovkami pro snížení hluku.
- Okna je vhodné opatřit žaluziemi, které brání případnému oslňování sluncem.
- Třída má mít kvalitní osvětlení.

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA PŘI POSKYTOVÁNÍ PODPORY V OBLASTI „ÚPRAVA PROSTŘEDÍ A ČINNOST ASISTENTA PEDAGOGA“

Asistent pedagoga přímo realizaci tohoto opatření neovlivní – vybavení třídy i úpravy ve třídách na nábytku jsou v kompetenci ředitele školy a v možnostech objemu finančních prostředků, které lze na tyto úpravy použít. Reaguje tedy v rámci možností, které jsou – stáhne žaluzie, zavře okna, rozsvítí světla, posadí žáka na jinou židli apod.

LITERATURA

Použitá literatura:

1. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.

SPECIFICKÉ ZÁSADY V PRÁCI ASISTENTA PEDAGOGA SE ŽÁKEM SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

IVANA NOVÁKOVÁ

OBECNÉ ZÁSADY PRO JEDNÁNÍ SE ŽÁKEM SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Mezi základní předpoklady úspěšného vzdělávání žáka se sluchovým postižením patří seznámení se s konkrétním typem a stupněm sluchového postižení a s dopadem ztráty sluchu na psychomotorický vývoj dítěte, s informacemi o způsobu korekce sluchové vady technickými přístroji, o stavu rozvoje řeči a o způsobu, kterým se nedostatečně rozvinutá řeč podporuje, případně nahrazuje. Obecně je při jednání se žákem se sluchovým postižením nutné dodržovat **základní zásady přístupu k žákům se sluchovým postižením**:

1. Pozitivní zpětná vazba na komunikační snahu žáka (vyhledání zrakového kontaktu s komunikujícím partnerem, snaha o vydání hlasu, snaha o sdílenou pozornost – „ukazování na něco“ je vlastně žádost o pojmenování). Opakovanými necitlivými žádostmi o vyslovení názvu předmětu, obrázku, o opakování slova nebo věty, o správnou výslovnost hlásky žáka spolehlivě odradíme (nácvik správné výslovnosti ve fázi nulové slovní produkce není prioritou!).
2. Komunikovat se žákem, pokud je zrakový kontakt, tzn. zajistit si ho – oslovit žáka, upozornit ho dotykem a počkat, až se podívá – teprve potom mluvit.
3. Při cílených cvičeních, hrách i běžné komunikaci se žákem vytvářet podmínky pro odezírání:
 - ▶ Nemluvit na žáka při chůzi.
 - ▶ Neotáčet u hovoru se žákem hlavu stranou nebo mluvit na žáka otočeného zády k nám.
 - ▶ Světelný zdroj má dopadat na obličej mluvící osoby, neoslňuje tak oči žáka.
 - ▶ Mimika obličeje i pohyby celého těla jsou důležité pro pochopení významu promluvy – malé dítě, u kterého je narušeno porozumění řeči nebo nemá dobrou slovní zásobu, přiřazuje řeči těla i mimice obličeje větší význam než významu ve slovním sdělení. Je dobré dbát na soulad mezi řečí těla a použitými slovy a významy – dítě nechápe ironii, kde obsah slov a řeč těla je v přímém rozporu.
 - ▶ Dbát na vzájemnou polohu obličejů komunikujících (oči žáka v úrovni úst mluvící osoby – žák může pohodlně a bez námahy sledovat mluvní pohyby v ústní dutině).
4. Mluvit na žáka v kratších větách, kde to jde, doplňovat slova významovými zvuky, které jsou zvukově podobné jako slyšený zvuk (zvuky zvířete, dopravních prostředků, zvuk padajících předmětů). Stále dbát na pozitivní zpětnou vazbu na komunikační snahy žáka, zvyšujeme komunikační chuť žáka, v neposlední řadě posilujeme citovou vazbu mezi komunikujícími.
5. Obracet pozornost žáka na zvuky v jeho okolí, ukazovat zdroje zvuku – vytvářet tak zvukovou paměťovou banku.
6. Učit rozlišovat zdroje zvuků.
7. Budovat slovní zásobu žáka v mluveném i znakovém jazyce (v MŠ dle možností) – názvy obrázků, hraček, předmětů v domácnosti, ve školce, v okolí domova, názvy denně se opakujících činností.
8. Přibližovat gramatickou stavbu věty – mluvit na žáka v gramaticky správných větách.

9. Korigovat melodii a tempo řeči – nenásilně, správným mluvním vzorem. Korekce chyb opět pouhým opakováním správného (bez úvodu: „Takhle se to neříká.“ apod.).
 - ▶ Melodii přizpůsobujeme obsahu sdělení (otázka má jinou intonaci než oznamovací věta, radost se intonací odliší od kárání).
 - ▶ Tempo řeči – mluvíme přirozeně pomalu, přehnaným zpomalením nepřirozeně dělíme promluvu do „slabikování“, měníme tím mluvní vzorec slov (žák si pamatuje, jak se ústa pohybují při vyslovování určitých slov – jaké dělají pohyby, jak rychle se rty otevírají, zavírají, mění svou polohu, co dělá jazyk) a žák má potom problém odezírat i známá slova. Rychlá nebo zbrklá mluva klade zvýšené nároky na schopnost odezírat, žák se velmi rychle unaví.
10. Volte přiměřenou hlasitost řeči. Na žáka se sluchovým postižením není třeba křičet, jeho rozumění řeči se tím nezlepší. Pokud totiž začne mluví křičet, jeho hlas bude vyšší – žáci, kteří mají poruchu v oblasti slyšení vyšších tónů, budou rozumět ještě hůře, protože nebudou moci zaslechnout všechny hlásky ve slově. To celkově zhorší schopnost rozumět nejen jednotlivým slovům, ale zejména celému sdělení.
11. Mluvte v kratších větách, za každou větou udělejte kratičkou pauzu.
12. Při čtení z knihy nebo časopisu držte text tak, aby nezakrýval váš obličej a žák mohl doplňovat chybějící sluchové informace odezíráním.
13. Nenechávejte mluvit více osob najednou, žák se sluchovým postižením se pak nemůže orientovat a soustředit na odezírání. Než zjistí, kdo mluví, a začne se soustředit na jeho sdělení, mluví už někdo jiný. Žáky ve třídě vyvolávejte jménem – upozorníte tak, na koho se má žák se sluchovým postižením soustředit. Po vyvolání žáka je vhodné udělat kratičkou pauzu právě pro zajištění potřebného času pro identifikaci mluvčího.
14. Na žáka s těžším sluchovým postižením (ztráta sluchu nad 55 dB – údaj lze vyčíst z lékařské dokumentace) nemluvte z větší vzdálenosti než 3 metry.
15. Přesvědčujte se kontrolními otázkami, zda žák dobře rozuměl a pochopil vaše požadavky. Neptejte se ho: „Rozuměl jsi?“, ani „Slyšel jsi?“ Na obě otázky žák většinou odpovídá „ano“, i když nerozumí obsahu slyšeného (při dotazu směrem k žákovi většinou dospělý přikyvuje hlavou a tváří se povzbudivě, dítě tedy odpovídá také souhlasem). Ptejte se konkrétně, např.: „Co budeš dělat teď?“, „Co říkal kamarád?“, „Jakou barvu teď potřebujeme?“ apod. Neznámé pojmy vysvětlete, užívejte obrázků, ukázek předmětů či dramatizace určité situace, aby žák měl možnost pochopit požadované.
16. Před přechodem k jiné činnosti oznamte ukončení činnosti současné a naznačte, o jakou následnou činnost půjde – zúžíte tak okruh možných slov, ve kterém bude nutné se pohybovat a hledat alternativy při nedokonalém slyšení (a tedy neporozumění).
17. U žáků se sluchovým postižením je nutné počítat s dřívějším nástupem únavy. Důvodem je soustředění na sluchové vnímání a odezírání.
18. V místnostech se špatnou akustikou (tělocvičny, haly, šatny, jídelny apod.) i v hlučném prostředí třídy může mít dítě značné problémy s vyčleněním hlasové figury, zvuky i řeč mohou být těžko identifikovatelné.
19. Žák může mít problémy s chápáním významu pojmu, se zapamatováním nových pojmů a s jejich správným (obsahově i gramaticky) užíváním ve větě v jakémkoliv stupni vzdělávání!

Dále je nutné brát v úvahu, že:

- Slyšet pokyny učitelek nemusí znamenat rozumět jim a vyhovět. Žákovi chybělo velmi dlouho mimovolní, bezděčné učení, které pomáhá slyšícím v osvojení řady pojmů i v průběhu hry, odpočinku. Orientace v běžných situacích nemusí odpovídat dojmům, který žák se sluchovým postižením vyvolává. V kolektivu nemusíme dobře rozlišit, zda se žák orientuje našimi pokyny nebo se řídí kolektivem a přesnou nápodobou dění. V individuálním styku nás může dříve nezaznamenané neporozumění překvapit, můžeme si ho vykládat i negativně (neposlušnost, schválnosti).
- Kochleární implantát, ani sluchadla či jiná kompenzační pomůcka nenahrazují zcela funkci lidského ucha, v hlučném či jinak akusticky nepříznivém prostředí má uživatel těchto pomůcek problémy s vyčleněním hlasové figury, zvuky i řeč mohou být těžko identifikovatelné, může chybět směrovost slyšení (pozor na bezpečnost dítěte např. v silničním provozu).
- Během dne nejsou nutná nějaká mimořádná výchovně-vzdělávací opatření, kromě snahy vyjadřovat se jednoduše a jasně. Je nutné používat hodně konkrétního názorného materiálu, umožnit co největší množství nových poznatků a dovedností fixovat zrakem, hmatem, činností.
- Žák se sluchovým postižením potřebuje mnohem větší počet opakování pro osvojení pojmů (pokud není komunikace určena přímo žákovi se sluchovým postižením, nemusí si např. při únavě vůbec uvědomovat mluvenou řeč, nedochází proto k upevňování pojmů mimoděkem).

SHRNUTÍ VÝZNAMU ASISTENTA PEDAGOGA PŘI POSKYTOVÁNÍ PODPORY ŽÁKOVI SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM V JAKÉKOLIV VÝUKOVÉ I MIMOŠKOLNÍ AKTIVITĚ

Asistent pedagoga zajišťuje žákovi významnou podporu už jen tím, že v jednání s ním dodržuje výše uvedené zásady a citlivě zajišťuje jejich užívání i ostatními spolužáky. I v případě, že žák nemá doporučená žádná jiná podpůrná opatření, která byla podrobněji vysvětlena v této metodice nebo byla popsána v *Katalogu podpůrných opatření – dílčí části pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*, zohledňuje tak asistent pedagoga žákovy možnosti vnímat a zpracovávat informace z okolního světa, a kompenzovat tak handicap. Pomáhá mu tím také prodloužit dobu jeho soustředění a pozornosti, zvyšuje tak množství informací, které je žák schopen zpracovat a později použít. Učí žáka rozlišovat, jaký způsob jednání je pro něj vyhovující – motivuje ho tak k aktivním úpravám společenských situací, ve kterých se žák bude později, i jako dospělý, ocítat.

LITERATURA

Doporučená literatura:

1. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
2. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.

ZÁVĚR

JANA BARVÍKOVÁ

Vzdělávání žáků se sluchovým postižením i oslabením sluchového vnímání předpokládá dobrou přípravu všech účastníků výchovně-vzdělávacího procesu. Je třeba pochopit, jakým způsobem sluchové postižení ovlivňuje vzdělávání žáka a odvodit z toho, která podpůrná opatření bude potřebovat. Z hlediska komunikace, přísunu a zpracování informací se jedná o skupinu žáků, která vyžaduje vysokou míru podpůrných opatření směrem k výstupům rámcového vzdělávacího programu (RVP) a uzpůsobení z hlediska používané komunikace. Neslyšícím žákům, pro něž není český jazyk jazykem mateřským, je nutno přizpůsobit výuku jazyků, přizpůsobit hodnocení písemného projevu, zajistit výuku prostřednictvím znakového jazyka (či jiné náhradní komunikace dle potřeby), aby mohli být aktivní součástí třídy, důležitý je nácvik specifických dovedností atd. Významnou součástí pedagogického působení je i práce s kolektivem třídy, aby se ostatní žáci naučili respektovat odlišnosti v chování i projevech spolužáka, dokázali mu pomoci v nezbytných případech, naučili se s ním komunikovat podle nastavených pravidel a poznali také život a kulturu neslyšící komunity.

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se sluchovým postižením obsahuje rady, návody, metodické postupy, jak pracovat s cílovou skupinou. Za každou kapitolou najdete také odkazy na literaturu, kde můžete čerpat další informace k dané problematice.

Věříme, že se tato publikace stane nedílnou součástí vaší práce a bude ku prospěchu nejen uživatelům z řad pedagogických pracovníků, ale zejména dětem, žákům a studentům se sluchovým postižením.

LITERATURA

1. BASLEROVÁ, P. *Metodika práce se žákem se zrakovým postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3307-3.
2. ČADILOVÁ, V.; ŽAMPACHOVÁ, Z. a kol. *Metodika práce se žákem s poruchami autistického spektra*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 146 s. ISBN 978-80-244-3309-7.
3. ČADOVÁ, E. a kol. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3308-0.
4. ČAPEK, R. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-8024--717-1-80.
5. ČAPEK, R. *Učitel a rodič: Spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. 200 s. ISBN 978-80-247-4640-1.
6. FISHER, R. *Učíme děti myslet a učit se. Praktický průvodce strategiemi vyučování*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-262-0043-7.
7. GINSBERG, M. B. *Invaluable Allies: Partnering with parents for students success*. In: Edhorizons.org [online]. 2012 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: http://www.parentinvolvementmatters.org/system_files/library/92.pdf.
8. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-628-5.
9. HERMOCHOVÁ, S. *Skupinová dynamika ve školní třídě*. Praha: Aisis, o. s., 2005. 170 s. ISBN 80-239-5612-4.
10. HORÁKOVÁ, R. *Sluchové postižení, úvod do surdopedie*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0084-0.
11. HOUŠKA, T. *Slovní a kriteriální hodnocení – příležitost i pro učitele*. [online] Dostupné na: <http://mojeskola.net/slovni-a-kriterialni-hodnoceni-prilezitest-i-pro-ucitele>.
12. HUDÁKOVÁ, A. (ed.). *Ve světě sluchového postižení*. Praha: FRPSP – Tamtam, 2005. ISBN 80-86792-27-7.
13. HUDÁKOVÁ, A. *Žáci s vadami sluchu u státních maturit? Aneb Nakročení k racionální diskusi o vzdělávání žáků s vadami sluchu v České republice*. Speciální pedagogika, 2004. roč. 14, č. 3, s. 177–198. ISSN 1211-2720.
14. JANOTOVÁ, N. *Odezírání u sluchově postižených*. Praha: Septima, 1999. 51 s. ISBN 80-7216-82-6.
15. JANOTOVÁ, N.; SVOBODOVÁ, K. *Integrace sluchově postiženého dítěte v mateřské a základní škole*. 1. vydání. Praha: Septima, 1996. 64 s. ISBN 80-85801-72-8.
16. JŮN, H. *Moc, pomoc a bezmoc v sociálních službách*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-590-5.
17. JURKOVIČOVÁ, P. (ed.) a kol. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením: metodický materiál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. ISBN 978-80-244-2649-5.
18. KASÍKOVÁ, H. *Kooperativní učení, kooperativní škola*. 2. vydání, rozšiř. a aktualiz. Praha: Portál, 2010. 151 s. ISBN 978-80-7367-712-1.

19. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu tělesného postižení nebo závažného onemocnění*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
20. *Katalog podpůrných opatření – dílčí část pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu sluchového postižení nebo oslabení sluchového vnímání*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2015.
21. KNAPCOVÁ, M. *Výměnný obrázkový systém – VOKS*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2006. 2 sv. ISBN 80-86856-14-3.
22. KOLÁŘ, Z.; ŠIKULOVÁ, R. *Hodnocení žáků*. Praha: Grada, 2009. 200 s. ISBN 978-80-247-2834-6.
23. KOMORNÁ, M. *Psaná čeština českých neslyšících – čeština jako cizí jazyk*. Praha: ČKTZJ, 2008. ISBN 978-80-87153-44-4.
24. KOSÍKOVÁ, V. *Psychologie ve vzdělávání a její psychodidaktické aspekty*. Praha: Grada, 2011. 272 s. ISBN 978-80-247-2433-1.
25. KOSINOVÁ, B. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina*. Praha: ČKTZJ, 2008. ISBN 078-80-87153-20-8.
26. KOŠTÁLOVÁ, H.; MIKOVÁ, Š.; STANG, J. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-807-36-731-47.
27. KRAHULCOVÁ, B. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: UK, 2001. ISBN 80-246-0329-2.
28. KRAHULCOVÁ-ŽATKOVÁ, B. *Komplexní komunikační systémy sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 1996. 218 s. ISBN 80-7184-239-7.
29. LOKŠA, J.; LOKŠOVÁ, I. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*.
30. LUDÍKOVÁ, L. et al. *Kombinované vady*. Olomouc: UP, 2005. ISBN 80-244-1154-7.
31. MALACH, J. *Základy didaktiky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2003. ISBN 80-7042-266-1.
32. MAREŠ, J. *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-246-7.
33. MICHALÍK, J. *Školský poradenský systém v ČR, expertní stanovisko*. 2008. Dostupné na: <http://uss.upol.cz/o-ustavu/clenove-ustavu/professori-a-docenti/jan-michalik>.
34. MICHALÍK, J. *Rodiče a dítě se zdravotním postižením (nejen) na základní škole*. Pardubice: Studio Press, s. r. o., 2013. ISBN 978-80-86532-29-5.
35. MIKULAJOVÁ, M.; DOSTÁLOVÁ, A. *V krajině slov a hlásek: trénink jazykových schopností podle D. B. Elkonina: metodická příručka*. Bratislava: Dialóg, 2004. ISBN 80-968502-2-9.
36. PAVLŮ, K. V. *Pedagogické programy – Kupoz a Hypo*. [online]. [cit. 18. 1. 2014]. Dostupné z: <http://www.pedagogicka-poradna.cz/pedagogicke-programy/pedagogicky-program-kupoz.html>.
37. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 136 s. ISBN 978-80-244-3310-3.
38. POTMĚŠIL, M. a kol. *Metodika práce asistenta pedagoga se žákem se sluchovým postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2012. 94 s. ISBN 978-80-244-3379-0.
39. POTMĚŠIL, M. *Úvodní stati k výchově a vzdělávání sluchově postižených*. Praha: Fortuna, 1999. 72 s. ISBN 80-7168-744-8.
40. RVP ZŠ, VÚP, 2008.

41. SCHIMUNEK, F. *Slovní hodnocení žáků*. Vyd. 2. Praha: Portál, 1995. 54 s. ISBN 808-5282-917.
42. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách*. Praha: Portál, 2013. 152 s. ISBN 978-80-262-0404-6.
43. STRNADOVÁ, V. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění*. Gong, č. 12/1998. 158 s.
44. ŠEDIVÁ, V. *Metodika skupinové práce a její hodnocení u žáků střední školy*. Článek na RVP.cz. Dostupné na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/gu/1218/METODIKA-SKUPINOVE-PRACE-A-JEJI-HODNOCENI-U-ZAKU-STREDNI-SKOLY.html/>.
45. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 1*. Praha: Septima, 1997. 23 s. ISBN 80-7216-034-6.
46. ŠEDIVÁ, Z. *Rozvíjení sociálních dovedností 2*. Praha: Septima, 1998. 35 s. ISBN 80-7216-048-6.
47. TOMANOVÁ, M. *Klasické známky nebo slovní hodnocení?* [online]. Dostupné na: <http://jdemedoskoly.cz/zs1stupen/temata/jakfungujes/slovnihodnoceni.asp>.
48. VALENTA, M.; KONÁŠ, P. a kol. *Metodika práce se žákem s mentálním postižením*. Olomouc: UP, 2012. ISBN 978-80-244-3311-0.
49. Vyhláška č. 505/2006 Sb., ze dne 30. listopadu 2011, kterou se mění vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
50. Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.
51. Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky (v pozdějším znění).
52. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.
53. Zákon č. 384/2008 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob. In *Sbírka zákonů*. 20. 10. 2008. ISSN 1211-1244.
54. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

O AUTORECH

Mgr. Ivana Nováková

Odborné a profesní zaměření autora: Speciální pedagog se zaměřením na děti a žáky se sluchovým postižením, děti a žáky s potřebou náhradní nebo doplňující komunikace.

Mgr. Jana Barvíková

Odborné a profesní zaměření autora: Speciální pedagog se zaměřením na děti a žáky se sluchovým postižením, tlumočnick znanového jazyka.

Mgr. Ivana Nováková
Mgr. Jana Barvíková

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se sluchovým postižením

Výkonná redaktorka prof. PaedDr. Libuše Ludíková, CSc.
Odpovědná redaktorka Mgr. Jana Kopečková
Jazyková redaktorka Mgr. Jana Kusá, Ph.D.
Technická redakce Mgr. Petr Jančík
Návrh obálky Zdenka Plocrová
Grafické zpracování obálky Jiří Jurečka

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.vydavatelstvi.upol.cz
www.e-shop.upol.cz
vup@upol.cz

1. vydání
Olomouc 2015
Ediční řada – Ostatní odborné publikace

ISBN 978-80-244-4517-5 (tištěná verze)
ISBN 978-80-244-4680-6 (elektronická verze)

Neprodejná publikace

VUP 2014/0514

Při aplikaci podpůrných opatření můžete využít i následující metodiky:

Metodika práce asistenta pedagoga – osobnostní rozvoj asistenta pedagoga a komunikace s rodinou nebo komunitou žáka

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s tělesným postižením nebo závažným onemocněním

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s mentálním postižením nebo oslabením kognitivního výkonu

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s poruchou autistického spektra nebo vybraným psychickým onemocněním

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků se zrakovým postižením

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků s narušenou komunikační schopností

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – předškolní vzdělávání

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – první stupeň ZŠ

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – druhý stupeň ZŠ

Metodika práce asistenta pedagoga při aplikaci podpůrných opatření u žáků z důvodu sociálního znevýhodnění – střední školy

Nositel projektu:

UNIVERZITA PALACKÉHO
V OLOMOUCI

Partner projektu:

ČLOVĚK V TÍSNI
O.P.S.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

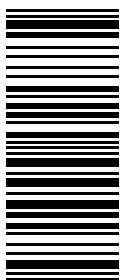

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ISBN 978-80-244-4517-5